

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์
ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
EFFICIENCY OF SANGHA ADMINISTRATION
IN BUDDHAMONTHON DISTRICT,
NAKHONPATHOM PROVINCE

พระใบฎีกาสุนัน กิตติทินโน (แสงเพชร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์
ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

พระใบฎีกาสุนัน กิตฺติทินฺโน (แสงเพชร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**EFFICIENCY OF SANGHA ADMINISTRATION
IN BUDDHAMONTHON DISTRICT,
NAKHONPATHOM PROVINCE**

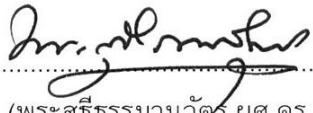
PHRABAIKASUCHIN KITTIDINNO (SAENGPET)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011**

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

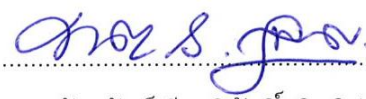

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

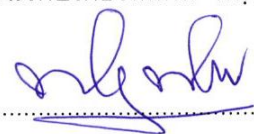
คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระวิสุทธิภักทธาดา, ดร.)

..... กรรมการ
(ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

..... กรรมการ
(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา)

..... กรรมการ
(ดร.พิเชฐ ทังโต)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	ประธานกรรมการ
	พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา	กรรมการ
	ดร.พิเชฐ ทังโต	กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัย : พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.บ., M.A.,
Ph.D. (Pol. Sc.)

: พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ น.ธ.เอก, ป.ธ.๑ - ๒,
พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๑), ศศ.ม.

: ดร.พิเชฐ ทังโต พ.ม.ช., พธ.บ., M.A., Ph.D.
(Pub. Admin.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม (๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ศึกษาวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณร ในเขตอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๓๐ รูป จากทั้งหมด ๖ วัด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ มาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิด โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๒๐ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. จากการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.07$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าพระภิกษุสามเณร มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมาก

ในด้านการสาธารณูปการ ส่วนด้านอื่นพระภิกษุสามเณร มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณร ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่างๆ หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การทำงานที่เฉื่อยชา มักทำงานแบบการย่ำอยู่กับที่ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ความเคารพซึ่งกันและกันของผู้เณรที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่นๆ เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์ ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเน้นเรื่องหลักๆ ที่จะพัฒนาคณะสงฆ์ เช่น เรื่องการศึกษาธรรม ศึกษาบาลี ซ้อมแซมส่งเสริมสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ หาสิ่งกระตุ้นที่จะทำให้คณะสงฆ์ทำงานได้อย่างว่องไว ชัดเจน จัดการให้เจ้าอาวาสทุกวัดพาลูกวัดการสวดมนต์ทุกวันลงปาฏิโมกข์เป็นประจำ ไม่เพียงแค่นั้นพระภิกษุเหล่านั้นหาวิธีแก้ไขข้อขัดแย้งของคณะสงฆ์และบ้าน อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเคารพกัน รู้จักมีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคณะ หาวิธีป้องกันปัญหาเรื่องยาเสพติด ช่วยกันสอดส่องดูแลให้ทั่วถึง

Thesis Title : Efficacy of Sangha Administration in Buddhamonthon District,
Nakhonpathom Provinc.

Researcher : Phrabaideeka Suchin Kittidinno (Saengphet)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr.Surapon Suyaprom B.A., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)

: Phrakhruṣangharak Kiettisak Kittipaño B.A.(1st Class), M.A.
(Soc.Dev.)

: Dr. Phichet Thangto B.A., M.A., Ph.D. (Pub. Admin)

Date of Graduation : March 23, 2012

ABSTRACT

The objectives of this research are: 1) to study the efficacy of Sangha Administration in Buddhamonthon district, Nakhonpathom province; and 2) to compare the efficacy of Sangha Administration in Buddhamonthon District, Nakhonpathom Province by personal factors; and 3) to study the problems, obstacles and guidelines about the efficacy of Sangha Administration in Buddhamonthon District, Nakhonpathom Province. The survey research was carried out in this study. A group of sample used in this study were 130 Abbots and Monks, novices in Buddhamonthon District, Nakhonpathom Province from all 6 temple. The tool for data collection in this research was questionnaire comprising check-list, rating scale and opened end questions with reliability value equal to 0.920. The program for social science research was employed for data analysis. The statistics used for it are frequencies, percentage, average means and standard deviation. The analysis was also done through t-test for analysis the hypotheses in order to test the average difference between the two groups and f-test by one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups. And test the difference of the average LSD (Least Significant Difference).

The findings of this research are as follows :-

1. The overall efficiency of Sangha administration in Buddhamonthon District, Nakhonpathom Province, was found at the medium level ($\mu = 3.07$). When having considered into each aspect, it was also noticed at the high levels in the renovation. The other side it was also noticed at the medium levels.

2. To compare the opinions of abbots and monks, novice towards the efficacy of Sangha Administration in Buddhamonthon District, Nakhonpathom Province, it was noted that status, age, years of ordination, levels of general education, levels of Dhamma studies and levels of Pali studies, in performance were found no significant differences. thus, rejecting the hypotheses.

3. Regarding the problems and suggestions, Problems and obstacles: The Sangha had no budget for development in many areas, especially on education matters, lack of chanting and regular basis monastic daily routine, the work is not clear and decisive, communication is not clear, trudge to work often with no development of new things. Conflicts between home and temple, failure to respect each other's, little need to treat adults, problem of drug and other causes of ruins which are major problems of Sangha to be solved urgently.

Suggestions: To allocate the limited budget to be most useful by focusing primarily on the development of Sangha such as Dhamma education, Pali education, reparation and promotion of things beneficial for Sangha. The monthly Buddhist disciplinary code (Pāṇimokkha) had to be observed not only in Buddhist Lent period but also throughout the year by every temple. To resolve the conflict between Sangha and home, training to provide knowledge to respect each other, to developed innovations for the benefits of groups, and find a way to prevent drug abuses, and help monitoring thoroughly.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม พระครูสังฆรักษ์เกียณติศักดิ์ กิตติปัญโญ อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการ ปรับปรุงแก้ไขมาด้วยดีโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณพระครูปริมาณุรักษ์ อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ อาจารย์ พระมหาบุญเลิศ อินุทปัญโญ และขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต และอาจารย์ วันชัย สุขตาม ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือในการวิจัยทั้งด้าน ภาษา และเนื้อหา

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ซึ่งประกอบไปด้วยด้วย พระวิสุทธิภัทรธาดา, ดร. และขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ ให้ข้อเสนอแนะแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณร ในเขตการ ปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัย

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป คณาจารย์ทุกท่าน และเจ้าหน้าที่ทุกคน ที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจเป็นอย่างดียิ่ง ตลอดจนเพื่อนๆ ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ อย่างดีเสมอมา คุณความดี การทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็น กตเวทิตาคุณแด่บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย ที่เป็นกำลังใจสนับสนุนในทุกๆ เรื่อง รวมทั้ง บุรพจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร)

๕ มีนาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญภาพ	(๑๑)
บทที่ ๑	๑
บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒	๘
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๘
๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๘
๒.๑.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ	๑๒
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร	๑๔
๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร	๑๔
๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร	๒๐
๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๒๔
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์	๓๔
๒.๓.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๓๙
๒.๓.๒ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครอง	๔๒
๒.๓.๓ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศาสนศึกษา	๔๗
๒.๓.๔ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์	๕๐
๒.๓.๕ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่	๕๓
๒.๓.๖ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณูปการ	๕๗
๒.๓.๗ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณสงเคราะห์	๕๙

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๔ การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	๖๐
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๑
๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๖๑
๒.๕.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหาร	๖๖
๒.๕.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๖๙
๒.๖ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัย	๗๘
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย	๘๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๐
๓.๒ ประชากร	๘๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๒
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๘๔
๔.๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของพระภิกษุสามเณรในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	๘๕
๔.๒ ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แบ่งตามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน	๘๗
๔.๓ เปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล	๙๓
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงาน กิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุ สามเณรในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	๑๐๒
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๐๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๐๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บรรณานุกรม	๑๒๕
ภาคผนวก	๑๓๔
ภาคผนวก ก. รายนามผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์ ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ๕ ท่าน	๑๓๕
ภาคผนวก ข. ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๔๒
ภาคผนวก ค. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try out)	๑๔๙
ภาคผนวก ง. ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม	๑๕๑
ภาคผนวก จ. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๕๔
ภาคผนวก ฉ. แบบสอบถาม	๑๕๖
ประวัติผู้ทำวิจัย	๑๖๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำแนกตามวัดในเขตอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	๘๐
๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๘๕
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม	๘๗
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง	๘๘
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการศาสนศึกษา	๘๙
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๙๐
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๙๑
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณูปการ	๙๒
๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสงเคราะห์	๙๓
๔.๙ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวม	๙๔
๔.๑๐ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร จำแนกตามอายุ	๙๕
๔.๑๐ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร จำแนกตามจำนวนพรรษา	๙๖
๔.๑๒ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๙๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการศาสนศึกษา	๙๘
๔.๑๔ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	๙๙
๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๐๐
๔.๑๖ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม	๑๐๑
๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการ คณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ พระภิกษุสามเณร ด้านการปกครอง	๑๐๒
๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการ คณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ พระภิกษุสามเณร ด้านการศาสนศึกษา	๑๐๒
๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการ คณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ พระภิกษุสามเณร ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๐๓
๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการ คณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ พระภิกษุสามเณรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๐๓
๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการ คณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ พระภิกษุสามเณร ด้านการสาธารณสุขการ	๑๐๔
๔.๒๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการ คณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ พระภิกษุสามเณร ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๐๔
๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย	๑๑๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย
๔.๑	แสดงแผนผังโครงสร้างการบริหารจัดการคณะสงฆ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
	๘๐ ๑๐๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้โลกเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นโลกที่ไร้พรมแดนด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์จึงทำให้มีความเติบโตทางด้านวัตถุอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท ท้องถิ่น มีการแข่งขันกันสูงทุกระดับอาชีพ เนื่องจากการพัฒนา ทางด้านวัตถุ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง

สังคมไทยประกอบไปด้วยสถาบันทางสังคมหลายสถาบันแต่สถาบันที่มีความใกล้ชิดกับคนในสังคมมากที่สุด และเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมก็คือสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา โดยเฉพาะสถาบันศาสนานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยนั้นนับถือพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้น พระพุทธศาสนาก็มีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของคนในชาติ และยังแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และการขัดเกลาทางสังคม ถ้าพิจารณาองค์ประกอบของพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอน มีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรม ให้แก่อุบาสกอุบาสิกา หรือประชาชน ดังนั้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคม และพระภิกษุสงฆ์ กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้ วัดเป็นศูนย์การแห่การรวมหัวใจของของบรรดาพุทธศาสนิกชนทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุม หรือกล่าวได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางของศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต และเป็นเอกลักษณ์ของสังคมซึ่งจะพบได้จากแสดงออก ทางศิลปวรรณคดี คติธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคม

*พระมหาณุกศักดิ์ จันทราลักษณ์, “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางบริหารการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม”, รายงานค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาการศึกษานอกระบบ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘), หน้า ๗๓.

แล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรมเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคม สงเคราะห์ สงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบากหรือกระทั่งการช่วยแก้ปัญหา ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม^๒ วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาซึ่งจะ ช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี

การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุม และส่งเสริมกิจการ คณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์พ.ศ. ๒๔๘๔ อาจกล่าวได้ว่ามหาเถรสมาคมในปัจจุบันมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ประเภท คือ ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่ ๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ถ้าตัดข้อ ๓ และข้อ ๖ ออกไป ที่เหลืออีก ๔ ข้อ ก็คืองานในความรับผิดชอบของสังฆมนตรีแห่งองค์การทั้งสี่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ นั่นเอง^๓

จากสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของวัดทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา และหันหลังให้วัด เพิ่มขึ้น จากการสำรวจพบว่า วัดบางวัดมีลักษณะ และบทบาทเปลี่ยนไปจากเดิม ๕ ประการ ประการที่หนึ่ง วัด เดิมเคยเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร กลายเป็นที่อยู่ของ คฤหัสถ์มากกว่า ประการที่สอง วัด เดิมเคยบวชเรียนของลูกหลานในท้องถิ่น ก็กลายเป็นที่ บวชของคนหนุ่มจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งแม้แต่ผู้บวชก็ยังไม่รู้จักประวัติของผู้บรรพชาอุปสมบทมา ก่อน นับเป็นจุดอันตรายจุดหนึ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ประการที่สาม วัด ซึ่งเคย เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน กลายเป็นที่พักพิงของคนเร่ร่อน ประการที่สี่ วัด ซึ่งเป็น ระเบียบเรียบร้อย สะอาด ร่มรื่น เป็นสิ่งดึงดูดใจชาวบ้านให้ไปพักผ่อนหย่อนใจ ก็กลายเป็นวัดที่ ขาดระเบียบ สกปรก ขาดความร่มรื่น ทำให้ประชาชนไม่ศรัทธา และไม่อยากเข้าวัด ประการที่ห้า วัด ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา ก็กลายเป็นแหล่งอบายมุข ถ้าหากพระสงฆ์ในประเทศ ซึ่งมีจำนวนมากมีความรู้ความเข้าใจว่า การพัฒนาที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาคน ก็จะช่วยกันชี้แจงให้ประชาชน และผู้นำประเทศเข้าใจ เพราะพระสงฆ์มีโอกาส พบปะสนทนากับคนทุกระดับ และวัดเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของสังคม ทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้าง ศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา จะมีการบริหารจัดการอย่างไร จึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๔๔.

^๓ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระแก้ว, การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน. (เข้าถึงวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕) ดูรายละเอียดใน http://budsakaeo.org/bud_admin.htm

แก่สังคมตามอุดมการณ์ทางศาสนา^๔ จากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นต่างคนต่างอยู่ เป็นสังคมบริโภคนิยม ความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรม มีมากขึ้น และขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนาวิถีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกที เป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ^๕ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทยหลายประการ เช่น ผู้เข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ วัยหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัด อันเนื่องจากสาเหตุ คือพระภิกษุบางส่วนกระทำผิดคำสอนของพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตนไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารเกินความจำเป็น วัดบางวัดอาศัยกลวิธีในวงการธุรกิจดึงดูดให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ การบริหารจัดการในองค์การใดก็ตาม จุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ที่ต้องการให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอยู่เสมอ ทั้งนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ คน หรือ บุคลากร (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (Management) องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการ มีความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์การก็คือ คน หรือ บุคลากร ในการบริหารจัดการในองค์การทางศาสนาก็เช่นกัน วัดจะเจริญรุ่งเรือง เป็นที่ร่มรื่น เป็นที่ศรัทธา และอำนวยความสะดวกชุมชนมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับคน บรรดาสิ่งก่อสร้าง โบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ ศาลาการเปรียญ วัสดุอุปกรณ์ และการเงิน จะมีความสมบูรณ์เพียงใดก็ไม่ได้มีความหมาย ถ้าบุคคลเหล่านั้นไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๖ การบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้น มีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่าง ๆ นับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะเจ้าอาวาสมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย และบริหารบุคลากรในองค์กรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นจะต้องมีความสามัคคี และทำงานให้

^๔พระมหานาคศักดิ์ จันทราลักษณ์, “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางบริหารการจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม”, หน้า ๗๓.

^๕ประเวศ วะสี, “พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม” ,หลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๔.

^๖บุญช่วย จันทรเฒ่า, “พฤติกรรมบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำและผู้ตาม เจ้าอาวาสนั้นมีการกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์^๗ เจ้าอาวาสที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมีภาวะผู้นำมีกระบวนการ และมีวิธีปฏิบัติงาน สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมในด้านพระธรรมวินัย จะส่งผลโดยตรงต่อศรัทธาความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยง่าย^๘ เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจ ที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดในทุกๆ ด้าน โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ และเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา กล่าวว่าการบริหารวัดคือการปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนภิกษุสามเณร และฆราวาส ผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี และดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดทุกด้าน โดยให้ภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด แต่ปัญหาที่ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพ ก็คือ เจ้าอาวาสจำนวนมากที่ยังขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัด ไม่มีศักยภาพในการพัฒนาวัด ไม่มีความรู้ในการสั่งสอนประชาชน เจ้าอาวาสจำนวนมากยังปล่อยปละละเลยพระภิกษุสามเณร ในการปกครองให้ประพฤติปฏิบัติไปตามยถากรรม ไม่มีการศึกษาอบรมพระธรรมวินัย จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่ง

๑.๒ วัดอุปประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

^๗ธีรภูมิ ทองโอษฐ์, “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, บริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๕๐.

^๘พระมหาสุริยา หอมวัน, “บุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษาพระภิกษุสามเณรวัดกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ”, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารองค์การ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๔). หน้า ๖๗.

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” มีการกำหนดขอบเขตดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยศึกษาเฉพาะประเด็นประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้^๕ (๑) การปกครอง (๒) การศาสนศึกษา (๓) การศึกษาสงเคราะห์ (๔) การเผยแผ่ (๕) การสาธารณูปการ และ (๖) การสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของพระภิกษุ สามเณร ดังนี้
 ๑. สถานภาพ ๒. อายุ ๓. จำนวนพรรษา ๔. วุฒิการศึกษาสามัญ ๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม ๖. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามแบบแผนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ ๑. ด้านการปกครอง ๒. ด้านการศาสนศึกษา ๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔. ด้านการเผยแผ่พระศาสนา ๕. ด้านการสาธารณูปการ ๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านานสถานที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ วัดในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๓๐ รูป จากทั้งหมด ๖ วัด

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านเวลา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ถึง เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นเวลารวม ๖ เดือน

^๕สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒), หน้า ๗๑.

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล-จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ พระภิกษุสามเณร ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระภิกษุสามเณร ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระภิกษุสามเณร ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระภิกษุสามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระภิกษุสามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ พระภิกษุสามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการภายในวัดอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ที่สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายตามที่เกณฑ์คุณภาพและเวลาที่ทางวัดและทางเถรสมาคมได้กำหนดไว้

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการในวัดอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันถือเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่ ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์เป็นกิจการทางพระศาสนาที่เน้นงานในหน้าที่ขององค์กรการปกครองคณะสงฆ์

ประสิทธิภาพการบริหารงานจัดการวัด หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ภารกิจ ๖ ด้านของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑. ด้านการปกครอง ได้แก่ การปกครอง สอดส่อง ดูแลความเรียบร้อยให้ภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระธรรมวินัย และคำสั่งของมหาเถรสมาคม อีกทั้งจัดระบบการบริหารจัดการกิจการภายในวัดในแต่ละด้านอย่างชัดเจน

๒. ด้านการศึกษา ได้แก่ การดำเนินการส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ตามความสามารถ

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้เด็กและประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งในและนอกระบบ การศึกษาของรัฐ เพื่อที่จะสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาเผยแผ่ศาสนธรรมโดยวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบ เข้าใจ และน้อมนำไปปฏิบัติ อันจะยังผลให้สังคมตลอดจนประเทศชาติมีความผาสุก สันติสุข และมีความเจริญก้าวหน้า

๕. ด้านสาธารณูปการ ได้แก่ การพัฒนาวัด การบำรุงรักษาวัด การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน ภายในวัดให้เรียบร้อยดีงามเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศล ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุของสังคมนั้นๆ เป็นที่อำนวยความสะดวก และเป็นศูนย์รวมจิตใจประชาชน

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณร และประชาชนทั้งจิตใจ และทางวัตถุที่ไม่ขัดพระธรรมวินัย และสมณวิสัยเพื่อประโยชน์ และความสุขของประชาชน แห่งวัดนั้นๆ และทั่วไป

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๒ ทำให้ทราบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา “ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งหัวข้อเรื่อง ๖ หัวข้อ ดังนี้

- ๒.๑. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ
 - ๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพ
 - ๒.๑.๒ แนวคิดที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์
- ๒.๔ การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

ความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพนั้นได้นักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดไว้หลายท่านด้วยกัน ประสิทธิภาพการทำงานหรือการให้ความหมายของแต่ละท่านอาจมีความเหมือนกันหรือต่างกัน และได้นำนักวิชาการที่ให้ความหมายแต่ละท่านไว้ดังนี้

ประสิทธิภาพ เป็นเรื่องของการใช้ปัจจัยและกระบวนการในการดำเนินงานโดยมีผลที่ได้รับเป็นตัวกำกับการแสดงประสิทธิภาพของการดำเนินงานใดๆ อาจแสดงค่าของประสิทธิภาพในลักษณะของการเปรียบเทียบ ระหว่างค่าใช้จ่ายในการลงทุนกับผลกำไรที่ได้รับ ซึ่งถ้าผลกำไรมีค่ามากกว่าต้นทุนก็ยิ่งแสดงถึงประสิทธิภาพมากขึ้น ประสิทธิภาพอาจไม่แสดงเป็นค่าประสิทธิภาพเชิงตัวเลข แต่แสดงถึงการบันทึกถึงลักษณะการใช้เงิน วัสดุ คน และเวลา ใช้การปฏิบัติงานอย่าง

คุ้มค่าและเหมาะสม ประหยัด ไม่มีการสูญเปล่าเกินความจำเป็นรวมถึงมีการใช้กลยุทธ์หรือเทคนิควิธีการที่เหมาะสม สามารถนำไปสู่การบังเกิดผลได้เร็ว^๑

ทิพาวดี เมฆสวรรค์ ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพในระบบราชการมีความหมายรวมถึงผลผลิตภาพและประสิทธิภาพ โดยประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่วัดได้หลายมิติ ตามแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องการพิจารณา คือ

๑. ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต (input) ได้แก่ การใช้ทรัพยากรการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ้มค่า และเกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

๒. ประสิทธิภาพในมิติของกระบวนการบริหาร (Process) ได้แก่ การทำงานที่ถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว และใช้เทคโนโลยีที่สะดวกกว่าเดิม

๓. ประสิทธิภาพในมิติของผลผลิตและผลลัพธ์ ได้แก่ การทำงานที่มีคุณภาพเกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดผลกำไร ทันทเวลา ผู้ปฏิบัติงานมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงานและบริการเป็นที่พอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ^๒

อรรถวุฒิ ตัญญวนาวิทย์ ได้ให้นิยามตามแบบทฤษฎีของ จอห์น ดี. มิลเล็ท ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลงานปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงาน ซึ่งความพึงพอใจหมายถึง ความพึงพอใจในการบริการให้กับประชาชน โดยพิจารณาจาก

๑. การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable service)

๒. การให้บริการอย่างรวดเร็วทันเวลา (Timely service)

๓. การให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample service)

๔. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous service)

๕. การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progression service)^๓

^๑สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๖), หน้า ๖-๗.

^๒ทิพาวดี เมฆสวรรค์, ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^๓อรรถวุฒิ ตัญญวนาวิทย์, ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๔.

กิบสัน และคณะ (Gibson & Other) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพ หมายถึง อัตราส่วนของผลผลิตต่อปัจจัย (Ratio of outputs to inputs) การวัดประสิทธิภาพจะวัดตัวบ่งชี้หลายตัวประกอบด้วยกัน เช่น

๑. อัตราการได้ตอบแทน (Rate of return) ใช้เงินหรือทรัพย์สินที่เป็นทุน
๒. ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยผลผลิต (Unit cost)
๓. อัตราการสูญเสียเปลี่ยนแปลง การใช้ทรัพยากร
๔. อัตราส่วนของผลกำไรต่อค่าใช้จ่ายในการลงทุน^๔

จิระ หงส์ถาวรภัก ได้ให้ความหมายว่า ในด้านเศรษฐศาสตร์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การเพิ่มพูนทุนมนุษย์ และการลงทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านรัฐศาสตร์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การเตรียมประชาชนสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะประชาชน ในระบอบประชาธิปไตย^๕

มอนดี และ นอร์ (Mondy and Noe) ได้ให้ความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ไว้อย่างสั้นที่สุดว่า คือ “การใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร” และกล่าวเพิ่มเติมว่า “ผู้บริหารทุกระดับต้องเกี่ยวข้องกับการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยอาศัยพลังความสามารถของคนปฏิบัติงานให้สำเร็จ”^๖

ฐิตินันท์ สุวรรณศิริ ได้ให้ความหมาย เกี่ยวกับประสิทธิภาพว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่นำเข้า (Input) และผลลัพธ์ที่ออกมา(Output) เพื่อสร้างให้เกิดต้นทุนสำหรับทรัพยากรต่ำสุด ซึ่งเป็นการกระทำการอย่างหนึ่งที่ถูกต้อง(Doing things right) โดยคำนึงถึงวิธีการ (Means) ใช้ทรัพยากร (Resources) ให้เกิดการประหยัดหรือสิ้นเปลืองน้อยที่สุด^๗

ฐิตินันท์ สุวรรณศิริ ได้กล่าวถึงงานของ เอลเมอร์ ปีเตอร์สันและอี กลอสวินอร์ฟลอแมน (Elmore Peterson and E. Grosvenor Plawmam) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพสูงสุดในการ

^๔Gibson, James L. ; Ivanceyich, John M. , & Donnelly, James H., (1988). **Organization**. 6 th ed, (Texas : Business Publications, 1988), P 37.

^๕จิระ หงส์ถาวรภัก, แนวคิดและหลักการ ขอบข่ายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑, (กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๕.

^๖Mondy & Noe, **Human Resources Development**, (Lts Technological Dimension, 1986), P.12.

^๗ฐิตินันท์ สุวรรณศิริ, “การจัดการความรู้ของผู้ตรวจประเมินระบบคุณภาพ สำนักงานรับรองระบบคุณภาพ วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์”, ๒๕๕๐, เอกสารอัดสำเนา.

บริหารงานทางธุรกิจ หมายถึง ความสามารถในการผลิตสินค้าหรือบริการในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมและต้นทุนน้อยที่สุดโดยคำนึงถึงองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ ต้นทุน (Cost) คุณภาพ (Quality) ปริมาณ (Quantity) เวลา (Time) วิธีการ (Method) ในการผลิต^๙

จิตินันท์ สุวรรณศิริ ได้กล่าวถึงงานของเฮอร์เบิร์ต เอ. ไชมอน (Herbert A. Simon 1960) ได้กล่าวว่า ถ้างานใด มีประสิทธิภาพสูงสุด ให้ดูจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลิตผล (Output) ที่ได้รับออกมา ซึ่งสรุปได้ว่าประสิทธิภาพเท่ากับผลผลิต

ถ้าเป็นหน่วยงานราชการของรัฐจะบอกความพึงพอใจของผู้รับบริการเข้าไปด้วยเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$E = (O-I) + S$$

E = ประสิทธิภาพของงาน (Efficient)

O = ผลผลิตหรือผลงานที่ได้รับออกมา (Output)

I = ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป (Input)

S = ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา (Satisfaction)^{๑๐}

ธงชัย สันติวงษ์ นิยามว่าประสิทธิภาพ หมายถึง กิจกรรมทางด้านการบริหารบุคคลที่ได้เกี่ยวข้องกับวิธีการ ซึ่งหน่วยงานพยายามที่จะกำหนดให้ทราบแน่ชัดว่าพนักงานของตนสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด^{๑๑}

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ คือการทำงานที่มีปัจจัยนำเข้าคือการลงทุนที่น้อยแต่ได้ผลของงานมากกว่าที่ตั้งไว้เป็นการบริหารด้านต้นทุนน้อยแล้วผลของงานออกเกินกว่าที่ตั้งงานที่ออกมาเป็นไปอย่างที่ได้คาดการณ์ การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและมีประโยชน์มากที่สุดจึงได้เชื่อว่าการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๑.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

^๙เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕.

^{๑๐}อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๐-๑๘๑.

^{๑๑}ธงชัย สันติวงษ์, ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคาแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๘.

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพนั้นจะหมายถึงการทำงานที่ได้ผลดังที่คาดหวังไว้หรือเกินความคาดหวังก็ได้ ดังที่ได้ยกตัวอย่างนักวิชาการหลายๆ ท่านไว้เพื่อที่ได้ศึกษาหลายๆ แนวคิด ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่า องค์การจะมีประสิทธิภาพเกิดขึ้นได้โดยอาศัยสมาชิกภายในองค์การและการจัดวางระบบทำงาน รวมทั้งการจัดโครงสร้างการบริการตลอดจนผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สถานการณ์จะเกิดขึ้นได้โดย

๑. การติดต่อสื่อสารที่ดี ของทั้งภายในองค์การกับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลภายในองค์การ ทำให้องค์การสามารถดำรงอยู่ได้และมีประสิทธิภาพเพราะความเข้าใจกัน ความสามารถในการสื่อความหมายให้ตรงกันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์การ

๒. ความคล่องตัวของการทำงานในองค์การ ความคล่องตัวของการบริหารงานระหว่างฝ่ายต่างๆ สามารถติดต่อถึงกัน โดยไม่มีขั้นตอนที่สลับซับซ้อน ความคล่องตัวของพนักงานในการปฏิบัติงานมีอิสระในการทำงาน และการตัดสินใจในงานบางอย่าง

๓. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นความสามารถขององค์การที่จะกระตุ้นให้สมาชิกในองค์การให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของพนักงานจะช่วยให้ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น

๔. ความผูกพันกับองค์การ หมายถึง ความเป็นส่วนหนึ่งขององค์การความเข้าใจกัน ความมีมนุษยสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะสมาชิกร่วมงานกัน และมีความสนิทสนมกลมเกลียวกัน^{๑๑}

พระธรรมโกศาจารย์ ศ. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้อธิบายถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษอบรมไปตามจริต ๖ และที่สำคัญคือ พระพุทธเจ้ามุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร เมื่อบวชเข้ามาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและ

^{๑๑}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม, ๒๕๔๔), หน้า ๙๘-๙๙.

การศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนบรรพชา^{๑๒}

วิรัช สงวนวงศ์วาน ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพการบริหารงาน จะเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญก้าวหน้า หรือความล้มเหลวขององค์กร ผู้บริหารที่เชี่ยวชาญจะเลือกการบริการที่เหมาะสมกับองค์กรของตน และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๑๓}

วิรัช สงวนวงศ์วาน ได้กล่าวถึงงานของ อุทัย หิรัญโต ว่าประสิทธิภาพในทางราชการหมายถึงผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ และประโยชน์แก่มวลมนุษย (human satisfaction and benefit produced) และยังต้องพิจารณาถึงคุณค่าทางสังคมด้วย โดยการนำเวลาเข้ามาพิจารณาด้วย^{๑๔}

ชูป กาญจนประกร ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพเป็นแนวความคิดหรือความมุ่งมาดปรารถนาในการบริหารงานในระบอบประชาธิปไตย ในอันที่จะทำให้การบริหารราชการได้ผลสูงสุด คู่กับที่ได้ใช้จ่ายเงินภาษีอากรในการบริหารงานประเทศและผลสุดท้ายประชาชนได้รับความพึงพอใจ^{๑๕}

นภาพร ชันธนา ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการนำเข้าและผลผลิต โดยเป้าหมายในการพิจารณาที่สำคัญคือ การใช้ต้นทุนที่ต่ำที่สุด ซึ่งต้นทุนประกอบด้วย บุคลากร เงินทุน อุปกรณ์ ฯลฯ ต่างๆ^{๑๖}

สมชัย ศรีสุทธิยากร ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือการพิจารณาระหว่างอัตราส่วนของผลผลิต (output) ต่อปัจจัยนำเข้า (input) หรือค่าใช้จ่ายต่อหน่วย^{๑๗}

^{๑๒} พระธรรมโกศาจารย์ ศ. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙.

^{๑๓} วิรัช สงวนวงศ์วาน, ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔, หน้า ๘๖.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๒๓.

^{๑๕} ชูป กาญจนประกร, ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๔๔, หน้า ๔๐.

^{๑๖} นภาพร ชันธนา, การจัดองค์การและการบริหารธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๔๕, หน้า ๑๐.

^{๑๗} สมชัย ศรีสุทธิยากร, การบริหารการพัฒนาองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔๒.

สนใจ ลักษณะ ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรม การงานอย่างราบรื่นครบถ้วนประหยัดเวลา ใช้กำลังและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เกิดการสูญเปล่าน้อยที่สุด บุคคลที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาในสังคมที่เขาเป็นสมาชิก และองค์การที่เขาปฏิบัติหน้าที่^{๑๔}

กิบสัน และคณะ (Gibson and Others,) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง อัตราส่วนของผลผลิตต่อปัจจัย การวัดประสิทธิภาพมีตัวบ่งชี้หลายตัวประกอบด้วยกัน เช่น อัตราการได้ผลตอบแทนในเงินลงทุนหรือทรัพย์สินที่เป็นทุน ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยผลผลิต อัตราการสูญเปล่าสิ้นเปลืองการใช้ทรัพยากร และอัตราส่วนของผลกำไรต่อค่าใช้จ่ายในการลงทุน^{๑๕}

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การกระทำกิจกรรมใดๆที่บรรลุผลตามที่ต้องการ และตั้งเป้าหมายไว้ โดยสามารถประหยัดและลดการสูญเสียของทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมได้มากที่สุด ซึ่งคำว่า ประหยัดทรัพยากร ได้แก่ ใช้แรงงานคนน้อย ประหยัดเงินงบประมาณการใช้จ่าย ไม่เสียเวลามาก ใช้ต้นทุนวัตถุดิบต่ำ เป็นต้น ทั้งนี้การมีประสิทธิภาพมากหรือน้อย จะพิจารณา ๒ ประเด็น ประกอบกันคือ ปริมาณการบรรลุผลสำเร็จ และปริมาณทรัพยากรที่สูญเสียไป เช่น ลักษณะงานบรรลุผลสำเร็จเหมือนกัน แต่ต่างกันที่เวลา ชั้นที่ ๑ ใช้เวลา ๕ นาที ชั้นที่ ๒ ใช้เวลา ๓ นาที ย่อมหมายความว่า ชั้นที่ ๒ มีประสิทธิภาพมากกว่าชั้นที่ ๑ เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้นถือเป็นเรื่องของการวางแผนงานเพื่อดำเนินงานตามกระบวนการที่ได้ตั้งเอาไว้เพื่อให้บรรลุผลที่ได้ตั้งไว้และได้มีนักวิชาการทั้งชาวต่างชาติและชาวไทยได้ให้ความหมายและได้ออกแบบทฤษฎีไว้หลายท่านดังที่ได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางของการศึกษา ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้า

^{๑๔}สนใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทางาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒). หน้า ๒๑๐.

^{๑๕}Gibson, James L. ; Ivanceyicn, John M., & Donnelly, James H., (1988). **Oraganization**. 6 th ed, (Texas : Business Publications, 1988), P 37.

ของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล ในองค์การซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์การใด ย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิต ของมนุษย์ในสังคม มีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้หลายทัศนะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

อองรี ฟาโย (Henri Fayol) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการบริหาร ไว้ดังนี้

๑) หน้าที่ทางการบริหาร (Management function) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)

๒) ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกายจิตใจ ใจหาพรกับการศึกษาหาความรู้เทคนิคการทำงานและประสบการณ์ต่างๆ

๓) หลักการบริหาร ซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อ คือ^{๒๐}

- (๑) หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)
- (๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)
- (๓) หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)
- (๔) หลักการสร้างไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain)
- (๕) หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)
- (๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)
- (๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนร่วม (Subordination of individual to general interest)
- (๘) หลักของการให้ผลตอบแทน (Remuneration)
- (๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)
- (๑๐) หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)
- (๑๑) หลักของความเสมอภาค (Equity)

^{๒๐}Fayol Henri, **Industrial and General Administration**, (New York : Mc-Grew Hill, 1930), PP. 17-18.

(๑๒) หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)

(๑๓) หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)

(๑๔) หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)

วิลเลียม อูชิ (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้

- ๑) การจ้างงานระยะยาว
- ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
- ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
- ๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
- ๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นการบังคับโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
- ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
- ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว^{๒๑}

วินัย สมมิตร สมัย รื่นสุข และสุนทร ศรีศึกษา ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยใช้ทรัพยากรการบริหารที่เหมาะสม^{๒๒}

วิโรจน์ สารรัตนะ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การจัดการองค์การ การวางแผน การติดตาม และการควบคุม^{๒๓}

ศจี อนันต์นพคุณ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป นำทั้งศาสตร์และศิลป์ มาใช้ในการทำงานร่วมกัน เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายของ

^{๒๑}Ouchi William, **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), P. 283.

^{๒๒}วินัย สมมิตร, สมัย รื่นสุข และสุนทร, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๙), หน้า ๖.

^{๒๓}วิโรจน์ สารรัตนะ, **การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

องค์การที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยการบริหารอย่างเหมาะสมและใช้กระบวนการบริหารอย่างมีระบบ^{๒๔}

ธนจรัส พูนสิทธิ์ ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ George R. Terry ไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานตามลำดับขั้น อันประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และ การควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น^{๒๕}

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุ ครุภัณฑ์ต่างๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^{๒๖}

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๒๗}

สมคิด บางโม ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๘}

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบ

^{๒๔} ศจี อนันต์นพคุณ, กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ, (สงขลา : ชลบุตรกราฟฟิค, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๒๕} ธนจรัส พูนสิทธิ์, การจัดการองค์การและการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^{๒๖} ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

^{๒๗} พะยอม วงศ์สารศรี, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๒๘} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

พื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการการบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^{๒๙}

สมาน รังสิโยภักษ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๓๐}

สัมพันธุ์ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรม ดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๓๑}

สิรภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่าบริหาร มาจากภาษาบาลีว่า บริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนาไปดั่งนั้น คำว่าบริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปญฺห ปริหริต สมฺตฺโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบหนีซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมาย คือ การปกครอง ดำเนินการ อำนวยการจัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^{๓๒}

สมคิด บางโม ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้

๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่างๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน

^{๒๙} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สารานุกรม, ๒๕๑๔), หน้า ๓.

^{๓๐} สมาน รังสิโยภักษ์, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๓๑} สัมพันธุ์ ภูไพบูลย์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิกัดอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๓๒} สิรภพ เหล่าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

(Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓) มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิภณระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔Ms หรือ ๖Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิภณระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิภณระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔) ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งทีวัดผลสำเร็จของงานว่า บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิผลขององค์การ หมายถึงความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ อยุ่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ^{๓๓}

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การตัดสินใจ และการบริหารที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานระยะยาว ขององค์การประกอบการกำหนด กลยุทธ์ และการควบคุมกลยุทธ์ จะมุ่งตรวจสอบ ประเมินโอกาสและอุปสรรคภายในสภาพแวดล้อม ภายนอก และมุ่งตรวจสอบประเมินจุดอ่อนและจุดแข็ง อุปสรรคภายในสภาพแวดล้อมภายใน บริษัท^{๓๔}

สุพิน เกษาคุปต์ ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดการวางแผน และการตัดสินใจในงานต่างๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงาน เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่างๆ ขององค์การใด ที่ใช้นโยบายการ บริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้พนักงานได้รู้ว่าฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงาน ที่มีต่อ ความสำเร็จขององค์การ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจและรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็น การจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๓๕}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารนั้น จะครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหารอัน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรือการมอบหมายงาน การประสานงาน

^{๓๓} สมคิด บางโม, การบริหาร, หน้า ๖๒-๖๓.

^{๓๔} สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒.

^{๓๕} สุพิน เกษาคุปต์, การจัดการปฏิบัติงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๙๒-๙๓.

การรายงาน และการงบประมาณ นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหาร จะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทรัพยากรในการบริหาร มีความประสานระหว่างกัน และประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการบริหารงาน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะครอบคลุมไปถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วม และการบริหารเชิงกลยุทธ์

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารงานเป็นเรื่องของการทำงานที่เป็นขั้นเป็นตอนและคิดอีกอย่างหนึ่งคือ การทำงานที่มีการวางแผนเพื่อที่ทำงานได้อย่างไม่ผิดพลาดหากมีการวางแผนงานก่อนลงมือ ดังจะ เห็นได้จากนักวิชาการที่ได้ออกแบบเป็นโมเดลหรือขั้นตอนการทำงานและการบริหารงานไว้ หลายๆ ท่านดังนี้

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารไว้ว่า การบริหารงานไม่ว่าจะเป็น รูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมา ประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (one best way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละ องค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้ กับทุกปัญหาผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (case study) จำนวนมาก และวิเคราะห์หาวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ^{๓๖}

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กล่าวถึงแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) นักวิชาการเหมืองแร่ชาวฝรั่งเศส ผู้เป็นต้นกำเนิดในการเสนอ องค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนกร ๕ ประการ ที่เรียกว่า POCCC ไว้ดังนี้^{๓๗}

๑.การวางแผน (Planning) หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต

๒.การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและ ระบุหน้าที่โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน

๓.การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร ๒ ทาง กล่าวคือ การยอม ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้

๔.การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงาน และช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จ

^{๓๖} สมยศ นาวิการ, การบริหารตามสถานการณ์, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙.

^{๓๗} คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

๕.การควบคุม (Controlling) การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

เด้น ชะเนติยง ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ การบริหารจัดเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (Knowledge) มีหลักเกณฑ์ (Principle) และทฤษฎี (Theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลป์^{๓๘}

ทองหล่อ เดชไทย ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผน เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” นั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดท้ายอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน “การบริหาร” ใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วน “การจัดการ” ใช้มากในทางธุรกิจ หรืออาจกล่าวว่า “การบริหาร” มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผน ส่วน “การจัดการ” เป็นการนำเอานโยบายและแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้^{๓๙}

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารเกิดได้หลายแนวคิด เช่น โปสด์คอร็บ (POSDCoRB) เกิดจากแนวคิดของลูเธอร์ กุลิค (Luther Gulick) และลินดอล เออร์วิค (Lyndall Urwick) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร ๗ ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ขณะที่กระบวนการบริหารตามแนวคิดของเฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ประกอบด้วย ๕ ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่า พอคค์ (POCCC)^{๔๐}

^{๓๘} เด้น ชะเนติยง, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๓), หน้า ๕๒.

^{๓๙} ทองหล่อ เดชไทย, หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๔๐} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย, (กรุงเทพมหานคร : โฟร์เพช, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙.

วีระ อาพันธ์สุข ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการบริหารงานต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ต่างๆ (Material) และการจัดการ (Management) และควรนำหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือ ในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ^{๔๑}

สมคิด บางโพ ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้^{๔๒}

วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่างๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามา ซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

สุพิน เกษาคุปต์ ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน และการตัดสินใจในงานต่าง ๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่างๆ ขององค์กรใดที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้เห็นพนักงานได้รู้ว่าฝ่ายบริหารเห็น ความสำคัญของพนักงาน ที่มีต่อความสำเร็จขององค์การ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจ และรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๔๓}

เสนาะ ดิเยาว์ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ^{๔๔}

๑. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ

^{๔๑}วีระ อาพันธ์สุข, พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เอรวิ้นการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑ - ๑๐.

^{๔๒} สมคิด บางโพ, การบริหาร, หน้า ๖๒ - ๖๓.

^{๔๓} สุพิน เกษาคุปต์, การจัดการปฏิบัติงาน, หน้า ๙๒ - ๙๓.

^{๔๔}เสนาะ ดิเยาว์, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔),

ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ สำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

๒. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำเกินไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

๓. การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่าประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่างๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้น การบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารนั้น จะครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหาร อันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรือการมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ที่แน่นอนทรัพยากรในการบริหารมีความประสานระหว่างกันและประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการบริหารงาน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะครอบคลุมไปถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการบริหารเชิงกลยุทธ์

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้คิดค้นการบริหารงานออกมาเป็นทฤษฎีที่เราหลายคนหลายท่านได้ศึกษาแล้วสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จมาแล้วหลายหน่วยงาน ในแต่ละท่านจะรูปแบบที่ไม่เหมือนกันและบางท่านอาจจะมีรูปแบบของทฤษฎีที่เหมือนกันดังที่ได้ศึกษามาดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ ได้นำหลักการทำงานของ เฟรเดอริก ดับเบิลยู. เทเลอร์ (Frederick W. Taylor) บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^{๔๔}

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่าง คือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคณานี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลิตผลสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและ คนงานฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้นจากหลักการดังกล่าว พบว่าวิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อยๆ

^{๔๔} ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗ - ๔๘.

ทฤษฎีการบริหารของเฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ได้เสนอแนวทางการบริหารโดยมีความเชื่อว่า เป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหารซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร (Management Functions) ๕ ประการ คือ^{๔๖}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคนอยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่างๆ ต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

๕. การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่น ๆ ได้กล่าวถึงทฤษฎีของเฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ว่าได้กำหนดหลักการในการบริหารจัดการขึ้น ๑๔ ประการเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้^{๔๗}

^{๔๖} Price, Alan, **Human Resource Management**, In a Business Context, 2 edition, (London : Thomson Learning, 2004), P. 110.

^{๔๗} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่น ๆ, **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘ - ๖๙.

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) เฮนรี ฟาร์โย ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับการมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวเปเบอร์ และเฮนรี ฟาโยล ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของแวนเปเบอร์จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโยล กล่าวว่า คำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้องในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ ความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดของลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่าง รวมถึงความล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการองค์การ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้นการบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์การจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายในองค์การได้มีการแบ่งแยกแผนกต่างๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสายการบังคับบัญชาแต่ละแผนกต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่น และรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น สำหรับการงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้นเป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การ ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าใดอย่างไร และมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกๆระดับขององค์การ

๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มีการวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นที่ร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ยึดหลักว่า กิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาค คือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การ ซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘. การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุดและเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ(Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้ชัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขึ้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งต่างๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่งความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การ เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้วัดความสามารถของผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Power) การใช้กฎบังคับ (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะ

ที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ปฏิบัติงานทั้งหมด และทำงานอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์การ และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัส และแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การ ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์การ รวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่ม โดยการให้รางวัล เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์การซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะ และปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์การ การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกๆ คน หรือของทุกกลุ่มในองค์การ ในขณะที่องค์การยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การและสมาชิกภายในองค์การ

๑๔. ความสามัคคี (Esprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์การ และสิทธิในการสั่งการ หรือการบริโภคน และความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ให้องค์การบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนาความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์การมีความแข็งแกร่ง

คิริววรรณ เสรีรัตน์ และคณะฯ ได้เสนอหลักการบริหารระบบราชการที่เรียกว่า POSDCoRB Model ซึ่งได้อ้างตาม ลูเธอร์ กุลลิก (Luther Gulick) และมีรายละเอียดดังนี้^{๔๔}

๑. P - Planning (การวางแผน) เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์การต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งต้องคำนึงถึงทรัพยากรภายในองค์การ และสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อให้แผนที่กำหนดขึ้นมีความรอบคอบและสามารถนำไปปฏิบัติได้

^{๔๔}คิริววรรณ เสรีรัตน์ และคณะฯ, ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน, หน้า ๘๖.

๒. O - Organizing (การจัดองค์การ) เป็นการจัดองค์การที่เป็นส่วนราชการโดยจัดแบ่งตามความชำนาญเฉพาะอย่าง ออกเป็นกรม ฝ่าย แผนก จะพิจารณาปริมาณงานคุณภาพงาน ขนาดของการควบคุม และพิจารณาแบ่งสายงานหลัก และสายงานที่ปรึกษาโดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควบคู่กันไป

๓. S - Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) เป็นการคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาดำรงตำแหน่งภายในองค์การ โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมให้ได้ในปริมาณที่เพียงพอจะทำให้งานสำเร็จได้

๔. D - Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) เป็นการกำกับดูแล สั่งงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยอาศัยลักษณะความเป็นผู้นำ การจูงใจ ศิลปะการปกครองคน และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้ใต้บังคับบัญชา

๕. Co - Coordinating (การประสานงาน) เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกฝ่าย ทั้งในระดับสูงกว่า ต่ำกว่า และการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

๖. R - Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) เป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บริหารระดับต่าง ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

๗. B - Budgeting (การงบประมาณ) เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการควบคุมการปฏิบัติงานโดยใช้วงจรงบประมาณ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมขออนุมัติงบประมาณการเสนอให้ผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นชอบ การดำเนินงานตามงบประมาณ การตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่เสนอขอไว้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ^{๔๙}

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์การ เป็นการกำหนดโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

^{๔๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, หน้า ๓ - ๕.

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

ดิน ปรัชญพฤทธิ ได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ^{๕๐}

๑. การวางแผน หมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้างๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้นก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒. การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหารโดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจนพร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓. การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงาน การบริหารบุคคลดังกล่าว รวมทั้งแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้งการฝึกอบรม และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔. การสั่งการ หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นๆ

๕. การประสานงาน หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ในองค์กร เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกันเพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์กร

๖. การรายงาน หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกกระยะสะดวกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างใจอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัวด้วย

๗. การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทางงบประมาณการเงิน วางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม

^{๕๐}ดิน ปรัชญพฤทธิ, หลักการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔ - ๒๖.

ปกรณ ศรีดอนไผ่ ได้สรุปทฤษฎีการบริหาร ของนักวิชาการหลายท่านไว้ดังนี้^{๕๑}

๑. ทฤษฎีการบริหารระบบราชการ (Bureaucratic Management) ทฤษฎีนี้บางท่านก็เรียกว่าทฤษฎีองค์การแบบราชการ เป็นทฤษฎีที่ Max Weber นักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์ ชาวเยอรมันผู้คิดค้นขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยที่เขามีความเชื่อว่าบุคคลทั้งหลายมีทั้งข้อเท็จจริงและขยัน การที่ผู้บริหารจะให้กลุ่มบุคคลร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ดีนั้นจะต้องมีองค์การหรือหน่วยงานแบบ “ระบบราชการ” จะต้องมีการจัดองค์การมีการลดหลั่นในสายบังคับบัญชา มีกฎเกณฑ์กำหนดการปฏิบัติงาน มีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ ตัวบุคคล ผู้ดำรงตำแหน่ง และมีการเลือกบุคคลเข้าปฏิบัติงาน โดยหลักคุณวุฒิและยึดความสามารถเป็นสำคัญ แนวคิดของ Max Weber จึงก่อให้เกิดทฤษฎีองค์การแบบราชการ หรือการบริหารแบบระบบราชการขึ้น ทฤษฎีประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ คือ

- (๑) หลักกฎหมายและเหตุผล
- (๒) หลักสายการบังคับบัญชา
- (๓) หลักระบบคุณธรรม
- (๔) หลักการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีแบบแผน
- (๕) หลักการฝึกอบรมและพัฒนา
- (๖) หลักการไม่ยึดหลักตัวบุคคล

๒. ทฤษฎีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) การบริหารแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการบริหารงานที่มีระบบ มีเหตุผล มีการกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้อย่างแน่นอน เลือกวิธีที่ดีที่สุดในการทำงาน และกำหนดเครื่องมือควบคุมในการทำงานไว้อย่างเหมาะสม Taylor (๑๙๑๑) มีความเชื่อว่าคนแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ผู้บริหารสามารถปรับปรุง เพิ่มผลผลิตได้โดยผู้บริหารจะต้องจัดแบ่งงานกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนและสังเกตการณ์ปฏิบัติการอย่างมีระบบเพื่อหาวิธีทำงานที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว สำหรับใช้ในการเพิ่มผลผลิต โดยใช้จายน้อยแต่ได้ผลมากที่สุด วิธีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ หลักการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดของ Taylor.

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรมผล กล่าวถึง กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือ^{๕๒}

^{๕๑}ปกรณ ศรีดอนไผ่, “บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหัวหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๓), หน้า ๒๐๑.

^{๕๒}พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรมผล, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔ - ๗๒.

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็น การล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) การพัฒนากลยุทธ์ (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้ แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

๒. การจัดการองค์การ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้ งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้ เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ

๔. การตัดสินใจ (Decisionmaking) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่ จะตัดสินใจ แยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

๕. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการ ควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนคิดปะในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของ เจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี

๖. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงานเพื่อการดำเนินการ เป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้นและดำเนินการ แก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๗. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุก ฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการ ประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

๘. การสื่อข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความ เข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

๙. การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงาน ให้แก่ ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานตลอดจนการ ประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงาน จะหมายถึง วิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชา/ ผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

๑๐. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบ ถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณใน การควบคุมงาน

วิโรจน์ สารัตนะ ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารควรประกอบด้วย ๔ ประการ คือ^{๕๓}

๑. การวางแผน หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจ เลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น
๒. การจัดองค์การ หมายถึง กำหนดอำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่างๆ อย่างชัดเจน
๓. การนำ หมายถึง ความพยายามทำให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
๔. การควบคุม หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง

ธีระรัตน์ กิจจาร์ักษ์ ได้เสนอแนวคิดของสมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ ๕ ประการ คือ^{๕๔}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ ไว้ล่วงหน้า
๒. การแสวงหา การกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึง การแสวงหา กำหนดตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
๓. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ
๔. การประสานงาน (Co – Ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกัน เพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก
๕. การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต

^{๕๓} วิโรจน์ สารัตนะ, การบริหารหลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา, หน้า ๑๑.

^{๕๔} ธีระรัตน์ กิจจาร์ักษ์, เอกสารการสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๗.

วิลเลียม อูชี (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้^{๔๕}

๑. การจ้างงานระยะยาว
๒. การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
๓. ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
๔. การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
๕. การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
๖. เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
๗. มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ทั้งที่เป็นองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายโดยนำทรัพยากรมาใช้ให้ประหยัด ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้บุคคลต่างๆ เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการบริหารเป็นภารกิจที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับขั้นตอน เป็นระบบมีการวางแผน การจัดองค์การหรือการจัดหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร การสรรหาบุคคลเข้าทำงาน การสั่งการการประสานงาน การรายงานผลการปฏิบัติงาน การงบประมาณ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการบริหารงานของคณะสงฆ์ทุกท่านที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการดูแลคณะสงฆ์ดังนั้นก็จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คือรูปแบบของการปกครองสงฆ์ไว้เพื่อเป็นรูปแบบของการดูแลและการปกครองคณะให้อยู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม

พระราชบัญญัติการดูแลกิจการคณะสงฆ์ มีระเบียบการดังนี้

(๑) รัฐและมหาเถรสมาคมควรร่วมกันกำหนดนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันอาทิตย์ เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดศาสนธรรมและสามารถนำหลักศาสนธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้

(๒) สถาบันผลิตพระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบาย แผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เป็นแหล่ง

^{๔๕} Ouchi William, **Organization and Management** , (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), P.283.

ฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจและพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์ รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตรของศาสนิกชน สามารถปลูกฝังและฝึกอบรมให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิในการดำรงชีวิต

(๓) วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือจัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยดึงศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ

(๔) มหาเถรสมาคมควรมีมาตรการให้ยุติพุทธพาณิชย์ อันเป็นการลดความศรัทธาของศาสนิกชน

(๕) พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยาเพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น

(๖) ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับควรให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชนและศาสนิกชนในแต่ละบทบาทหน้าที่ตามภารกิจ คณะสงฆ์ เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ ความก้าวหน้า ด้านสมณศักดิ์ การพัฒนาศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ยอมรับแก่หมู่คณะสงฆ์

๑.๑ ด้านการปกครอง

(๑) พระสงฆ์ควรศึกษาหลักธรรมให้ถ่องแท้ทั้งปริยัติและปฏิบัติ เพื่อให้พร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์

(๒) พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะส่งผลต่อศักยภาพในการอบรมพัฒนาจิต การเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ศาสนิกชน เช่น ด้านการบริหาร ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์ เป็นต้น

(๓) ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ควรปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะกับยุคสมัยแต่คงไว้ซึ่งหลักศาสนาธรรม

๑.๒ ด้านการศาสนศึกษา

(๑) วัดต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีมีการจัดตั้งสถานที่เรียนและส่งเสริมการเรียนการสอนต่อพระภิกษุสามเณรที่สนใจในการเรียนทั้งด้านบาลีและนักธรรม

๑.๓ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

(๑) วัดต้องพัฒนาให้เป็นหน่วยปฏิบัติในการเผยแผ่ศาสนาธรรมที่เข้มแข็ง

(๒) พระสงฆ์ควรเอาใจใส่ในการศึกษาธรรมะและเพิ่มศักยภาพในการเผยแผ่ศาสนาธรรม

(๓) พระสงฆ์ควรเป็นผู้ให้คำสอนและหลักศาสนาธรรมทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม โดยตรง คือ เป็นผู้ให้การฝึกอบรมแก่ศาสนิกชน โดยทางอ้อมคือการครองตนตามหลักธรรมวินัย

ซึ่งจะก่อศรัทธาแก่บุคคลทั่วไป และการให้การอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการอบรมพัฒนาจิตและหลักปรีชาญาณแก่คณาจารย์ วิทยากรผู้ให้การอบรมแก่เยาวชนอีกส่วนหนึ่ง

(๔) พระสงฆ์ควรมีบทบาทเชิงรุกในการสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรม เช่น เป็นวิทยากรอบรมในสถานศึกษา หรือจัดโครงการและกิจกรรมต่างๆ นำศาสนิกชนและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอบรมศาสนธรรม ซึ่งอาจทำโดยวัด กลุ่มบุคคลโดยมีวัดเป็นแกนนำกลุ่มพระสงฆ์และสื่อนวชน เป็นต้น หากร่วมมือกันหลายจุดและประสานเครือข่ายเป็นร่างแหทั่วประเทศจะช่วยเหลือสังคมไทยได้อย่างดียิ่ง

(๕) พระสงฆ์ควรให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังและพนักงานตามโรงงานที่ไม่มีโอกาสไปฟังเทศน์ที่วัด

๑.๔ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(๑) รัฐบาลควรมีนโยบายสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น การสนับสนุนงบประมาณ โดยเฉพาะโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนโดยแท้จริง และเป็นการอบรมต่อเนื่องตั้งแต่วัยเยาว์

(๒) วัดควรเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนและประชาชนเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนโดยเป็นศูนย์กลางประสานวิทยากรช่วยอบรมประชาชนด้านการอาชีพ ตัวอย่างเช่น หลายๆ วัดได้ดำเนินการอยู่ หรือจัดห้องสมุดชุมชน และพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศาสนธรรมศาสนาปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาตามอัธยาศัย

๑.๕ ด้านการสาธารณูปการ

(๑) รัฐควรมีนโยบายสนับสนุนการสาธารณูปการที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านการพัฒนาศีลธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๒) วัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย

๑.๖ ด้านสาธารณสงเคราะห์

วัดควรเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรมจริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น เป็นศูนย์รวมที่สามารถชี้แนะ ทิศทางการพัฒนาชุมชนในทางที่ชอบที่ควร รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจศาสนธรรมและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน ดังนี้

๑) ด้านศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษาธรรมบาลี ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกเป็นสองส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

๒) ด้านศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสมุน

๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรม ดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

๔) ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาสพระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น

๕) ด้านสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด

๖) ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ไว้ดังนี้ มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและหมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^{๕๖}

^{๕๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สารสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน, ม.ป.ป., (เอกสารอัดสำเนา).

พนม พงษ์ไพบูลย์ ได้พูดถึงวัดในฝันว่า วัดเป็นแหล่งกลางสำหรับการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา คนไทยเกือบทั้งหมดมีเลือดเนื้อเชื้อไขจิตใจอยู่กับพระพุทธศาสนาอยู่แล้วตั้งแต่เกิด การเป็นพุทธศาสนิกชนกับการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นของคู่กัน คนไทยเรียนรู้ด้วยการเป็นศิษย์วัดเข้าไปรับใช้พระ ศึกษาจนจบธรรมเนียมนิคมประเพณีของพระโตขึ้นก็ได้บวชเรียนอยู่ในวัด เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็ได้ใช้วัดเป็นที่สงบจิต ค้นหาธรรมเกี่ยวกับชีวิตวัดจึงเป็นศูนย์รวมที่พึงทางใจของพระศาสนิกชนที่สำคัญยิ่ง^{๕๗}

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี) ได้กล่าวถึง บทบาทของวัดหรือพระสงฆ์ที่ต้องบริหาร ดังนี้

๑) ทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สบายใจ
๒) ทำตัวให้เป็นตัวอย่างแห่งความดี ความสงบ ดับความเร่าร้อนทางจิตใจเป็นที่พึ่งสุดท้ายให้ชุมชน

๓) ทำประโยชน์ให้ชุมชนเต็มขีดความรู้ความสามารถ
๔) จัดหาวัสดุอุปกรณ์การทาบุงเอาไว้ใช้ ให้หยิบยืม หรือให้เช่าแล้วแต่กรณี
๕) จัดให้มีกิจกรรมวันพระ วันอาทิตย์ วันสำคัญของชาติ วันสำคัญของศาสนาวันสำคัญของพระมหากษัตริย์ และกิจกรรมประจำวันตามความเหมาะสม

๖) จัดวัดให้เป็นแหล่งค้ำคูณภูมิปัญญาสู่ท้องถิ่น เช่น เป็นอุทยานการศึกษา เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นที่อ่านหนังสือ หรือห้องสมุดประชาชน เป็นศูนย์วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ให้มีห้องน้ำ ห้องสุขา ลานจอดรถ หอกระจายข่าว เพื่อบริการประชาชนตามสมควรแก่สถานะ^{๕๘}

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) ได้กล่าวโดยสรุปว่า การบริหารวัดให้เป็น ๗ โรง คือ^{๕๙}

๑) วัดเป็นโรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็นทีสอนธรรมะ ให้เป็นสถานที่เทศน์วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชนวัดนั้นจะค่อยๆ เสื่อมไป

^{๕๗} พนม พงษ์ไพบูลย์, วัดในฝัน, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๘), หน้า ๔.

^{๕๘} พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี), ธรรมปริทัศน์ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๙.

^{๕๙} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, วัดพัฒนา ๔๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๒-๑๓๘.

๒) วัดเป็นโรงทิม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่าไปรังเกียจศพ เพราะคนบ้านไหนก็อยากจะตายอยู่บ้านนั้นอยากจะเผออยู่วัดนั้น

๓) วัดเป็นโรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละคร ต้องจัดที่ส่วนหนึ่งไว้ประจำอย่าไปรังเกียจหนังละคร เพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้าน เท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ได้ศิลปินไว้ใช้งานในงานต่างๆ

๔) วัดเป็นโรงพยาบาล วัดจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพพลานามัย แต่ก่อนแต่ไรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในทางธรรมะแล้ว ท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่างๆ ให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

๕) วัดเป็นโรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

๖) วัดเป็นโรงแรม หมายถึง การทำวัดให้เป็นที่ยอมรับประชาชน เป็นที่ปฏิสันถาร เป็นที่พักพิงสำหรับพระอาคันตุกะ หรือเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

๗) วัดเป็นโรงงาน คือ วัดต้องมีการก่อสร้าง พระสังฆาธิการแห่งวัดนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระในวัดต้องมีฝีมือ และเนื่องจากวัดมีการก่อสร้างนั่นเอง การพัฒนาฝีมือของพระเถรในการส่งไปคุมงาน ไปดูงาน ไปศึกษางานกับช่างหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีนั้นต้องเป็นไปตามระเบียบมติของคณะสงฆ์และจำเป็นต้องให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารและดูแลคณะสงฆ์เพื่อให้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง สิ่งที่ดีที่สุดคือ การที่ทุกฝ่ายทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันทำหน้าที่ในการบริหารในทุกด้านแม้จะเป็นการสอดส่องดูแลก็ถือว่าได้เป็นการดูแลพระศาสนาที่ดีเป็นการป้องกันผู้ที่จะมาปองร้ายเป็นภัยของศาสนาได้ด้วย

๒.๓.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการวางแผนการปกครองคณะให้เป็นอยู่ด้วยความเรียบร้อยมีระเบียบแบบแผนที่มีการปกครองเป็นคณะให้คณะสงฆ์ได้อยู่อย่างความเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อดูแลในด้านต่างๆ ด้วยความเรียบร้อย จึงได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ดังนี้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของการปกครองคณะสงฆ์ หรือการบริหารคณะสงฆ์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละ

บุคคลบรรลุดุจดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้นถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติ ที่เอียงไปในทางที่ขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจใช้อำนาจและจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบกำจัดคนเลวนั่นเอง^{๖๐}

การบริหารการปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ปัจจุบันมหาเถรสมาคมมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ

๑) ด้านการปกครอง คือ เป็นแบบแผนที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติในการปกครองคณะสงฆ์ เรียกว่า ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

๒) ด้านการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของทั้งของบรรพชิตและคฤหัสถ์ หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม โดยแบ่งการศาสนศึกษา ๒ แผนก คือ แผนกบาลี และแผนกธรรม รวมถึงการศึกษาและการจัดให้มีการเรียนพระธรรมวินัยเป็นส่วนหนึ่งเสริมอีกด้วย

(๓) การศึกษาสงเคราะห์ คือ การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ โรงเรียนพระพุทธรูปวันอาทิตย์ โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ทั้งนี้ การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนเป็นงานหนึ่งของคณะสงฆ์ จัดอยู่ในการศึกษาสงเคราะห์ที่เป็นงานของคณะสงฆ์ดำเนินการโดยคณะสงฆ์ เพื่อประชาชน มีหลักเกณฑ์และวิธีการไว้ชัดเจนตามประกาศของมหาเถรสมาคมและข้อบัญญัติที่กำหนดไว้

๔) ด้านการเผยแผ่ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งที่เชิงรับและเชิงรุก การเผยแผ่เชิงรับ หมายถึง การเผยแผ่ด้วยการเทศน์การสอนธรรมเป็นหลัก ส่วนการเผยแผ่เชิงรุก หมายถึง การใช้การสงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ เป็นตัวนำคนเข้าหาธรรม ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์ และสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นวิธีการเผยแผ่เชิงรุก

๕) ด้านการสาธารณูปการ คือ การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ หมายถึง การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน การอื่นเกี่ยวกับการวัดคือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมี

^{๖๐} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

พระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง กิจกรรมอื่นๆ ของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรียไร เป็นต้น

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ คือ การจัดกิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์ที่พระสงฆ์หรือวัดวาอารามต่างๆ จัดทำอยู่ ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑) การดำเนินกิจการเอง เช่น กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือคนยากจนหรือช่วยเหลือคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน

๒) การเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนการช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างประปาและไฟฟ้า

๔) การเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์ เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ การสงเคราะห์คนชราและคนพิการ หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่นรายละเอียดของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามภาระงานทั้ง ๖ ด้าน ดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นต้น

พิภพ กาญจนะ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารวัดว่า ครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้ากับพระสาวกไม่ได้เป็นผู้สร้างวัด การบริหารและการจัดการวัดเป็นหน้าที่ของคณาจารย์วัดให้พระพุทธรองค์ และพระสาวกไม่ได้เป็นเจ้าของวัด และไม่อยู่ติดวัด เพราะจาริกสั่งสอนไปตามนิคมต่างๆ ปัจจุบันการบริหารและการจัดการวัดเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติไว้ว่า วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนในกิจการทั่วไป ดังนั้นเจ้าอาวาสต้องมีศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการวัด ในการบริหารและจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงานการประเมินผลงานและการงบประมาณ^{๖๑}

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปัญญา) ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารวัดว่า ต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่าง และสงบ ดังนี้^{๖๒}

๑) สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกกรุงรัง จัดเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกศศรัทธาปสาทะแก่ผู้มาพบเห็นไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

๒) สว่าง หมายถึง การจัด วัดที่ดูโปร่ง สบายตาไม่รกทึบ หรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ให้สอยสูงสุด

^{๖๑}พิภพ กาญจนะ, คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๖๒}สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖-๒๗.

๓) สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ร่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

สรุปได้ว่า ความหมายของการบริหารวัด เป็นการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในและนอกวัด มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่วัด ซึ่งหมายถึง การจัดวางโครงสร้างในการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ให้มีลำดับขั้นตอนที่มีระเบียบแบบแผนที่เหมาะสม เพื่อสะดวกในการติดต่อประสานงาน เพราะวัดเป็นสถานที่สาธารณะและเป็นแหล่งรวมใจของชาวพุทธ ดังนั้น วัดจึงควรมีการจัดการกับทรัพยากรที่อยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๒ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครอง

การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลซึ่งในสมัยนั้นมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำซึ่งความล่าช้า และความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น ๓ ทาง คือ สังฆสภา คณะสังฆมนตรีและคณะวินัยธรตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ฉบับนี้ คือ^{๒๓}

“โดยที่การจัดดำเนินกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นนั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมาย และพระธรรมวินัยทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา”

โดยการปกครองคณะสงฆ์ในยุคนี้อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความหมายกว้างขวางมาก เพราะถ้าพิจารณาเทียบเคียงกับอำนาจหน้าที่ของสังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธรมตามบัญญัติแยกอำนาจกันไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ แล้วจะพบว่าอำนาจหน้าที่ต่างๆ ทั้งสามส่วนนั้นได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อำนาจหน้าที่ของสังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

^{๒๓} พระธรรมปิฎกโศภน (วรวิทย์ คงคปญโญ) , การพัฒนาพระสังฆาธิการ ภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๑๐.

พระราชบัญญัติคณะ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีจุดเด่นในการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช คือ สมเด็จพระสังฆราชมีองค์เดียว และพระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ และกรรมการมหาเถรสมาคมมี ๒๑ รูปเหมือนเดิมแต่ว่าอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้อย่างชัดเจนกว่าฉบับ ๒๕๐๕ คือ

- ๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
 - ๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
 - ๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
 - ๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
 - ๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น
- เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ ตามมาตรา ๑๙ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

ภาพรวมการปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ปัจจุบันมหาเถรสมาคมมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ประเภท คือ

๑. การปกครอง
๒. การศาสนศึกษา
๓. การศึกษาสงเคราะห์
๔. การเผยแผ่
๕. การสาธารณูปการ
๖. การสาธารณสงเคราะห์

การบริหารงานของมหาเถรสมาคม เป็นไปในลักษณะที่ว่ากรรมการทั้งหมดร่วมกันรับผิดชอบงานทั้ง ๖ ประเภท โดยไม่มีการแต่งตั้งเป็น “กระทรวง” ให้ชัดเจน แล้วมอบหมายให้กรรมการรูปใดรูปหนึ่งทำหน้าที่เป็น “รัฐมนตรี” เพื่อกำกับดูแลเป็นการเฉพาะและการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ มีอำนาจคือ

ก. อำนาจนิติบัญญัติของมหาเถรสมาคม ในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่ของสังฆสมาคมมหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ดังนี้

- ๑) ตามกฎหมายมหาชน
- ๒) ออกข้อบังคับมหาชน
- ๓) วางระเบียบมหาชน
- ๔) ออกคำสั่งมหาชน
- ๕) มีมติมหาชน
- ๖) ออกประกาศมหาชน

ข. อำนาจบริหารของมหาชน โดยที่อำนาจการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสังฆมนตรีเดิมได้ตกเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาชน ดังนั้น มหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหาร ดังต่อไปนี้

- ๑) จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์
- ๒) จัดแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค
- ๓) จัดตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค
- ๔) แต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองคณะสงฆ์

และในนามคณะกรรมการมหาชนนั้น จะมีคณะอนุกรรมการที่มหาชนแต่งตั้งอีกหลายคณะ คือ

- ๑) คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์
- ๒) คณะกรรมการอำนวยการพระธรรมทูต
- ๓) คณะกรรมการร่างกฎหมาย
- ๔) คณะกรรมการจัดตั้งทุนสาธารณสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์
- ๕) คณะกรรมการควบคุมพระภิกษุสามเณรไปยังต่างประเทศ (ศ.ต.ภ.)

การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันนี้ มีการแบ่งเขตปกครองตามลำดับชั้นคือ ตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส โดยแบ่งสายการปกครอง ดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย ภาค ๑, ๒, ๓, ๑๓, ๑๔, และ ๑๕
- ๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย ภาค ๔, ๕, ๖ และ ๗
- ๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย ภาค ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, และ ๑๒
- ๔) เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกายภาค ๑๖, ๑๗, และ ๑๘

๕) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ธรรมยุติกนิกายทุกภาค

และเขตการปกครองคณะสงฆ์แบ่งตามภาค ๑๘ ภาค ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ ได้แก่ ภาค ๑ - ภาค ๑๘ เป็นต้น

ส่วนการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่กำหนดขึ้น ตำแหน่งพระสังฆาธิการหรือผู้ปกครองคณะตามลำดับชั้นต่อไปนี้

- ๑) เจ้าคณะภาค
- ๒) เจ้าคณะจังหวัด
- ๓) เจ้าคณะอำเภอ
- ๔) เจ้าคณะตำบล
- ๕) เจ้าอาวาส

ค. อำนาจตุลาการของมหาเถรสมาคม การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความในคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตรา กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๒๑ ว่าด้วยการลงนิคหกรรม กฎมหาเถรสมาคมนี้แบ่งอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ ออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑) การพิจารณาชั้นต้น เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสที่ภิกษุถูกฟ้องสังกัดอยู่ถ้าผู้ถูกฟ้องเป็นเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะก็ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

๒) การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งจะประกอบด้วยเจ้าคณะหรือผู้ปกครองเหนือชั้นขึ้นไปกว่าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้พิจารณาในชั้นต้น

๓) การพิจารณาชั้นฎีกา เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมในการลงนิคหกรรมไม่ว่าในกรณีใดให้เป็นอันถึงที่สุด

จะเห็นได้ว่า การที่ฝ่ายรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ออกมาบังคับใช้ได้เป็นประจักษ์พยานอย่างดีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับศาสนจักร เพราะการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ รัฐบาลได้เชื่อว่าการอุปถัมภ์แก่คณะสงฆ์ ทั้งนี้ เพราะคณะสงฆ์ไม่มีอำนาจลงโทษพระภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยชั้นร้ายแรงและไม่ยอมสละสมณเพศทั้งไม่มีอำนาจลงโทษผู้ใส่ความคณะสงฆ์ หากคณะสงฆ์ปล่อยไว้อย่างนั้นจะนำความเสื่อมเสียมาสู่วงการคณะสงฆ์ ในกรณีคณะสงฆ์จำจะต้องพึ่งอำนาจรัฐเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระธรรมวินัยและความบริสุทธิ์ แห่งพระศาสนา แม้ว่ามหาเถรสมาคมมีอำนาจปกครองคณะสงฆ์อย่างเต็มที่ ข้อนี้ไม่ได้หมายความว่าคณะสงฆ์มีอิสระจากการควบคุมของกลไกของรัฐ

หน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสและผู้รักษาการแทน

โดยที่วัดเป็นสถาบันหลักในการปกครองและการดำเนินกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาที่สำคัญสุด กฎหมายคณะสงฆ์บัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล และให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัดในกิจการทั่วไป ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัด เจ้าอาวาสนั้นมีฐานะเป็นผู้ปกครองวัดและมีฐานะเป็นผู้แทนวัด ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามมาตรา ๔๕ แห่งราชบัญญัติคณะสงฆ์ เจ้าอาวาส จึงเป็นผู้มีความสำคัญต่อความเสื่อมความเจริญของคณะสงฆ์และพระศาสนา แม้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ก็มีฐานะอย่างเดียวกับเจ้าอาวาส เพราะความสำคัญดังกล่าวจึงบัญญัติหน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสไว้โดยชัดเจนในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในหมวด ๕ ว่าด้วยเรื่องของวัด ไว้ในมาตราที่ ๓๗-๓๘ มีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

- ๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- ๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนัก อาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคมข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- ๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์
- ๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

- ๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- ๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- ๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทางานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

อนึ่ง เพราะวัดจะต้องมีเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ซึ่งอาจปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ว่างเว้นเลย จึงมีบทบัญญัติโดยชัดเจนในมาตรา ๓๙ ดังนี้

“มาตรา ๓๙ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม”

หน้าที่และอำนาจตามมาตรา ๓๗ และ ๓๘ เป็นหน้าที่และอำนาจโดยภาพรวม ส่วนอำนาจและหน้าที่โดยส่วนย่อย ยังมีในบทบัญญัติอื่น ๆ อีกส่วนรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมาย

การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาเป็นลำดับจากการได้มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ในรัชกาลที่ ๕ และในรัชกาลที่ ๘ มีตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๔ กำหนดรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๙ ปัจจุบันมีการตราพระบัญญัติคณะสงฆ์อีกสองฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ชัดเจน และเป็นส่วนสำคัญในการบริหารงานคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น และมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมายพระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์ มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ ถือว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

๒.๓.๓ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศาสนศึกษา

การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในสังฆกรรม ๒ ประการของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในปัจจุบันจัดการศึกษาของสงฆ์ เป็น ๒ ส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

การศาสนศึกษา หมายถึง ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งให้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ สีลสิกขา การอบรมกาย วาจา จิตสิกขา การอบรมใจ ปัญญาสิกขา การอบรมกาย วาจา ใจ ด้วยปัญญา^{๖๔}

การศึกษาตามหลักพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ระดับต่างๆ ให้เกิดขึ้นรู้สัจธรรม เมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่นและสังคม การศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะ การบวชเรียนคือ การศึกษาโดยการบรรพชาเป็นสามเณรอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเนื้อหาของการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ก็คือ พระพุทธศาสนานั้นเอง

^{๖๔} พระครูปลัดอาทิตย์ อุตฺตเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗.

สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบันการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะเป็นกิจการสำคัญอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์จัดให้มีการดำเนินการ ดังที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์” และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางก็ได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” และในส่วนของการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา ให้ดำเนินไปด้วยดี” การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ได้จัดการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน คือ^{๖๕}

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตร แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสมี อุบาสก อุบาสิกา หรือแม่ชี ที่ศึกษาเล่าเรียนเรียกว่า ธรรมศึกษา แบ่งออกเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น ๘ ชั้น คือ ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๘

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และฉบับปรับปรุงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๕ มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้นักศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้หลักธรรม และหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้มีความประสงค์ จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วยโดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่มีความรู้และเข้าใจพระพุทธรวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็จะต้องเสื่อมสูญไปด้วยเหตุนี้ กษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมาจึงทรงทำนุบำรุงสนับสนุนฐานันดรพระราชทาน ราชูปการต่างๆ มีนิตยภัต เป็นต้น จึงจัดให้มีวิธีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้ปรากฏต่อชาวโลกทั่วไปว่า พระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้มากน้อยแค่ไหน เพียงใด เมื่อปรากฏว่าพระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้ถึงขั้นที่กำหนดไว้ พระมหากษัตริย์ก็ทรงยกย่อง ภิกษุสามเณรรูปนั้นให้เป็นมหาบาเรียน (ปัจจุบันเรียกว่า

^{๖๕} พระยุดธนา รมณียธมโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจตุรงค์คณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๑.

มหาเปรียญธรรม) ครั้นอายุพรรษาถึงชั้นเถรภูมิ ก็ทรงตั้งให้มีสมณศักดิ์ในสังฆมณฑล ตามควรแก่คุณธรรมและความรู้เป็นครูอาจารย์สั่งสอนพระปริยัติธรรมสืบ ๆ กันมาจนบัดนี้

ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัย) ศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตจริง ทั้งทางโลกและทางธรรม ผสมผสานกันไปและเพื่ออนุวัติไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลก แต่วิชาการพระพุทธศาสนายังเป็นแกนหลักในการศึกษา ถือเป็นการศึกษาสมัยใหม่ที่ผสมผสานทั้งทางด้านศาสนาและวิชาสามัญศึกษาเข้าด้วยกัน การศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนคันถธุระ และวิปัสสนาธุระจึงถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่หลักของพระสงฆ์ เป็นการศึกษาเล่าเรียน เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อพัฒนาชีวิตโดยดำเนินตามองค์ประกอบของการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติและการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือ การศึกษาธรรมวินัย ให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่าศาสนของพระพุทธองค์ ที่จัดเป็นธรรมบทนั้นบทนี้ว่าด้วยเรื่องอะไร ถ้าผู้เรียนจะน้อมนำเอาธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางหรือแสงประทีปแห่งชีวิต จะทำอย่างไรและ เมื่อปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไร เรียกว่า ปริยัติ

๒) ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้นมาสู่ภาคปฏิบัติ คือ นำมาประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจาและใจ กล่าวอีกในหนึ่งก็คือนำเอาหลักธรรมที่เรียนรู้แล้วนั้นเป็นแนวทางหรือปทัฏฐานแห่งชีวิตให้เหมาะสมกับฐานของตน เรียกว่า ปฏิบัติ

๓) ปฏิเวธ ได้แก่ ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก พระอรหันตสาวิกา และพระอริยบุคคล เป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ซึ่งทำให้อยู่ฐานะจากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคล การบรรลุธรรมขั้นนั้น ๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัติ นั้น ไม่มีใครมายกย่องหรือแต่งตั้งให้ แต่การยกฐานะดังกล่าวเป็นโดยอัตโนมัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ฐานะหรือตำแหน่งแห่งพระอริยเจ้านั้นไม่มีการแต่งตั้งให้จะรู้ได้ด้วยตนเอง คือ เป็นปัจจัยตั้ง เวทิตัพโพ วิญญูหิ เรียกว่า ปฏิเวธ^{๖๖}

นอกจากนี้ พระภิกษุ สามเณร ต้องศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อพัฒนากาย วาจา ใจ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาเรา ถือกันว่าเป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาเป็นตัวตัดสินที่ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาและจุดมุ่งหมายของ

^{๖๖}พระมหาศกดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภาทจารี)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙-๔๑.

พระพุทธศาสนาเองก็เป็นปัญญา พระพุทธศาสนามองว่าชีวิตแห่งมนุษย์เป็นชีวิตแห่งการศึกษา เพื่อนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า ปัญญา เมื่อมีการศึกษาเรียนรู้ ผูกพันพัฒนา ชีวิตก็องงามดีขึ้น ประณีตขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา การศึกษา (สิกขา) ในทางพระพุทธศาสนาสามารถแยกออกไปเป็น ๓ ด้าน โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจและปัญญาเรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๑) ศีล การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและทางวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ๒ ประการ คือ ๑) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ๒) สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ ปัจจัย ๔ เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยีและสิ่งทั้งหลายที่มีในธรรมชาติอย่างถูกต้องและมีผลดี

๒) สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรมและพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนาและเป็นไปตามเจตนาหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาดีแล้วก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย ซึ่งการพัฒนาจิตใจนี้มีสมาธิเป็นแกนหรือเป็นศูนย์กลาง เรียกว่าง่าย ๆ ว่า สมาธิ

๓) ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความหมายสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นตัวแกนนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่า มีปัญญาชี้แนะหรือบอกทางให้

อย่างไรก็ตามการศึกษาฝ่ายพุทธจักรนั้นจะเน้นถึงองค์ประกอบของหลักของธรรม ๓ ประการ คือ ปรีชาปฏิบัติ ปฏิภาณ และมุ่งศึกษาตามหลักธรรม ๓ ประการ คือ ๑) การฝึกหัดอบรมกาย วาจาให้เรียบร้อย เรียกว่า สิลสิกขา ๒) การฝึกหัดอบรมจิตให้สงบแน่วแน่เป็นสมาธิเรียกว่า จิตตสิกขา ๓) การหัดอบรมปัญญา ให้รู้แจ้งแทงตลอดสถานะความเป็นจริงถึงขั้น บริสุทธิหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง เรียกว่า ปัญญาสิกขา สิกขาทั้ง ๓ ประการนี้เรียกว่า ไตรสิกขาได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญานี้ คือการศึกษาของกุลบุตร ผู้บวชเป็นพระภิกษุสามเณรเพื่อให้เข้าถึงจุดมุ่งหมายปลายทางของการบวชคือพระนิพพาน อันเป็นธรรมชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา^{๖๗}

๒.๓.๔ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือการศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน^{๖๘}

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

^{๖๘} พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที (ซองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๘๐.

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อม แก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา^{๒๙}

คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งเป็น ๒ ประการ คือ

๑) การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จัดได้ถึง ๔ ประเภท คือ

(๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนรวมกันกับภิกษุสามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

(๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์ และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดของคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

(๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนาของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งเพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษา ได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของฝ่ายราชอาณาจักร หยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็กศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ อันเป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

(๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญาส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายมาช่วยเหลือเลี้ยงฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กสอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้นที่ไม่เกินกำลังของสมอที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

^{๒๙} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือครูจริยศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒), หน้า ๕-๖.

๒) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาส่วน การจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศาสนศึกษาหรือการสงเคราะห์ สถาบันการศึกษา หรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้ง เป็นการส่วนตัว หรือเป็นการคณะสงฆ์ได้ ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผล สะท้อนถึงพระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษาสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

- ๑) ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
- ๒) ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา
- ๓) ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา
- ๔) ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

การศึกษาสงเคราะห์ นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วภิกษุ สงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษา ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษาช่วยพัฒนาสถานศึกษาช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษา และ ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติใน ด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจน ขาดคนดูแล และกำพร้าบิดาก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ ไกล่ล้น พระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อจะได้ เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป

การศึกษาสงเคราะห์ถือว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตน และ ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือ เกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคล ผู้กำลังศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภทคือ ๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒. โรงเรียนการ กุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔. โรงเรียน พระพุทธศาสนาวนอาทิตย์ ๕. โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^{๗๐}

^{๗๐}บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริก หวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

สรุปได้ว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติทั้งด้านการศึกษาการอบรมสั่งสอนการให้ที่อยู่อาศัยอาหารรวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติอย่างยิ่ง และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทย ได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้วเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่างๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลงก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์คือการให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่ง มหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศเรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐบาล ก็ให้สงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ตั้งแต่แรกที่ยังเริ่มจัดการศึกษา เป็นต้น

๒.๓.๕ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอน จะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านั้นอย่างแท้จริง^{๗๑}

การเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาทและประชาชนทั่วไปได้รับทราบในทุกๆ วิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเผยแผ่พระพุทธธรรมศาสนอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ใน สัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ สั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และตั้งตน

^{๗๑} พระยุดธนา รมณียธมโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๑๑๕.

อยู่ในสัมมาปฏิบัติ เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุข ให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ การพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์เพื่อให้องค์กรคณะสงฆ์เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์ควรตระหนักในการเผยแผ่ศาสนาของพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

- ๑) วัตถุประสงค์กตประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาตินี้
- ๒) สัมปรายิกกตตประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า
- ๓) ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่งคือ พระนิพพาน

ในส่วนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้คือ

๑) อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดจนการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ

๒) อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓) หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔) แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

๕) เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

๖) หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นให้หมดไปโดยชอบ

๗) ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรมมีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น

๘) ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง เกี่ยวกับการไหว้ พระสวดมนต์บ้าง เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัดต่างๆ ได้ท่องได้อ่านตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส

บทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็น การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์งานเผยแผ่ ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้

๑. งานพระธรรมทูต ดำเนินการโดยใช้ฆัฒติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้ง คณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญ ประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธ บริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมและ ความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะ สามารถนาธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถ ใช้ธรรมะแก้ปัญหา ต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อมงานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากร

บุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม วัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี ๔ ประการ คือ

๑) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์

๒) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน

๓) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการ ประชาชนพระสงฆ์และผู้นำทางศาสนา ในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน

๔) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.บ.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบท ได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัด ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการ และประชาชนเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรม ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อจัดฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไป ของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกว่า พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะได้แก่ เด็กอายุ ๗-๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑-๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะได้แก่ เด็กอายุ ๑๖-๑๘ ปี

๖. การเผยแผ่ทางสื่อสารมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรมและการเผยแผ่ในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗. การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัดเป็นโครงการที่จัด ขึ้นมาเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจลานกีฬา เป็นต้น^{๗๒}

๘. สื่อสารมวลชนกับคณะสงฆ์ เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกรูปมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อสารมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น และตระหนักว่าสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญในสังคมปัจจุบัน คือ

- ๑) ความสำคัญของสื่อสารมวลชน
- ๒) หลักการ และจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน
- ๓) พ.ร.บ. คลื่นความถี่กับการพระศาสนา
- ๔) ชนิดและรูปแบบของสื่อสารมวลชน
- ๕) บทบาทพระสงฆ์กับสื่อสารมวลชน

๙. งานประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกรูปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักและวิธีการประชาสัมพันธ์ และสามารถนำหลักการและวิธีการไปประยุกต์ใช้กับงานคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ

- ๑) หลักและวิธีการประชาสัมพันธ์
- ๒) องค์ประกอบของการประชาสัมพันธ์
- ๓) ความสำคัญของการวางแผนประชาสัมพันธ์
- ๔) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์
- ๕) แนวทางการประชาสัมพันธ์^{๗๓}

ในการเผยแพร่พุทธธรรมนั้นมีหลายวิธี ดังต่อไปนี้

๑) การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมะ สันสอนตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งวิธีนี้ ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแพร่หลักธรรมเป็นประจำ

๒) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนและผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังพิเศษเป็นวิธีการที่น่าสนใจ

๓) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้อื่นเข้าใจ

^{๗๒}บุญศรี พานะจิตต์, โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพรักหวานกราฟฟิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

^{๗๓}พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ทองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๘๖.

๔) สันทนาธรรม คือ การพูดจาหรือในหลักธรรมเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง

๕) การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสั่งสอนให้นั่งภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิและเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขาร ตามหลักไตรลักษณ์

๖) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้วีดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยอาจจำหน่ายแจกไปในกลุ่มที่มีเวลาศึกษาธรรมะด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า วิธีที่ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันมีหลายวิธี ได้แก่ การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สันทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะจะเลือกใช้วิธีใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ การเทศนาสั่งสอนประชาชนเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือ การเผยแผ่นี้เองคณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถา ภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดี จะได้รับการยกย่องมาก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จึงจะสามารถทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๖ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณูปการ

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๘ ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการมีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ

๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

๒) กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้างการตั้งการรวมการย้ายการยุบเลิกการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาและการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

๓) กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔) การศาสนสมบัติของวัด

แนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการ วัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม่เกี่ยวกับพุทธประวัติ ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา

สถานที่ร่มเย็น ลานวัดสะอาด ปราศจากมูลฝอย สิ่งปฏิกูล มีถังรองรับขยะมีถนนทางเดินเท้า วัดควรมีประตูเปิดปิดตามวันเวลา เพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินมีป้ายแสดงสิ่งสำคัญๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควร การทาสีเสนาสนะกิตติแผ่นป้ายกิตติให้ใช้สีทาเรียบๆ ไม่อนุญาตการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัด ให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทยมีการจัดระบบน้ำดื่มน้ำใช้ ไฟฟ้าที่อยู่อาศัย มีระบบการจัดสิ่งปฏิกูลห้องน้ำ ห้องส้วม จัดสวัสดิการภิกษุสามเณร ได้รับความผาสุก ในการบำเพ็ญสมณธรรมวัดควรจัดบริเวณและอาคารสถานที่ให้ร่มรื่น สวยงาม สะอาด สงบและมีสภาพเป็นอุทยานหรือสวนป่าที่มีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติมากที่สุด จัดวางแผนผังที่เป็นสัดส่วนโดยแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสและเขตฌาปนสงเคราะห์ให้เป็นระเบียบ จัดให้มีหอกระจายข่าวเพื่อสอดแทรกความรู้และบริการข่าวสารต่างๆ ให้แก่ชุมชน อีกทั้งจัดธรรมสถานหรือ สวนธรรมเพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมศีลธรรม จริยธรรม แก่ประชาชนหรือคนในท้องถิ่นความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาวัดและส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่ยอมรับประโยชน์แก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้วัฒนาสถาพรสืบไป การบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา ในด้านสาธารณูปการของวัดในปัจจุบัน แบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ ๑. การบูรณะและพัฒนาวัด ๒. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ๓. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด และการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) ๔ อย่าง คือ

๑) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นร่มเย็น เป็นรมณีสถานเจริญตาสบายในแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

๒) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายบางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัด วัดใดดี หรือไม่ดี ดูได้จากบุคคล ๔ ประเภทนี้ สาธารณูปการจึงควรคำนึงถึงบุคคล ๔ ประเภทนี้ โดยการจัดอยู่ที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสภาพของแต่ละบุคคลไม่ให้เป็นกัน

๔) ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบายจุดมุ่งหมาย คือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

ดังนั้น การสาธารณูปการจะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์ พระสังฆาธิการทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการ เป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและพัฒนา

วัดให้สงฆ์บวชนั้น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชนโดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณาการปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแลทำนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตาม พระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถาน คือ ดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้ แนวคิด เกี่ยวกับการพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด โดยเน้นการ ปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระ ศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและ เป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่ง ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามบุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในสังคม สามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคม พ้นจากความลุ่มหลงฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษาคูการ เเผยแผ่ศาสนาธรรมและการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็น ศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้พระพุทธรูปศาสนาสรางความสงบสุขได้อย่างแท้จริง

๒.๓.๗ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณสงเคราะห์

สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของ หน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการ ช่วยเหลือเกื้อกูลอดุตหนุนจุนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำ ประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำคำสอนความคิดและวัตถุสิ่งของตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวงฉะนั้นการสอนหนังสือก็ถือการแนะนำที่ เกี่ยวกับความรู้ก็จัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น^{๗๔}

การสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะคือ

- ๑) การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยงาน บรม อดต. ห้องสมุดเพื่อ ประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน
- ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น
- ๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนน หนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยาก เพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนั้นรวมไปถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคมพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ทางวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัด จะสามารถจัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่าวัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณีของชาวบ้านของวัดภิกษุสงฆ์ สามเณร ในวัดอันมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าปกครองดูแล รักษาวัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชน ในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัด หรือที่อื่นใดในหมู่บ้าน ตำบลที่ตั้งวัดนั้นและหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อื่นๆ แก่ประชาชน ในส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น่าจะจัดได้

กล่าวโดยสรุป การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์ สามเณรการสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้นการสาธารณสงเคราะห์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

๒.๔ การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ภายใต้การดูแลของพระราชรัตนมุนี เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม ซึ่งท่านได้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ทั้งจังหวัดนครปฐม ส่วนในอำเภอพุทธมณฑล มีพระพิพัฒน์วิริยาภรณ์ เป็นเจ้าคณะอำเภอ วัดในการปกครองมีทั้งหมด ๖ วัด ดังตารางที่ ๒.๑

ตารางที่ ๒.๑ แสดงวัดที่มีฐานะเป็นวัดราษฎร์ ในเขตอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และจำนวนพระภิกษุสามเณร

ที่	ชื่อ	เจ้าอาวาส	ฐานะวัด	จำนวนภิกษุ สามเณร
๑	วัดมะเกลือ	พระครูบรรพตธรรมานุสิฐ	วัดราษฎร์	๒๖
๒	วัดสุวรรณาราม	พระครูสุวรรณศุภกิจ	วัดราษฎร์	๑๙
๓	วัดเทพนิมิต	พระครูนิมิตกัลยาณวัตร	วัดราษฎร์	๒๔
๔	วัดศาลวรรณ	พระครูวิศิษฐ์ธรรมสาร	วัดราษฎร์	๒๑
๕	วัดมงคลประชาราม	พระครูโสภณธรรมมงคล	วัดราษฎร์	๒๘
๖	วัดหทัยนเรศวร	พระครูถาวรรธรรมาภิमानท์	วัดราษฎร์	๒๒

ที่มา : แบบสำรวจพระภิกษุสามเณรในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พ.ศ.๒๕๕๔

คณะสงฆ์มีพระภิกษุและสามเณร ที่สังกัดอยู่ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๓๐ รูป^{๗๕}

การจัดการดูแลความเรียบร้อยในส่วนอำเภอพุทธมณฑลขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของ พระพิพัฒนวิริยาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสวัดและพระภิกษุสงฆ์ทุกรูปทำหน้าที่ในการดูแลให้เป็นไปตามระเบียบของการดูแลกิจการคณะสงฆ์ให้เรียบร้อยเป็นอย่างดี

กิจการคณะสงฆ์ภายใต้การดูแลของเจ้าคณะจังหวัดนครปฐมได้ให้มีการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสามัคคีปองดองกันทั่วทั้งจังหวัด เช่นการทำกิจกรรมร่วมกันดูแลวัดในระบบ ๕ ส. การปฏิบัติธรรม การส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งภาคบาลีและนักธรรม เป็นต้นเพื่อให้ทุกอำเภอนำไปปฏิบัติ

ในส่วนของคณะสงฆ์อำเภอพุทธมณฑลก็ได้เข้ามาปฏิบัติตามมติของคณะสงฆ์ของอำเภอพุทธมณฑล โดยมีการประชุมเพื่อแจ้งการปฏิบัติงานเป็นวาระการประชุมเพื่อให้เจ้าอาวาสทราบและนำไปแจ้งต่อเพื่อให้พระภิกษุได้ร่วมกันปฏิบัติตามมติที่ได้รับมาอย่างเรียบร้อย

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

การวิจัยงานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งว่าผู้ที่ทำหน้าที่การทำงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด มีความคิดเห็นแบบใดที่จะสามารถนำมาปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานของตนเองแล้วเป็นรูปแบบที่นำมาซึ่งเรียนรู้การทำงานที่ดีได้ตั้งงานวิจัยต่างๆ ที่ได้ทำเพื่อค้นหาจุดบกพร่องและข้อดี

^{๗๕}สำนักงานกองเลขาฯ เจ้าคณะอำเภอพุทธมณฑล, “เอกสารสำรวจพระภิกษุสามเณรในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”, ปี ๒๕๕๔.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้วิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อการลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม วุฒิสีโล) วัดโนนเมือง ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศนาบรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้คือ ชุมชนปลอดจากอบายมุข โดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง การชี้ให้ชุมชนเห็นโทษของอบายมุข การแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นของชุมชน โดยการมุ่งให้มีการปฏิบัติจริง ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนได้ดำเนินการฝ่ายกิจกรรมการพัฒนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากผลการศึกษาปรากฏว่า บทบาทของพระครูศีลวราภรณ์ ได้ส่งผลให้ชุมชนได้ร่วมมือทำกิจกรรมด้วยกัน เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนอยู่รอดและพึ่งพากันเองในชุมชน^{๗๖}

เอกราช มณีกรรณ์ ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมุกดาหาร” พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีประสิทธิภาพสูงสุดในการประเมินผลรองลงมา คือ ด้านการวางแผนและน้อยที่สุดในด้านการตัดสินใจและประสบการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และมีปัจจัยที่ไม่มีผล คือ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ตำแหน่งและความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่^{๗๗}

เรืองอุไร ช่วยชู ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดปทุมธานี” ซึ่งพบว่า ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ๑๓ ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมีอาชีพเกษตรกรรม ในการประสานงานมีความสามารถในระดับกลาง และได้รับการฝึกอบรมศึกษาดูงานระดับปานกลาง สำหรับความรู้เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านอยู่ในระดับสูง และพบอีกว่า อายุ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง อาชีพและการประสานงาน มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน ส่วนระดับ

^{๗๖} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะศึกษาพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม วุฒิสีโล), วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๗.

^{๗๗} เอกราช มณีกรรณ์, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา จังหวัดมุกดาหาร”, ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (คณะพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๒.

การศึกษา การฝึกอบรมศึกษาดูงานและความรู้ความรู้อยู่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ไม่ทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน^{๗๘}

สาริต แก้วรากมูข ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษา อำเภอเมืองราย จังหวัดเชียงราย” พบว่าเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับมาก และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูง มีการวางแผนงานสูง มีการวางแผนการตัดสินใจและการประเมินผลในระดับสูงตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน คือความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลและปัจจัยที่ไม่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ตำแหน่ง การได้รับข้อมูลข่าวสาร สภาพแวดล้อมในการบริหารงาน ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ความศรัทธาต่อผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาและความคาดหวังความก้าวหน้าในการทำงาน^{๗๙}

จิตรัตน์ มีมาก ได้วิจัยเรื่อง การจัดการที่มีประสิทธิผลของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย พบว่า สภาพการจัดการของสหกรณ์ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง ตัวแปรที่วัดสภาพการจัดการ ได้แก่ขนาดของสหกรณ์ ความสามัคคี โดยปัจจัยที่บ่งชี้ประสิทธิผลระดับองค์การพบว่า ปัจจัยที่บ่งชี้ประสิทธิผล ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การควบคุมเงินทุนเครื่องมือและอุปกรณ์ บุคลากรที่ดำเนินงาน ขนาดของสหกรณ์ ความสามัคคี ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการต่อสหกรณ์ มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลขององค์การอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๘๐}

พระวันชัย ธนวิโส (กัณหาภิญญา) ได้วิจัยเรื่อง สรรวจทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษานิสิตที่มีปัจจัยทางชีวสังคม คือ อายุพรรษา ชั้นปีที่ศึกษา คณะที่ศึกษา และการได้รับการสนับสนุนแตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา

^{๗๘} เรืองอุไร ช่วยชู, “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน, ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดปทุมธานี”, *ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๐.

^{๗๙} สาริต แก้วรากมูข, “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษา อำเภอเมืองราย จังหวัดเชียงราย”, *ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (คณะพัฒนาสังคม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ก.

^{๘๐} จิตรัตน์ มีมาก, “การจัดการที่มีประสิทธิผลของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย”, *ดุสิตนิพนธ์บริหารธุรกิจ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง)*, ๒๕๔๘.

ชนบทแตกต่างกันหรือไม่ ประการที่สอง เพื่อศึกษานิสิตที่มีปัจจัยทางจิต คือ เหตุผล เชิงจริยธรรม และความเชื่ออำนาจในตนแตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทแตกต่างกันหรือไม่ ประการที่สาม เพื่อศึกษานิสิตที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อในกฎแห่งกรรมและอิทธิบาท ๔ แตกต่างกันจะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทแตกต่างกันหรือไม่

ผลจากการวิจัยที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ประการที่แรก ได้พบผลว่า ปัจจัยทางชีวสังคมที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของนิสิตที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทคือ การได้รับการสนับสนุน โดยที่นิสิตที่ได้รับการสนับสนุนสูง จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทสูงกว่านิสิตที่ได้รับการสนับสนุนต่ำ ส่วนนิสิตที่มีอายุพรรษาสูงหรืออายุพรรษาต่ำ นิสิตชั้นปี ๔ หรือนิสิตปี ๑ และนิสิตที่ศึกษาอยู่ในคณะต่างๆ ทั้ง ๔ คณะ มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทไม่แตกต่างกัน ประการที่สอง ได้พบผลว่า ปัจจัยทางจิต คือ ความเชื่ออำนาจในตน มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของนิสิตที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท โดยที่นิสิตที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทสูงกว่านิสิตที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ ส่วนเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ และ ประการที่สาม ได้พบผลว่า ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อในกฎแห่งกรรมและอิทธิบาท ๔ ทั้งสองมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของนิสิตที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท โดยที่นิสิตที่มีความเชื่อในกฎแห่งกรรมและอิทธิบาท ๔ สูง จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทสูงกว่านิสิตที่มี ๒ ลักษณะดังกล่าวต่ำ^{๔๑}

สมสุข แคมคา ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประสิทธิภาพการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี โดยการสืบค้นของอาจารย์ในสถาบันมีอัตราส่วนความถูกต้องแน่นอนสูงกว่าอัตราส่วนความถูกต้องแน่นอนโดยการสืบค้นของนักศึกษาในสถาบัน ๒. ระดับความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาในสถาบันเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการทั้ง ๔ ด้านของสำนักวิทยบริการ คือ ด้านความถูกต้องเที่ยงตรงด้านความเชื่อถือได้ด้านการปฏิบัติงานได้คล่องตัว และด้านความมีประโยชน์ มีคุณภาพอยู่ในระดับสูงมาก^{๔๒}

^{๔๑}พระวันชัย ธนวิโส, (กัณหาภาณูจนะ) “การสำรวจทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

^{๔๒}สมสุข แคมคา, “การศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเทคโนโลยีอุตสาหกรรม”, สำนักวิทยบริการ, (สถาบันราชภัฏเพชรบุรี), ๒๕๔๖.

จุฑาทิพย์ หล้าบ้านโพธิ์ ได้วิจัยเรื่อง การสร้างบทเรียนโปรแกรม เรื่องบ้านและชีวิตความเป็นอยู่ในบ้าน วิชาการงาน อาชีพและเทคโนโลยี สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบทเรียนโปรแกรมเรื่องบ้านและชีวิตความเป็นอยู่ในบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ให้มีประสิทธิภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนมัธยมหนองเขียด อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา ๒๕๔๘ จำนวน ๕๑ คน การทดลองหาประสิทธิภาพของบทเรียนโปรแกรม แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่งกับนักเรียน ๓ คน ทดลองแบบกลุ่มเล็กกับนักเรียนจำนวน ๙ คน และทดลองภาคสนามกับนักเรียนจำนวน ๓๙ คน บทเรียนโปรแกรม ที่สร้างขึ้นมีจำนวน ๑๓๔ กรอบ และเป็นบทเรียนโปรแกรมแบบเส้นตรง ผลการศึกษา ปรากฏว่าบทเรียนโปรแกรม เรื่องบ้านและชีวิตความเป็นอยู่ในบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ ๘๖.๐๖/๘๔.๙๕^{๘๓}

อรสา โพธิ์ทอง ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพัฒนาการอำเภอในฐานะเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ) : กรณีศึกษา อำเภอในเขตศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ ๗ พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพัฒนาการอำเภอมากที่สุด เมื่อพิจารณาถึงปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่พัฒนาการอำเภอ มีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้าน การติดตามประเมินผล ซึ่งยังไม่มีมีการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างจริงจังของ กพอ. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์ข่าวสารประชาสัมพันธ์ เนื่องจากขาดทักษะในการปฏิบัติงานและงบประมาณสนับสนุน การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ดำเนินการไม่เหมาะสม ขาดวัสดุอุปกรณ์สนับสนุน นอกจากนี้ มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดการประสานงานของ กพอ. ในการจัดวางแผนพัฒนาอำเภอ และการประสานแผนงานโครงการพัฒนาชนบท ซึ่งมีข้อคิดเสนอแนะของพัฒนาการอำเภอว่า ควรมีการประชุมชี้แจง ฝึกอบรม กพอ. ให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ แนะนำปฏิบัติงานตามบทบาทอำนาจหน้าที่ ของ กพอ. เพื่อปฏิบัติงานให้มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพัฒนาการอำเภอ ในฐานะเลขานุการ กพอ. คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะของพัฒนาการอำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างให้การปฏิบัติงานในฐานะเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาอำเภอ มีประสิทธิภาพในภาระหน้าที่ทุกด้าน ตลอดจนการพัฒนา ปรับปรุงประสิทธิภาพของคณะกรรมการพัฒนาอำเภอทั้งคณะ ให้มีความเข้าใจในบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบ ในการบริหารงานพัฒนาชนบทระดับอำเภอร่วมกัน รวมทั้งให้การสนับสนุน

^{๘๓}จุฑาทิพย์ หล้าบ้านโพธิ์, “การสร้างบทเรียนโปรแกรม เรื่อง บ้านและชีวิตความเป็นอยู่ในบ้าน วิชาการงาน อาชีพและเทคโนโลยี สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”, การศึกษาค้นคว้าอิสระ, ห้องสมุด, คณะศึกษาศาสตร์และสำนักวิทยบริการ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๘.

การปฏิบัติงานของเลขาธิการ กพอ. ทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร เพื่อบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของผู้สนใจศึกษาเพิ่มเติมนั้น ควรศึกษากลุ่ม ประชากรให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นรวมทั้งศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพแต่ละด้าน โดยละเอียดเพื่อนำมาเป็นแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ตลอดจนการศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ กพอ. ทั้งคณะ เพื่อเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงาน พัฒนาชนบทระดับอำเภอให้เหมาะสมต่อไป^{๔๔}

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นได้นั้นจำเป็นต้องมีการร่วมมือกันทุกฝ่ายและจำเป็นต้องมีความเข้าใจในการทำงานและหน้าที่ของตนเองปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่ได้วางไว้ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้งานที่ได้วางแผนและลงมือปฏิบัติ และผลที่ออกมาจะรับประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่หน่วยงานหรือองค์กรได้วางเอาไว้

๒.๕.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหาร

งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานนั้นเป็นการวิจัยการทำงานของหน่วยงานว่าได้มีการวางแผนงานที่ได้ขนาดไหนแล้วเมื่อได้ลงมือทำงานไปแล้วผลที่ได้กลับมานั้นเป็นไปตามแผนตามความพอใจที่ได้วางไว้หรือไม่ ดังจะเห็นได้จากการทำวิจัยหาผลงานการบริหารของหลายท่านที่พอจะทำให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ดังนี้

ขนิษฐศรี ลีอารีย์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒” ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการวางแผนทั่วไป โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนให้คณะครูอาจารย์มีส่วนร่วมในการวางแผนงานของโรงเรียน, จัดสรรงบประมาณของโรงเรียนกระจายไปตามแผนงานและโครงการยังไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสม การจัดทำแผนงานวิชาการ, โรงเรียนมีการจัดเก็บทะเบียนเอกสารและหลักฐานแสดงผลการเรียนรู้ถูกต้อง เป็นระบบและปัจจุบัน, โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติม, โรงเรียนสนับสนุนให้ครูไปร่วมประชุมอบรมสัมมนาและศึกษาต่อเพื่อพัฒนาความรู้และการปฏิบัติงาน, โรงเรียนจัดให้มีการศึกษาและฝึกงานนอกสถานที่, โรงเรียนนำข้อมูลจากข้อสรุปเสนอแนะจากแผนงาน โครงการ กิจกรรม มาใช้ประกอบในการวางแผนจัดการศึกษาของโรงเรียน, โรงเรียนไม่ได้ติดตามผลนักเรียนที่จบหลักสูตรอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน

^{๔๔} อรสา โพธิ์ทอง, “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพัฒนา การอำเภอ ในฐานะเลขาธิการ คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ) : ศึกษากรณีอำเภอในเขตศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่๗”, สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๖.

และผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฏิบัติการสอน มีทักษะต่อการบริหารและปัญหาการบริหาร หลักสูตรแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๔๕}

จันทร์ แซ่ลี ได้วิจัยเรื่อง การบริหารกลยุทธ์เพื่อความสำเร็จขององค์กร : กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส ซูเปอร์เซ็นเตอร์ โดยศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องรวมถึงรายงานประจำปีของบริษัทระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๙-๒๕๔๖ การศึกษาเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน พบว่า บริษัทมีสภาพคล่องที่ดี บริษัทสามารถขยายยอดขายได้ดีจากสินทรัพย์ที่มีอยู่ และความสามารถในการทำกำไรค่อนข้างดี แต่จะลดลงเล็กน้อยในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ส่วนการวิเคราะห์ด้วยค่า Z พบว่า บริษัทอยู่ในช่วงสถานะไม่แน่นอน เนื่องจากต้องมีการลงทุนที่สูงการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการของการบริหารเชิงกลยุทธ์ พบว่า บริษัทมีทั้งจุดแข็งในองค์กรและโอกาสที่ดีจากภายนอก ทำให้บริษัทเลือกใช้กลยุทธ์แบบเชิงรุก^{๔๖}

นรินทร์ พูลสวัสดิ์ ได้วิจัยเรื่อง “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี” ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีปัญหามากที่สุด ด้านที่มีปัญหาลงมาตามลำดับ คือ ด้านการติดตามผลและนิเทศการสอน ด้านหลักสูตรและองค์ประกอบ ของหลักสูตร และด้านที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ความพร้อมของครูในด้านความรู้เกี่ยวกับวิชาเฉพาะ และข้อที่มีปัญหามากที่สุดในแต่ละด้าน เรียงตามลำดับลงไป คือ การเชิงวิทยาการภายนอกมาสาธิตการสอนแก่ครูเป็นปัญหาในด้านการติดตามผลและนิเทศการสอน การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นเป็นปัญหาในด้านหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร และการจัดตั้งธนาคารข้อสอบเป็นปัญหาสำคัญที่สุดในด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยคำนึงถึง

^{๔๕} ขนิษฐศรี ลีอารีย์, “การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๓๙.

^{๔๖} จันทร์ แซ่ลี, การบริหารกลยุทธ์เพื่อความสำเร็จขององค์กร : กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส ซูเปอร์เซ็นเตอร์, สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๔๘.

ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน และขนาดของโรงเรียนแล้ว พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๗๗}

พรพิมล โกพุดห้อย ได้วิจัยเรื่อง การบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (TQM) งานพัฒนาคุณภาพบริการทางการแพทย์ของโรงพยาบาลในเขต ๔ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ทัศนคติและแนวทางในการพัฒนาบุคลากรต่อแนวคิดการบริหารคุณภาพในการพัฒนาคุณภาพในการบริการทางการแพทย์ของโรงพยาบาลในเขต ๔ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารคุณภาพในระดับสูง มีทัศนคติต่อการบริหารคุณภาพที่ดีต้องการให้มีการพัฒนาคุณภาพตามแนวคิดการบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จเกิดขึ้นในโรงพยาบาล^{๗๘}

ไพฑูรย์ ขุนอาสา ได้วิจัยเรื่อง “ผู้บริหารกับการใช้สังคหวัตถุธรรม : ศึกษากรณีผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์” พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนยังมีความเข้าใจในหลักสังคหวัตถุธรรมไม่ชัดเจนดี จึงไม่สามารถนำหลักสังคหวัตถุธรรมไปใช้ในการบริหารงานได้ครบถ้วนเต็มที่ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมข้อนี้ให้ถูกต้องก่อน จึงจะสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องครบถ้วนและก่อให้เกิดประโยชน์แก่การบริหารงานได้อย่างแท้จริง^{๗๙}

วราภรณ์ ถิตย์ฉาย ได้วิจัยเรื่อง เรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์ในอุตสาหกรรมการผลิตชุดเก้าอี้ทำพนัก กรณีศึกษา : บริษัทสยามเดนท จำกัด วัดวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้า เพื่อศึกษาผลการประกอบธุรกิจ และการบริหารเชิงกลยุทธ์ ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ โดยนำข้อมูลในด้านต่าง ๆ ขององค์กร เช่น ผลประกอบการทางด้านอัตราส่วนทางการเงิน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ – ๒๕๔๕ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และ ภายนอกองค์กร และใช้ SWOT analysis มาเป็นเครื่องมือในการศึกษาถึงการบริหารงานขององค์กรผลการศึกษาได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรก คือ การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินจากงบดุล และงบกำไรขาดทุน พบว่า

^{๗๗} นรินทร์ พูลสวัสดิ์, “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๓๓.

^{๗๘} พรพิมล โกพุดห้อย, การบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (TQM) งานพัฒนาคุณภาพบริการทางการแพทย์ของโรงพยาบาลในเขต ๔, ปรัญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการคุณภาพ (สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา), ๒๕๔๔.

^{๗๙} ไพฑูรย์ ขุนอาสา, “ผู้บริหารกับการใช้สังคหวัตถุธรรม : ศึกษากรณีผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๒.

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๖ – ๒๕๔๐ บริษัทประสบปัญหาขาดทุนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ แต่ผลการดำเนินงานของบริษัทในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๑ – ๒๕๔๕ มีการปรับตัวดีขึ้นในทุกด้าน การติดตามหนี้สินการบริหารหนี้สิน และการลดภาระดอกเบี้ยจ่าย รวมถึงสภาพคล่องของบริษัท ส่วนที่สอง วิเคราะห์การบริหารเชิงกลยุทธ์ของบริษัท พบว่า บริษัทอยู่ในตำแหน่งจุดแข็ง และโอกาสในช่วงเวกเตอร์การแข่งขันทางอุตสาหกรรม บริษัทเลือกกลยุทธ์การแข่งขันด้านคุณภาพสินค้า และการบริการหลังการขายเพื่อเป็นการรักษาความเป็นผู้นำทางการตลาด เพื่อเพิ่มรายได้ และสร้างกำไรสูงสุดให้กับบริษัททั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยใช้กลยุทธ์การเจริญเติบโต การสร้างส่วนครองตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างควบคู่ไปด้วย^{๓๐}

สรุปได้ว่า การทำงานทุกส่วนงาน ทุกหน่วยงาน ของโครงการ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนที่ดี หากพบว่างานด้านใดมีปัญหาและอุปสรรค จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน หรือไม่ก็ต้องมีแผนงานการบริหารอย่างอื่นไว้รองรับเพื่อการดำเนินงานที่ต่อเนื่องไม่ให้การบริหารขาดตอนและสามารถดำเนินงานไปได้ตามแผนงานที่วางไว้ อย่างมีประสิทธิภาพแน่นอน

๒.๕.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์

งานกิจการคณะสงฆ์เป็นหน่วยงานที่ใหญ่และมีรายละเอียดที่นำศึกษาเป็นอย่างมาก คณะสงฆ์เป็นคณะที่ต้องมีรูปแบบการปกครองเฉพาะเพราะเป็นการปกครองของสงฆ์จึงจำเป็นต้องมีการปกครองอีกรูปแบบหนึ่งที่ต่างจากฆราวาส ดังนั้น เมื่อมีการปกครองคณะสงฆ์ขึ้นมาแล้วก็จำเป็นต้องมีการตรวจสอบการปกครองว่าเป็นไปอย่างไรที่เป็นในรูปแบบการปกครองหรือไม่ จึงได้มีการทำวิจัยขึ้นมาเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์เพื่อให้เห็นข้อผิดพลาดแล้วนำมาแก้ไขให้ดีขึ้น

คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครอง มีการวางแผนการบริหารอย่างชัดเจน มีระเบียบในการปกครอง มีการกระจายอำนาจและการมอบหมายหน้าที่อย่างเป็นระบบ ด้านการศึกษา พบว่า สามารถรักษารูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่มุ่งผดุงพระธรรมวินัยและพระพุทธศาสนาโดยตรง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดมีโรงเรียนการกุศลอยู่ในเขตของวัด และมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและศูนย์บริการผู้สูงอายุภายในวัด ด้านสาธารณูปการ เนื่องจากบริเวณวัด

^{๓๐}วราภรณ์ ถิตย์ฉาย, "เรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์ในอุตสาหกรรมการผลิตชุดเก้าอี้ทำพนักกรณีศึกษา :บริษัทสยามเดนทร์ จำกัด,"สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคาแหง), ๒๕๔๗.

ไม่กว้างมาก จึงทำให้จัดศาสนวัตถุ และเสนาสนะตามสภาพบริเวณวัด ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนที่ตั้งของวัดดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยภายในวัด^{๕๑}

พระมหาจตุพร ญาณวีโร (คำพูน)^{๕๒} ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาของบุคลากรที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน

ทองอินทร์ มนต์รี^{๕๓} ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการของประชาชน ตามหลักธรรมาภิบาลของสถานีตำรวจนครบาลจรัลวรดี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานีตำรวจนครบาลจรัลวรดี ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

ฉันทนา กล่อมจิต ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครองเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้านการศาสนศึกษา มีการสนับสนุนให้การศึกษาพระปริยัติธรรม สอบนักธรรม และการอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านสาธารณูปการ มีความสะดวกสบายและมีสัปปายะในการปฏิบัติธรรม และมีการสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้จัดอบรมปฏิบัติธรรมและกัมมิมนต์ภายในและภายนอกประเทศ จัดการอบรมปฏิบัติธรรมสามัญ มีการเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่างๆ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้ทำการบำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์แก่ชุมชนบุคคล และศาสนสถาน รวมทั้งได้ตั้งกองทุนช่วยเหลือแม่บ้าน

^{๕๑}คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี, “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖, (อัสสาเนา).

^{๕๒}พระมหาจตุพร ญาณวีโร (คำพูน), “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒) หน้า ๙๕.

^{๕๓}ทองอินทร์ มนต์รี, “ความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการของประชาชน ตามหลักธรรมาภิบาลของสถานีตำรวจนครบาลจรัลวรดี กรุงเทพมหานคร”, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

ผู้ปฏิบัติธรรม และการเผยแพร่ธรรมให้เด็กและเยาวชน ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดไม่ได้จัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชน^{๔๔}

มณีส ภาคภูมิ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” โดยศึกษาจากเจ้าอาวาสวัดพัฒนาตัวอย่างจากภูมิภาคต่างๆ ภาคละ ๓ รูป รวม ๑๒ รูป โดยศึกษาประวัติชีวิต คุณลักษณะส่วนตัวกระบวนการทำงานของเจ้าอาวาส และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์สังคมของวัด และพบว่ากระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ (๑) ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรงประกอบด้วยความสามารถพิเศษหรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การติดตามการบริหารการเงิน เป็นต้น (๒) ปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้งบรรยากาศในวัดและการที่วัดลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ^{๔๕}

พระมหากมล โปร่งใจ (ขุฑติธโร) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในเขตอำเภอป่าซางมีประสิทธิภาพในการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง คือมีความเข้าใจในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการบริหารงานคณะสงฆ์ เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในเรื่องคณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมและเรื่องการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุ อันเกี่ยวกับตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่นๆ และไว้วางใจให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคมแต่พระสงฆ์ส่วนมากมีระดับการปฏิบัติตามหลักและวิธีการในการบริหารจัดการของการบริหารงานพระสังฆาธิการอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อยซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดอ่อนในการบริหารงานคณะสงฆ์และจากแบบสอบถามปลายเปิด

^{๔๔} จันทนา กล่อมจิต, “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองฝาง จังหวัดอุดรธานี”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖), (อัสสนา).

^{๔๕} มณีส ภาคภูมิ และคณะ, “รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๐), (อัสสนา).

มีแนวโน้มตอบไปในทางเดียวกันว่าพระสงฆ์ในระดับปกครองขาดความสามัคคีและมีการเล่นพรรคเล่นพวกเพื่อผลประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่งสมณศักดิ์ด้วยซึ่งถือได้ว่าเป็นภาวะการเมืองในองค์กรทำให้ได้รับความยุติธรรมไม่เท่ากันในวงการสงฆ์ในปัจจุบัน จากผลการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นเพื่อเสนอแนะดังนี้

๑. ด้านการวางแผน การบริหารงานคณะสงฆ์ ควรมีการวางแผนร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการวางแผนมากกว่านี้
๒. ด้านการจัดองค์กร การบริหารงานคณะสงฆ์ ควรมีการจัดบุคคลที่จะนำมาเป็นคณะกรรมการบริหารวัด ให้เหมาะสมโดยยึดความรู้ด้านการบริหารอย่างมีส่วนร่วม
๓. ด้านการนำการบริหารงานคณะสงฆ์ ผู้นำควรการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ควรมีบุคลากรภายในวัดและให้ทุกชุมชนมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม
๔. ด้านการควบคุมดูแลการบริหารงานคณะสงฆ์ ควรมีการประเมินผลหลากหลายรูปแบบทั้งที่เป็นนามธรรม และรูปธรรม ทักษะปฏิบัติ มีการประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง
๕. ด้านปัญหาพระสงฆ์ระดับปกครองขาดความสามัคคีและมีการเล่นพรรคเล่นพวก นั้นทางมหาเถรสมาคมควรมีการใช้หลักธรรมาภิบาลในปกครองคณะสงฆ์และในการการพิจารณาเลื่อนสมณศักดิ์ด้วย นอกจากนี้ควรที่จะให้ศรัทธาประชาชนทั่วไปได้มีส่วนในการตรวจสอบพิจารณาการเลื่อนสมณศักดิ์ด้วยก็จะทำให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย^{๒๖}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุตำแหน่งพระสังฆาธิการจำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และขอเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครอง

^{๒๖}พระมหากมล โปร่งใจ (ขุนติธโร), “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”, รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (การเมืองและการปกครอง), (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐.

พระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมการศึกษาแก่สามเณร ให้ภิกษุสามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างเป็นระเบียบ^{๙๗}

ศิริธร สุขโขใจ ได้วิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ระดับปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา” พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ส่วนใหญ่สรุปได้ว่าเกิดจากการขาดงบประมาณ บุคลากร แหล่งวิชา การวางแผน ระยะเวลาในการปฏิบัติงานการประสานงานความร่วมมือ และการติดตามประเมินผล^{๙๘}

พระมหาประสิทธิ์ สระทอง^{๙๙} ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ ในอำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ” พบว่า บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อจำแนกตามพรรษา ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ และระยะเวลาในการปฏิบัติงานทั้งในและนอกชุมชนแตกต่างกัน

กฤตดา มตะขบ ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจ การปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕” พบว่าทัศนคติของพระสงฆ์โดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจเห็นว่า โครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ เจ้าอาวาสมีอำนาจมากเกินไปควรนำพระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจแก้ปัญหา ควรมีการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์ภูมิภาคในทุกขั้นตอนของการบริหาร การแต่งตั้งและถอดถอน รัฐควรเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือสถาบันศาสนามากขึ้น และนอกจากนี้ประชาชนควรเข้ามามีอำนาจในระดับที่เหมาะสม^{๑๐๐}

^{๙๗}พระชนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๙๘}ศิริธร สุขโขใจ, “การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ระดับปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๑.

^{๙๙}พระมหาประสิทธิ์ สระทอง, “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๔๘.

^{๑๐๐}กฤตดา มตะขบ, “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๕.

พระมหาทองดี อภิญาโน (ตรีตระการ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เขตภาคีเจริญ และเขตบางแค กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำไม่แตกต่างกัน^{๑๐๐}

สมพิศ สวัสดิ์ ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมของพระสงฆ์ระดับปกครองของวัดที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ปีการศึกษา ๒๕๓๓ พบว่า ในส่วนพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกนั้น จะต้องแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้ปรากฏ จัดให้มีประชุม อบรม สัมมนา โดยกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงาน จัดให้มีการประสานงาน พบปะสังสรรค์และให้มีการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง รวมทั้งจัดให้มีการนิเทศ และติดตามผลเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ในการนิเทศต้องใช้ทักษะผู้นำและมนุษยสัมพันธ์ ในการนิเทศงานด้านต่าง ๆ^{๑๐๑}

พระปลัดเกียรติศักดิ์ ดนุติโร ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ทั้ง ๖ ด้านนั้นได้มีด้านที่มีบทบาทมากที่สุดใน ๓ ระดับ โดยเรียงลำดับคือ ด้านการควบคุมและรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและด้านการสาธารณูปการส่วนด้านปานกลาง ๒ ด้าน คือด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการ ศาสนศึกษา สำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ระดับน้อยถึงน้อยที่สุด^{๑๐๒}

พระครูสังฆรักษ์พัศวีร์ ธีรปัญญา ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่

^{๑๐๐}พระมหาทองดี อภิญาโน (ตรีตระการ), “ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เขตภาคีเจริญ และเขตบางแค กรุงเทพมหานคร”, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, **พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓๔.

^{๑๐๑}สมพิศ สวัสดิ์, “พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานปีการศึกษา ๒๕๓๓”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๓.

^{๑๐๒}พระปลัดเกียรติศักดิ์ ดนุติโร, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๘.

และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน^{๑๐๔}

พินดา งามขุนทด ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำและความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์เกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรสถาบันศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวม จำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน^{๑๐๕}

ศิริธร สุขโขใจ ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ระดับปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ส่วนใหญ่สรุปได้ว่าเกิดจากการขาดงบประมาณ บุคลากร แหล่งวิชา การวางแผน ระยะเวลาในการปฏิบัติงานการประสานงานความร่วมมือ และการติดตามประเมินผล^{๑๐๖}

บุญมี ธิดุด ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานของพระสงฆ์ระดับปกครองจังหวัดลำปาง พบว่า ขาดการแนะนำให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด และการให้บริการประชาชน พระสงฆ์ขาดความสามารถในการวางแผนการอบรมสั่งสอนประชาชนหรือนักเรียน เพื่อให้ประชาชนและนักเรียนได้ค้นคว้าจากห้องสมุดขาดการศึกษาดูงานจากแหล่งวิทยาการอื่นๆ ขาดอุปกรณ์ สื่อทัศนูปกรณ์^{๑๐๗}

^{๑๐๔} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ชีรปญโญ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา พระสงฆ์ในการในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๑๐๕} พินดา งามขุนทด, “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำและความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา, การจัดการทั่วไป, *บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์), ๒๕๔๙.

^{๑๐๖} ศิริธร สุขโขใจ, “การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ระดับปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๙.

^{๑๐๗} บุญมี ธิดุด, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๑.

มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก” โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย พระเถระที่เป็นที่เคารพศรัทธา ๗ รูป จากวัด ๗ แห่งของ ๖ จังหวัดในภาคกลาง และ ๒ รูป จากวัด ๒ แห่งของ ๒ จังหวัดในภาคตะวันออก และพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมพิธีทำบุญ รวมทั้งผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัด จำนวน ๘๘ คน พบว่า บทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์คือ การอบรมสั่งสอนจริยธรรมและแนวทางการดำรงชีวิตที่พึงามถูกต้องให้แก่ประชาชน การอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร การอบรมตน การทำวิปัสสนากรรมฐานการสงเคราะห์ประชาชน บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การสอนประชาชนในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กประชาชนในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก โรงเรียน โรงพยาบาล ถนนหนทาง การแต่งหนังสือพุทธศาสนา การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณรให้ทันสมัยการส่งเสริมวิชาชีพให้ชาวบ้าน^{๑๐๔}

พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร (บำรุงราษฎร์)^{๑๐๕} ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

พระมหาบุญมี อธิปญฺโญ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาในการดำเนินชีวิต แนวทางการปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคมและบทบาทในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ ของพระธรรมวิสุทธิมงคล ผลจากการวิจัย พบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคล เป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวเกษตรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังเกตคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายตั้งวัดเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยเน้นการปฏิบัติมากกว่าสอน

^{๑๐๔} มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ และคณะ, “รายงานการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย”, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑. (อัดสำเนา).

^{๑๐๕} พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร (บำรุงราษฎร์), ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

ให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษาสาธารณสุขและสาธารณสุขประโยชน์อื่น ๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๑๑๐}

พระธวัชชัย จารุธมฺโม (ศรีสุข)^{๑๑๑} ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ผลจากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พระภิกษุสามเณร และประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน

สรุปความได้ว่า หลักการบริหารงานคณะสงฆ์สมัยใหม่ จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุน ด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเป็นธรรมชาติ ความเสมอภาคในองค์กร การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสมัยใหม่

^{๑๑๐}พระมหาบุญมี อธิปญโญ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

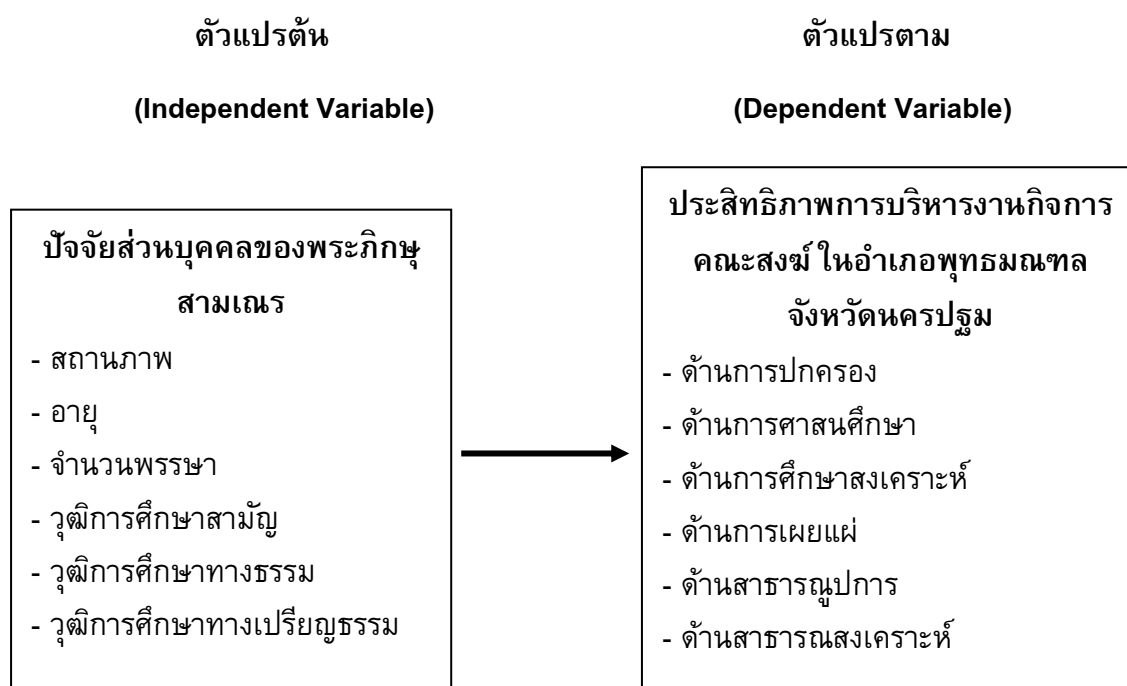
^{๑๑๑}พระธวัชชัย จารุธมฺโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและหลักการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

๑) **ตัวแปรต้น (Independent Variables)** ปัจจัยส่วนบุคคลของพระภิกษุสามเณร คือ ๑. สถานภาพ ๒. อายุ ๓. จำนวนพรรษา ๔. วุฒิการศึกษาสามัญ ๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม ๖. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

๒) **ตัวแปรตาม (Dependent Variables)** ได้แก่ ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามแบบแผนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้ คือ ๑.ด้านการปกครอง ๒. ด้านการศาสนศึกษา ๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔. ด้านการเผยแผ่ ๕. ด้านการสาธารณูปการ ๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดังแผนภาพที่ ๒.๑ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - ๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือการวิจัย
 - ๓.๓.๒ การหาคุณภาพของแบบสอบถาม
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณรที่สังกัดอยู่ในอำเภอ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ทั้งหมด ๖ วัด ซึ่งมีจำนวน ๑๓๐ รูป โดยใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มศึกษา ตามตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำแนกตามวัดในเขตอำเภอพุทธ-มณฑล จังหวัดนครปฐม

ที่	ชื่อวัด	ประชากร
๑	วัดมะเกลือ	๒๖
๒	วัดสุวรรณาราม	๑๙
๓	วัดเทพนิมิต	๒๔
๔	วัดสารวรรณ	๒๑
๕	วัดมงคลประชาราม	๒๘
๖	วัดหทัยนเรศวร	๒๒
	รวม	๑๓๐

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑) การสร้างแบบสอบถาม

๑.๑) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ แล้วนำมาเป็นกรอบปัจจัยให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

๑.๒) สร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนดไว้ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล มีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบ จำแนกตาม ๑. สถานภาพ ๒. อายุ ๓. จำนวนพรรษา ๔. วุฒิการศึกษาสามัญ ๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม ๖. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ของพระภิกษุสามเณร

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เกี่ยวข้องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่ ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ ตามหลักการบริหารกิจการของคณะสงฆ์

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นแบบสอบถาม คำถามปลายเปิด (open-ended questions) หมายถึง คำถามที่ผู้ตอบ ตอบได้

อย่างอิสระไม่กำหนดคำตอบตายตัว คือ เปิดโอกาสให้ผู้ถูกถามได้อธิบายหรือพูดถึงแนวความคิดของตนเองได้อย่างอิสระ แบ่งออกเป็น ๖ ด้านดังนี้ คือ ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแพร่ ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์

แบบสอบถามในตอนที่ ๒ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้^๑

การให้คะแนนข้อคำถาม

๕ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

๓.๓.๒ การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปหาคุณภาพของแบบสอบถาม

๑. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามมีจำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

๑) พระครูปริมาณรักษ์, รศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) พระมหาสม กลยาโณ, Ph.D. ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา และมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ. ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) อาจารย์ วันชัย สุขตาม ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (Index Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC มากกว่า ๐.๖ ขึ้นไปทุกข้อ

^๑ ชูติระ ระบอบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

๒. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็น ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ ชุด (Coefficient)^๒ ของความเชื่อมั่น ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๒๐

๓. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข

นำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงเป็นอันดับต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

๓.๔.๑ ขอหนังสือรับรองจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากเจ้าอาวาส ในอำเภอ นครพุทธมณฑล ในการทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย โดยผู้วิจัยดำเนินการนำไปส่งตามวัดต่าง ๆ เพื่อช่วยดำเนินการอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๒ นำแบบสอบถามจำนวน ๑๓๐ ชุด โดยกระจายกลุ่มตัวอย่างไปตามวัดต่าง ๆ ตามจำนวนประชากรที่มีอยู่ โดยผู้วิจัยดำเนินการนำไปส่งเจ้าอาวาส วัดต่าง ๆ เพื่อช่วยดำเนินการอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการเก็บคืนภายใน ๑ สัปดาห์

๓.๔.๓ รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากวัดต่าง ๆ ทั้งหมดโดยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จำนวน ๑๓๐ ชุด ได้รับคืนจำนวน ๑๓๐ ชุด คิดเป็นแบบสอบถามที่ได้รับคืนร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

(๑) ข้อมูลที่เป็นคำถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยการเขียนเป็นความเรียง และจัดกลุ่ม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

^๒ ประยูร อาษานาม รศ.ดร., คู่มือวิจัยทางการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๒, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๖๖.

(๒) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

เกณฑ์ที่ใช้แปลผลข้อคำถามที่ได้จากการประเมินผลมีดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
๔.๕๐ – ๕.๐๐	มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับการปฏิบัติงานมากที่สุด
๓.๕๐ – ๔.๔๙	มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับการปฏิบัติงานมาก
๒.๕๐ – ๓.๔๙	มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับการปฏิบัติงานปานกลาง
๑.๕๐ – ๒.๔๙	มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับการปฏิบัติงานน้อย
๑.๐๐ – ๑.๔๙	มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับการปฏิบัติงานน้อยที่สุด

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำแนกตามตัวแปรอิสระ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของพระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๔.๒ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แบ่งตามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ

๔.๒.๑ ด้านการปกครอง

๔.๒.๒ ด้านการศาสนศึกษา

๔.๒.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๔.๒.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๒.๕ ด้านสาธารณูปการ

๔.๒.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๔.๓ เปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

๔.๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของพระภิกษุสามเณรในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของพระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๑๓๐)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
สถานภาพ		
พระภิกษุ	๑๒๗	๙๗.๗
สามเณร	๓	๒.๓
อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓	๒.๓
๒๐ – ๓๐ ปี	๖๘	๕๔.๖
๓๑ – ๔๐ ปี	๒๕	๑๙.๒
๔๑ – ๕๐ ปี	๑๒	๙.๒
๕๑ – ๖๐ ปี	๑๓	๑๐.๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๙	๖.๙
จำนวนพรรษา		
ไม่มีพรรษา	๕๖	๔๓.๑
๑ – ๕ พรรษา	๔๐	๓๐.๘
๖ – ๑๐ พรรษา	๑๖	๑๒.๓
๑๑ – ๑๕ พรรษา	๗	๕.๔
๑๖ – ๒๐ พรรษา	๓	๒.๓
๒๐ พรรษาขึ้นไป	๘	๖.๒
วุฒิการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๑๐	๘๔.๖
ปริญญาตรี	๑๗	๑๓.๑
สูงกว่าปริญญาตรี	๓	๒.๓

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาทางธรรม		
ไม่มีวุฒิทางธรรม	๗๗	๕๙.๒
นักธรรมชั้นตรี	๒๓	๑๗.๗
นักธรรมชั้นโท	๗	๕.๔
นักธรรมชั้นเอก	๒๓	๑๗.๗
วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม		
ไม่มีวุฒิทางเปรียญธรรม	๑๑๘	๙๐.๘
ประโยค ๑-๒ - ๕	๘	๖.๒
เปรียญธรรม ๖ - ๙	๔	๓.๑

จากตารางที่ ๔.๑ ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม สถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และ วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

สถานภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นพระภิกษุมากที่สุด จำนวน ๑๒๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๗.๗ และสามเณรจำนวน ๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๓ ตามลำดับ

อายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มากที่สุด จำนวน ๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๖ รองลงมาคือ อายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๒๕ คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๒ รองลงมาคือ อายุ ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐ รองลงมาคือ อายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙.๒ ส่วนอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๙ และอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๓ ตามลำดับ

พรรษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ไม่มีพรรษามากที่สุด จำนวน ๕๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๑ รองลงมาคือ พรรษา ๑-๕ พรรษา จำนวน ๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘ รองลงมาคือ ๖-๑๐ พรรษาจำนวน ๑๖ รูป คิดเป็น ร้อยละ ๑๒.๓ รองลงมาคือ ๑๑-๑๕ พรรษา จำนวน ๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๔ ส่วน ๒๐ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๓ และ๑๖ - ๒๐ พรรษา จำนวน ๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๕ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาสามัญ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีวุฒิมัธยมศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มากที่สุด จำนวน ๑๑๐ รูปคิดเป็นร้อยละ ๘๔.๖ รองลงมาปริญญาตรีจำนวน ๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๑ และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๓ รูปคิดเป็นร้อยละ ๒.๓ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาทางธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยไม่มีวุฒิทางธรรม มากที่สุด จำนวน ๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๒ รองลงมาคือ นักธรรมชั้นเอก จำนวน ๒๓ รูป คิดเป็น

ร้อยละ ๑๗.๗ และนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๒๓ คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗ ส่วนนักธรรมชั้นโท จำนวน ๗ รูปคิดเป็นร้อยละ ๕.๔ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาบาลี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมมากที่สุด จำนวน ๑๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๗ ส่วนประโยค ๑-๒ – ๕ จำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๒ และเปรียญธรรม ๖ – ๙ จำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๑ ตามลำดับ

๔.๒ ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แบ่งตามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยภาพรวมได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒-๔.๘

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

(n = ๑๓๐)

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	μ	S.D.	
๑. ด้านการปกครอง	๓.๓๖	๐.๖๗๖	ปานกลาง
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๐๐	๐.๘๔๕	ปานกลาง
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๖๖	๐.๙๕๕	ปานกลาง
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๐๐	๐.๘๒๘	ปานกลาง
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๓.๔๔	๐.๘๐๗	ปานกลาง
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๒.๙๖	๐.๙๓๘	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๐๗	๐.๖๐๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระภิกษุสามเณรในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\mu = ๓.๐๗$) และเมื่อพิจารณาเป็นด้านแล้ว พบว่า พระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง

(n = ๑๑๘)

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	μ	S.D.	
๑. การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครอง ให้สงบเรียบร้อย	๓.๓๖	๐.๘๔๓	ปานกลาง
๒. การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่ง สอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๓.๓๔	๐.๗๙๘	ปานกลาง
๓. การออกกฎ ระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ	๓.๒๕	๐.๘๕๗	ปานกลาง
๔. การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุ ความขัดแย้ง หรือลงนิคหกรรม	๓.๐๐	๐.๙๖๑	ปานกลาง
๕. การออกกฎ ระเบียบข้อบังคับต่างๆ แก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้าม ดื่มสุรกายบริเวณในวัด	๓.๔๙	๐.๙๕๙	ปานกลาง
๖. การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชี รายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี	๓.๗๕	๐.๙๑๕	มาก
ภาพรวม	๓.๓๖	๐.๖๗๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๓๖$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เกือบทุกข้อ ยกเว้นเรื่องการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการศาสนศึกษา

(n = ๑๓๐)

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	μ	S.D.	
๑. การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมสำหรับบาลีและหรือนักธรรมขึ้นภายในวัด	๓.๐๓	๑.๐๐๔	ปานกลาง
๒. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมบาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง	๓.๐๔	๑.๐๑๖	ปานกลาง
๓. การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมและบาลี	๒.๙๖	๐.๙๙๙	ปานกลาง
๔. การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบธรรมสอบบาลี	๒.๙๑	๑.๐๒๑	ปานกลาง
๕. การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชน และนักเรียนโดยทั่วไป	๓.๐๕	๑.๐๓๖	ปานกลาง
๖. การยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรมเปรียญธรรมประโยคต่าง ๆ และครูพระสอนศีลธรรมให้มีขวัญและกำลังใจ	๓.๐๙	๑.๑๕๕	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๐๐	๐.๘๔๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๐๐$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(n = ๑๓๐)

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	μ	S.D.	
๑. การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ	๒.๖๙	๑.๐๔๓	ปานกลาง
๒. การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๒๒	๒.๙๒๔	ปานกลาง
๓. การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๒.๓๔	๑.๐๓๑	น้อย
๔. การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาที	๒.๓๗	๑.๐๖๑	น้อย
๕. การประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยศึกษา	๒.๖๙	๑.๐๖๖	ปานกลาง
๖. การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน	๒.๖๔	๑.๐๖๖	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๖๖	๐.๙๕๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๒.๖๖$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อ ยกเว้นเรื่องการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาที ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n = ๑๓๐)

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	μ	S.D.	
๑. การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์	๒.๕๙	๐.๑๔๒	ปานกลาง
๒. การเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ	๓.๓๐	๑.๐๔๘	ปานกลาง
๓. การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักาศิลปวัฒนธรรมไว้เพียงพอ	๓.๐๙	๐.๙๙๖	ปานกลาง
๔. จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรม	๒.๙๙	๑.๑๕๘	ปานกลาง
๕. ผูกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ	๓.๐๗	๑.๑๐๐	ปานกลาง
๖. การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และประชาชน	๒.๙๖	๑.๑๐๕	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๐๐	๐.๘๒๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.00$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ตาราง ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณูปการ

(n = ๑๓๐)

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	μ	S.D.	
๑. การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์	๓.๔๒	๑.๑๒๘	ปานกลาง
๒. การควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด	๓.๕๓	๑.๐๖๐	มาก
๓. การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนา	๓.๓๖	๑.๐๕๑	ปานกลาง
๔. การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ	๓.๓๑	๑.๐๓๔	ปานกลาง
๕. การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย	๓.๔๖	๑.๑๐๗	ปานกลาง
๖. การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย	๓.๕๘	๐.๙๙๙	มาก
ภาพรวม	๓.๔๔	๐.๘๐๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๔$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เกือบทุกข้อ ยกเว้น เรื่องการควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด และการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสงเคราะห์

(n = ๑๓๐)

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	μ	S.D.	
๑. จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา	๓.๓๖	๐.๙๗๕	ปานกลาง
๒. การให้การสนับสนุนเงินทุน หรือดำเนินการ สร้างถนน ประปาหมู่บ้าน ชุมชน	๓.๐๘	๑.๐๓๔	ปานกลาง
๓. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไป เพื่อสาธารณประโยชน์	๓.๒๖	๒.๙๒๘	ปานกลาง
๔. การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย เป็นต้น	๒.๙๓	.๐๓๖	ปานกลาง
๕. การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูก ทอดทิ้ง เป็นต้น	๒.๔๒	๑.๐๕๗	น้อย
๖. การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและ จัดอบรมประชาชน	๒.๗๑	๑.๐๔๗	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๙๖	๐.๙๓๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๒.๙๖$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อ ยกเว้น เรื่องการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น ซึ่งอยู่ใน ระดับน้อย

๔.๓ เปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และ วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ดังตารางที่ ๔.๙ - ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์
ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ
พระภิกษุสามเณร จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวม

(n = ๑๓๐)

การบริหารกิจการ คณะสงฆ์	สถานภาพ				t	Sig.
	พระภิกษุ		สามเณร			
	μ	S.D.	μ	S.D.		
๑.ด้านกาปกครอง	๓.๓๘	๐.๖๗๒	๒.๖๗	๐.๔๔๑	๑.๘๒๙	๐.๐๗๐
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๓.๐๑	๐.๘๔๖	๒.๗๒	๐.๙๔๘	๐.๕๗๒	๐.๕๖๙
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๖๗	๐.๙๕๑	๒.๔๔	๑.๓๔๗	๐.๓๙๔	๐.๖๙๕
๔.ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา	๓.๐๐	๐.๘๓๑	๓.๑๑	๐.๘๓๙	-๐.๒๓๔	๐.๘๑๕
๕.ด้านสาธารณูปการ	๓.๔๒	๐.๗๙๕	๔.๓๙	๐.๗๘๘	-๒.๐๘๖*	๐.๐๓๙
๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๒.๙๖	๐.๙๕๐	๒.๙๔	๐.๐๙๖	๐.๐๓๕	๐.๙๗๒
รวม	๓.๐๗	๐.๖๑๑	๓.๐๕	๐.๔๙๗	๐.๐๗๓	๐.๙๔๒

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ เมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมจำแนกตามสถานภาพ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน (Sig = ๐.๙๔๒) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ด้านสาธารณูปการ ส่วนด้านอื่นๆ พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิการศึกษา
สามัญ ด้านการศาสนศึกษา

วุฒิการศึกษาสามัญ	μ	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๐๓	๒.๕๕	๓.๘๙
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๐๓		๐.๔๘	-๐.๘๖
ปริญญาตรี	๒.๕๕			-๑.๓๔*
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๘๙			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระภิกษุในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมที่มีวุฒิการศึกษาสามัญปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา น้อยกว่าพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe') รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการสาธารณสงเคราะห์

วุฒิการศึกษาทางธรรม	μ	ไม่มีวุฒิทางธรรม	นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก
		๓.๑๙	๒.๗๘	๒.๖๙	๒.๕๑
ไม่มีวุฒิทางธรรม	๓.๑๙		๐.๔๑	๐.๕๐	๐.๖๘*
นักธรรมชั้นตรี	๒.๗๘			๐.๐๙	๐.๒๗
นักธรรมชั้นโท	๒.๖๙				๐.๑๘
นักธรรมชั้นเอก	๒.๕๑				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระภิกษุในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมคือไม่มีวุฒิทางธรรม มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา มากกว่าพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมนักธรรมชั้นเอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๗ - ๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ด้านการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- พระสังฆาธิการขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการในองค์กร	- ควรจะมีการส่งเสริมอบรม ให้ความรู้พระสังฆาธิการในด้านการบริหารจัดการวัด
- พระสังฆาธิการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองคณะสงฆ์	- ควรจะมีการอบรม ให้ความรู้พระสังฆาธิการ ในด้านการปกครองคณะสงฆ์
- พระภิกษุสามเณรชอบสร้างปัญหาให้พระสังฆาธิการอยู่เสมอ	- ควรเพิ่มบทลงโทษให้สมเหตุสมผลและให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ
- พระสังฆาธิการบางครั้งใช้อารมณ์ ไร้ซึ่งเหตุผลในการตัดสินใจ	- ควรให้มีการอบรมด้านภาวะผู้นำ หลักการ และเหตุผลในการตัดสินใจ

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- ไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการศึกษาจากทางภาครัฐที่เพียงพอ	- องค์กรภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ในการเรียนการสอน
- ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนธรรมและบาลี	- จัดหาครูสอนที่มีความรู้ความสามารถมาสอนธรรมและบาลีอย่างทั่วถึง
- ขาดพระภิกษุสามเณรที่มาศึกษาเล่าเรียนนักธรรมและบาลี	- ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนและนักเรียนเรียนธรรมศึกษาอย่างทั่วถึง
- ผู้เรียนและผู้สอนขาดขวัญและกำลังใจในการเรียนการสอนนักธรรมและบาลี	- ควรให้มีการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้สอนและผู้เรียนนักธรรมและบาลี

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- ภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษาปริยัติธรรมยังไม่ได้เท่าที่ควร	- พระสังฆาธิการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด
- ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาในมาช่วยพัฒนางานด้านศึกษาสงเคราะห์	- ควรมีเงินทุนเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ไว้ อีกส่วนหนึ่งเพื่อการช่วยเหลือโดยตรง
- การจัดสรรงบประมาณกระจายลงไปไม่ถึงมือผู้รับและไม่ทั่วถึง	- ควรตั้งกองทุนช่วยเหลือและสนับสนุนด้าน การศึกษาสงเคราะห์
- พระสังฆาธิการไม่ได้ให้การสนับสนุนในเรื่องของการศึกษาสงเคราะห์เท่าที่ควร	- ควรจัดหางบประมาณมาสนับสนุนเยาวชนและเด็กด้อยโอกาส

ตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- ควรฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจวิธีการเผยแผ่ธรรมยังมีน้อย และไม่แพร่หลาย	- ควรจัดให้มีการฝึกอบรมในส่วนของการเผยแผ่ธรรมแก่พระภิกษุ และสามเณรเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบเดียวกัน
- ไม่รู้จักวิธีการในการนำเสนอและกระบวนการในการเผยแผ่ธรรม	- ควรใช้สื่อที่ทันสมัยในการเผยแผ่ธรรม เช่น วิทยุกระจายเสียง วารสาร สิ่งพิมพ์
- ยังขาดการติดต่อประสานงานและการทำงานเป็นทีมในด้านการเผยแผ่ พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการเผยแผ่	- ควรเผยแผ่ สันสอนธรรมแก่ประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในเชิงรุกให้มากกว่าเดิม
- ขาดงบประมาณสนับสนุนบุคลากรในการทำงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา	- ตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่ และนำปัจจัยที่มีอยู่ในกองทุนมาใช้ในการบริหารจัดการ

ตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ด้านการสาธารณูปการ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- ขาดแผนพัฒนาในการบริหารจัดการพัฒนาวัดที่ชัดเจน	- ควรมีการปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเกิดความเอาใจใส่ในการควบคุมดูแล และปฏิสังขรณ์
- ขาดการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย และกฎหมาย	- ควรจัดตั้งคณะกรรมการวัดที่มีความรู้ความสามารถมาควบคุมดูแลในด้านสาธารณูปการร่วมกับพระสงฆ์ภายในวัด
- พระสังฆาธิการขาดความรู้ในด้านการวางแผนพัฒนาระบบสาธารณูปการภายในวัด	- ไม่ว่าจะทำโครงการหรือจัดงานใดก็ตาม ควรมีการนำเสนอในรูปแบบโครงการให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของงาน
- ขาดผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาควบคุมดูแลเสนาสนะ และของส่วนรวม และขาดงบประมาณในการซ่อมแซมระบบสาธารณูปการภายในวัด	- ควรควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ตารางที่ ๔.๒๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ด้านสาธารณสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- วัดกับชุมชนขาดการติดต่อประสานงานที่ดีต่อกันในการจัดกิจกรรม	- ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อการสาธารณสงเคราะห์ขึ้นมาโดยเฉพาะ
- ขาดการวางแผนในการทำงานด้านการสาธารณสงเคราะห์	- วัดกับชุมชนควรมีการจัดประชุมร่วมกันและวางแผนกันทำงานอย่างเป็นระบบ
- พระสังฆาธิการยังขาดความกระตือรือร้นที่จะเสียสละทุนทรัพย์บางส่วนเพื่อช่วยเหลือแก่สังคม	- ควรสนับสนุนเงินทุนในการก่อสร้างซ่อมแซมถนน ประปาหมู่บ้านและชุมชน
- การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร	- ควรสนับสนุนส่งเสริมจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

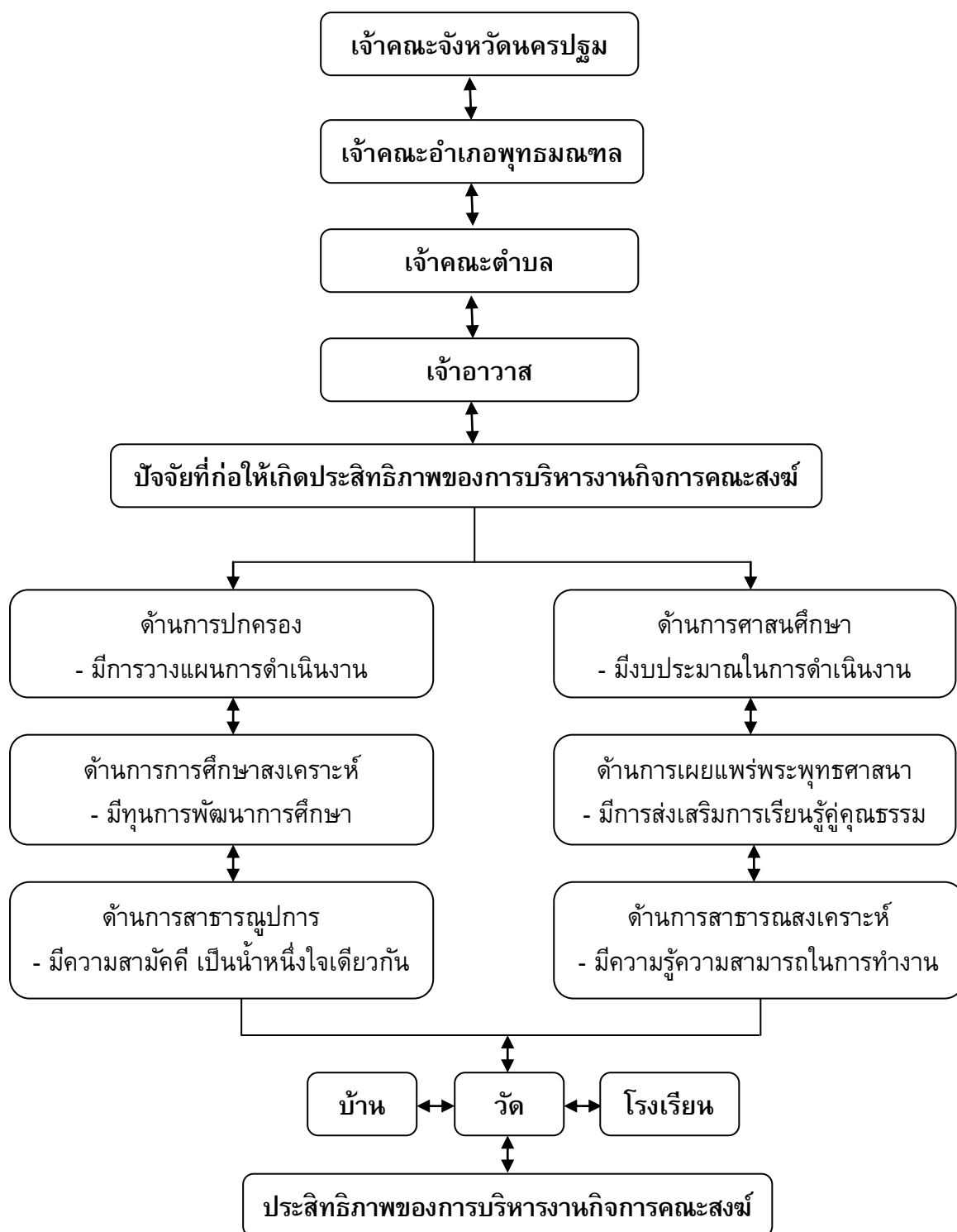
สรุปได้ว่า ในด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่างๆ หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การทำงานที่เฉื่อยชา มักทำงานแบบการย่ำอยู่กับที่ ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ความสำคัญเคารพซึ่งกันและกันของผู้เณรที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่นๆ เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์ ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุดโดยเน้นเรื่องหลักๆ ที่จะพัฒนาคณะสงฆ์ เช่น เรื่องการศึกษาธรรม ศึกษาบาลี ซ้อมแซมส่งเสริมสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ หาสิ่งกระตุ้นที่จะทำให้คณะสงฆ์ทำงานได้อย่างว่องไว ชัดเจน จัดการให้เจ้าอาวาสทุกวัดพาลูกวัดการสวดมนต์ทุกวันลงปาฏิโมกข์เป็นประจำ ไม่เพียงแค่นั้นพระภิกษุเหล่านั้นหาวิธีแก้ไขข้อขัดแย้งของคณะสงฆ์และบ้าน อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเคารพกัน รู้จักมีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคณะ หาวิธีป้องกันปัญหาเรื่องยาเสพติด ช่วยกันสอดส่องดูแลให้ทั่วถึง

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ภายใต้การดูแลของพระราชรัตนมุนี เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม ซึ่งท่านได้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ทั้งจังหวัดนครปฐม ส่วนในอำเภอพุทธมณฑล มีพระพิพัฒน์วิริยาภรณ์ เป็นเจ้าคณะอำเภอ วัดในการปกครองมีทั้งหมด ๖ วัด ซึ่งได้กำกับดูแลให้เกิดความเรียบร้อย และบริหารจัดการตามภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์

ในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ที่ดีนั้นต้องเป็นไปตามระเบียบมติของคณะสงฆ์และจำเป็นต้องให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารและดูแลคณะสงฆ์เพื่อให้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง สิ่งที่ดีที่สุดคือ การที่ทุกฝ่ายทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันทำหน้าที่ในการบริหารในทุกด้าน แม้จะเป็นการสอดส่องดูแลก็ถือว่าเป็นการดูแลพระศาสนาที่ดีเป็นการป้องกันผู้ที่มาปองร้ายเป็นภัยของศาสนาได้ด้วย เจ้าอาวาสนั้นมีการกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดังแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงแผนผังโครงสร้างการบริหารจัดการคณะสงฆ์ อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม

จากแผนภาพที่ ๔.๑ สรุปได้ว่า เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ มีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่าง ๆ เป็นผู้นำเบื้องต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะเจ้าอาวาสมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย และบริหารบุคลากรในองค์กรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นต้องมีความสามัคคี และทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำและผู้ตาม เจ้าอาวาสนั้นมีภารกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ

ด้านการปกครอง มีความเข้าใจเรื่องปัญหาต่างๆ แล้วหาแนวทางในการแก้ปัญหาให้ตรงจุดตรงประเด็นแล้ว สามารถรับรู้ปัญหาและวางแผนการดำเนินงาน ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามอย่างชัดเจน

ด้านการศึกษา มีการจัดหางบประมาณมาใช้ในการดำเนินงาน เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการหาทุนการพัฒนาการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมให้มีการศึกษา เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ด้านการเผยแผ่ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ คุณธรรมเป็นขั้นพื้นฐานเพื่อสั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดี นำความรู้ที่ได้รับจากการเผยแผ่ไปปฏิบัติและใช้ในชีวิตประจำวันได้

ด้านสาธารณูปการ มีความสามัคคีกันช่วยกันสอดส่องดูแล อาคารเสนาสนะต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยดูดีเป็นที่น่ามอง เป็นที่น่าศรัทธาของประชาชนที่พบเห็น และดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาในวัดเพื่อพักผ่อนใจ

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีความรู้ความสามารถในการทำงานอย่างเพียงพอ ต่อความต้องการของคณะสงฆ์ และต้องมีจิตใจที่เป็นสาธารณะ

เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจ ที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดในทุกๆ ด้าน โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษา และปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ และเกิดประสิทธิภาพ และสิ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการบริหารจัดการของคณะสงฆ์นั้น ก็คือ วัด บ้าน และโรงเรียน ซึ่งสถานที่เหล่านี้ล้วนมีความสำคัญยิ่ง

วัดเปรียบเสมือนศูนย์กลางจิตใจของคนไทยมาแต่ครั้งอดีตเป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อบรมสั่งสอนคนในชุมชนรอบๆ วัดให้ประพฤติถูกต้องคลองธรรม วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์แล้ว สำหรับชาวบ้านยังเป็นสถานที่ให้คนในชุมชนพบปะกัน ใครเดือดร้อนร้อนใจก็มาปรึกษา กัน กลับจากวัดก็ได้คำสอนดี ๆ กลับไปมากมาย

บ้าน ซึ่งบ้านคือที่พักอาศัยหรือครอบครัวก็ได้ บ้านให้ความรักความอบอุ่นผูกพัน แม้จะเป็นหน่วยหรือสถาบันเล็กที่สุดในโครงสร้างของสังคม แต่เป็นจุดเริ่มต้นของสังคมใหญ่ ๆ เป็นพื้นฐานเพียงขั้นเล็กที่มีความหมายสำคัญมาก

โรงเรียน คือสถานที่ที่ให้ความรู้อย่างมีแบบแผน สำหรับเยาวชนซึ่งจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ภาระของโรงเรียนอาจดูหนักอยู่บ้างในปัจจุบัน เนื่องจากโรงเรียนต้องดูแลเหล่านักศิษย์เหมือนลูกหลานของตน นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องให้ความรู้ทางวิชาการอย่างเต็มที่รวมถึงทำให้ศิษย์เป็นคนดีแก่สังคม

การศึกษาที่สมบูรณ์ครบถ้วนทั้งส่วนวิชาการและส่วนศีลธรรมจรรยา นั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพราะรากฐานและปัจจัยเครื่องส่งเสริมให้บุคคลสามารถพัฒนาตัวเองได้อย่างแท้จริงคือ เมื่อทุกคนมีความรู้พร้อมทั้งมีศีลธรรมอันดีงาม ย่อมสามารถทำงานหาเลี้ยงชีพและมีชีวิตอยู่โดยสวัสดิ์มั่นคงได้ และผู้ที่ตั้งตัวได้มั่นคงเช่นนี้ย่อมสามารถสร้างฐานะและความเป็นอยู่ที่ดีสร้างความสุขให้แก่ตัวเองและครอบครัวให้ดีขึ้นเป็นลำดับ จึงควรที่จะให้ความร่วมมือและเพียรพยายามดำเนินงานด้านการศึกษาต่อไปโดยเต็มกำลัง เพื่อพัฒนาอนุชนของเราให้ได้ผลอย่างแท้จริง ชาวบ้านเมืองจักได้เจริญมั่นคงอยู่ตลอดไป

ดังนั้น คณะสงฆ์ต้องบริหารจัดการตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ
พระภิกษุสามเณร จำแนกตามอายุ

(n = ๑๓๐)

การบริหารกิจการ คณะสงฆ์	อายุ												F	Sig.
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี		๒๐-๓๐ ปี		๓๑-๔๐ ปี		๔๑-๕๐ ปี		๕๑-๖๐ ปี		๖๐ ปีขึ้นไป			
	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๒.๖๗	๐.๔๔๑	๓.๔๗	๐.๗๗๔	๓.๑๔	๐.๕๕๑	๓.๑๗	๐.๔๒๖	๓.๖๔	๐.๔๗๑	๓.๑๙	๐.๔๓๗	๒.๒๖๑	๐.๐๕๓
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๒.๗๒	๐.๙๔๘	๓.๐๗	๐.๙๐๒	๒.๘๕	๐.๗๔๙	๒.๗๒	๐.๘๕๗	๓.๓๑	๐.๖๘๓	๒.๘๕	๐.๘๐๑	๐.๙๑๗	๐.๔๗๓
๓.ด้านการศึกษา สงเคราะห์	๒.๔๔	๑.๓๔๗	๒.๗๙	๑.๐๖๔	๒.๔๕	๐.๕๙๖	๒.๔๙	๐.๙๔๙	๒.๖๗	๐.๘๓๖	๒.๕๒	๐.๙๓๐	๐.๕๔๘	๐.๗๓๙
๔.ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา	๓.๑๑	๐.๘๓๙	๓.๐๓	๐.๙๒๕	๒.๘๘	๐.๕๕๑	๒.๙๖	๐.๘๕๖	๓.๒๑	๐.๘๒๓	๒.๗๘	๐.๖๙๒	๐.๓๙๕	๐.๘๕๑
๕.ด้านสาธารณูปการ	๔.๓๙	๐.๗๘๘	๓.๕๐	๐.๙๒๖	๓.๑๑	๐.๗๓๓	๓.๓๙	๐.๕๘๓	๓.๕๘	๐.๔๓๙	๓.๓๑	๐.๔๐๓	๑.๗๔๑	๐.๑๓๑
๖.ด้านสาธารณ สงเคราะห์	๒.๙๔	๐.๐๙๖	๓.๐๘	๑.๐๘๓	๒.๘๔	๐.๖๔๙	๒.๕๘	๑.๐๒๖	๓.๐๘	๐.๖๙๙	๒.๗๔	๐.๕๙๖	๐.๗๙๒	๐.๕๕๗
รวม	๓.๐๕	๐.๔๙๗	๓.๑๖	๐.๖๗๒	๒.๘๘	๐.๔๙๒	๒.๘๘	๐.๔๗๒	๓.๒๕	๐.๕๕๗	๒.๙๐	๐.๕๒๔	๑.๒๔๑	๐.๒๙๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ
พระภิกษุสามเณร จำแนกตามจำนวนพรรษา

(n = ๑๓๐)

การบริหารกิจการ คณะสงฆ์	จำนวนพรรษา												F	Sig.
	ไม่มีพรรษา		๑-๕ พรรษา		๖-๑๐ พรรษา		๑๑-๑๕ พรรษา		๑๖-๒๐ พรรษา		๒๐ พรรษาขึ้นไป			
	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๓.๔๕	๐.๖๗๑	๓.๒๓	๐.๗๔๑	๓.๓๙	๐.๖๖๐	๓.๒๑	๐.๔๒๗	๓.๗๒	๐.๕๓๖	๓.๔๒	๐.๖๗๙	๐.๖๙๙	๐.๖๓๓
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๓.๓๑	๐.๗๒๖	๒.๙๔	๐.๙๐๑	๓.๑๗	๑.๐๗๙	๒.๔๐	๐.๙๙๒	๓.๕๖	๐.๖๙๔	๒.๙๐	๐.๗๗๑	๑.๖๑๒	๐.๑๖๓
๓.ด้านการศึกษา สงเคราะห์	๒.๙๖	๑.๑๐๒	๒.๕๑	๐.๖๙๗	๒.๖๓	๐.๙๕๙	๒.๓๑	๑.๑๒๐	๒.๗๒	๑.๒๐๖	๒.๓๙	๐.๗๐๖	๐.๙๓๙	๐.๔๕๙
๔.ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา	๓.๑๗	๐.๗๕๒	๒.๗๕	๐.๙๖๗	๓.๒๕	๐.๗๕๔	๒.๕๕	๐.๙๙๐	๓.๕๐	๑.๑๕๕	๒.๙๑	๐.๙๐๙	๒.๑๒๑	๐.๐๖๙
๕.ด้านสาธารณูปการ	๓.๔๓	๐.๙๔๔	๓.๕๕	๐.๙๔๒	๓.๑๙	๐.๕๗๒	๓.๓๑	๐.๕๐๔	๓.๕๐	๐.๔๔๑	๓.๕๕	๐.๕๑๙	๐.๔๐๔	๐.๙๔๕
๖.ด้านสาธารณ สงเคราะห์	๓.๑๔	๑.๐๒๖	๒.๙๗	๐.๗๖๓	๒.๖๑	๐.๙๐๙	๒.๒๔	๐.๖๙๖	๓.๗๒	๐.๒๕๕	๒.๖๙	๑.๐๕๙	๒.๑๖๙	๐.๐๖๓
รวม	๓.๒๐	๐.๕๖๐	๒.๙๙	๐.๖๒๑	๓.๐๔	๐.๖๔๗	๒.๖๗	๐.๖๒๑	๓.๔๕	๐.๖๔๐	๒.๙๕	๐.๖๕๙	๑.๕๖๙	๐.๑๗๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระภิกษุที่มีจำนวนพรรษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอ
พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ พระภิกษุสามเณร จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

(n = ๑๓๐)

การบริหารกิจการ คณะสงฆ์	วุฒิการศึกษาสามัญ						F	Sig.
	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี			
	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๓.๓๖	๐.๖๖๗	๓.๑๘	๐.๖๔๐	๔.๑๗	๐.๗๖๔	๒.๖๗๕	๐.๐๗๓
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๓.๐๓	๐.๗๙๘	๒.๕๕	๐.๙๘๒	๓.๘๙	๑.๑๗๑	๓.๗๑๕*	๐.๐๒๗
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๖๖	๐.๙๖๙	๒.๔๖	๐.๗๕๕	๓.๖๑	๐.๙๗๗	๑.๗๙๑	๐.๑๗๑
๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๐๒	๐.๘๒๐	๒.๗๒	๐.๘๔๕	๓.๖๑	๐.๘๕๕	๑.๖๑๒	๐.๒๐๔
๕.ด้านสาธารณูปการ	๓.๔๕	๐.๗๙๖	๓.๔๔	๐.๙๔๒	๓.๒๒	๐.๘๓๙	๐.๑๑๖	๐.๘๙๑
๖.ด้านการสาธารณ สงเคราะห์	๓.๐๐	๐.๙๗๐	๒.๖๗	๐.๖๔๒	๒.๙๔	๐.๙๑๘	๐.๗๓๒	๐.๔๘๓
รวม	๓.๐๙	๐.๕๙๘	๒.๘๔	๐.๕๘๐	๓.๕๗	๐.๘๔๑	๒.๐๘๔	๐.๑๒๙

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกันมีความคิดเห็น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ด้านการศาสนศึกษา ส่วนด้านอื่นๆ พระภิกษุมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการศาสนศึกษา โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ พระภิกษุสามเณร จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

(n = ๑๓๐)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์	วุฒิการศึกษาทางธรรม								F	Sig.
	ไม่มีวุฒิทางธรรม		นักธรรมชั้นตรี		นักธรรมชั้นโท		นักธรรมชั้นเอก			
	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๓.๔๔	๐.๗๓๗	๓.๑๖	๐.๕๐๑	๒.๙๐	๐.๔๑๘	๓.๔๕	๐.๖๐๘	๒.๑๓๗	๐.๐๙๙
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๓.๐๘	๐.๘๕๙	๒.๘๓	๐.๖๘๙	๒.๔๕	๐.๗๕๖	๓.๐๖	๐.๙๑๔	๑.๐๔๗	๐.๒๒๓
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๗๕	๑.๐๒๙	๒.๔๗	๐.๖๘๑	๑.๙๘	๐.๙๑๐	๒.๗๕	๐.๘๗๓	๑.๕๕๙	๐.๑๖๓
๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๐๕	๐.๗๗๗	๒.๘๕	๐.๘๙๙	๒.๖๔	๑.๒๖๐	๓.๐๙	๐.๗๘๓	.๗๙๘	๐.๔๙๗
๕.ด้านสาธารณูปการ	๓.๔๓	๐.๘๒๔	๓.๖๘	๑.๐๐๔	๓.๓๘	๐.๗๕๖	๓.๓๐	๐.๕๕๗	.๘๐๙	๐.๔๙๒
๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๑๙	๐.๙๙๓	๒.๗๘	๐.๗๐๓	๒.๖๙	๐.๘๐๒	๒.๕๑	๐.๗๙๔	๓.๗๙๘*	๐.๐๑๒
รวม	๓.๑๖	๐.๖๑๘	๒.๙๖	๐.๕๔๘	๒.๖๗	๐.๕๙๖	๓.๐๓	๐.๕๙๐	๑.๗๒๖	๐.๑๖๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมโดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม แตกต่างกันมีความคิดเห็น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ส่วนด้านอื่นๆ พระภิกษุมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของ
พระภิกษุสามเณร จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

(n = ๑๓๐)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์	วุฒิการศึกษาบาลี						F	Sig.
	ไม่มีวุฒิทางเปรียญธรรม		ประโยค ๑-๒ – ๕		เปรียญธรรม ๖-๙			
	μ	S.D.	μ	S.D.	μ	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๓.๓๖	๐.๖๘๘	๓.๖๑	๐.๒๕๕	๓.๒๘	๐.๖๗๔	๐.๒๔๒	๐.๘๖๗
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๒.๙๙	๐.๘๕๙	๓.๓๓	๐.๔๔๑	๓.๐๖	๐.๘๕๕	๐.๒๗๔	๐.๘๔๔
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๖๔	๐.๙๗๑	๓.๐๖	๐.๕๘๕	๓.๐๐	๐.๘๘๒	๐.๓๒๓	๐.๘๐๙
๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒.๙๙	๐.๘๔๒	๓.๒๒	๐.๒๒๕	๓.๒๘	๐.๘๒๒	๐.๓๙๗	๐.๗๕๕
๕.ด้านสาธารณูปการ	๓.๔๓	๐.๘๑๐	๓.๕๖	๐.๕๐๙	๔.๑๗	๐.๒๘๙	๑.๖๙๕	๐.๑๗๒
๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๒.๙๖	๐.๙๕๖	๒.๕๐	๐.๔๔๑	๓.๕๖	๐.๓๔๗	๐.๖๗๐	๐.๕๗๒
รวม	๓.๐๖	๐.๖๑๗	๓.๒๑	๐.๑๔๓	๓.๓๙	๐.๔๘๔	๐.๕๔๔	๐.๖๕๓

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิทางเปรียญธรรมต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ตลอดจนถึงเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแบบสอบถามจำนวน ๑๓๐ ชุด แจกให้วัดต่างๆ จำนวน ๖ วัด ในเขตอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และดำเนินการเก็บคืนภายใน ๑ สัปดาห์ รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ จำนวน ๑๓๐ ชุด แบบสอบถามที่ได้รับคืนคิดเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม ส่วนที่ ๑ ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างคือ เป็นเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณรที่สังกัดอยู่ในอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม ส่วนที่ ๒ ซึ่งเป็นข้อมูลด้านประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่ ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต (μ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม ส่วนที่ ๓ เป็นการนำเสนอปัญหา อุปสรรค และประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด โดยนำปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะมาสรุปรวมใจความ และประเด็นที่สำคัญในลักษณะเป็นการบรรยายความประกอบตาราง

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน ๑๒๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๗.๗ มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๖ ไม่มีพรรษา จำนวน ๕๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๑ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๖ ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม จำนวน ๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๒ และไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม จำนวน ๑๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๗

๕.๑.๒ ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แบ่งตามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามภารกิจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๐๗ และเมื่อจำแนกรายเป็นด้าน แล้วพบว่าระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ตามภารกิจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๔ รองลงมา คือ ด้านการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๓๖ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๐๐ ด้านการศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๐๐ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยมีค่าเฉลี่ย ๒.๙๖ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยมีค่าเฉลี่ย ๒.๖๖ โดยจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๖ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เกือบทุกข้อ ยกเว้นเรื่องการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี ซึ่งอยู่ในระดับมา

๒. ด้านการศาสนศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการศาสนศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๐๐ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๒.๖๖ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เกือบทุกข้อ ยกเว้นเรื่องการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาติย์ ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๐๐ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในปานกลางทุกข้อ

๕. ด้านการสาธารณูปการ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๔ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อ ยกเว้น เรื่องการควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด และการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๒.๙๖ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อ ยกเว้น เรื่องการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้งเป็นต้น ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังตารางที่ ๕.๑

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๑ พระภิกษุสามเณร ที่มีสถานภาพต่างกัน		✓
สมมติฐานที่ ๒ พระภิกษุสามเณร ที่มีอายุต่างกัน		✓
สมมติฐานที่ ๓ พระภิกษุสามเณร ที่มีพรรษาต่างกัน		✓
สมมติฐานที่ ๔ พระภิกษุสามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน		✓
สมมติฐานที่ ๕ พระภิกษุสามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน		✓
สมมติฐานที่ ๖ พระภิกษุสามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน		✓

๑. ปัจจัยด้านสถานภาพ

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ไม่แตกต่างกัน (Sig = ๐.๙๔๒) ปฏิเสธซึ่งนำไปสู่การปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย

๒. ปัจจัยด้านอายุ

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ไม่แตกต่างกัน (Sig. = ๐.๒๙๕) ซึ่งนำไปสู่การปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย

๓. ปัจจัยด้านพรรษา

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ไม่แตกต่างกัน (Sig. = ๐.๑๗๕) ซึ่งนำไปสู่การปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย

๔. ปัจจัยด้านวุฒิการศึกษาสามัญ

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ไม่แตกต่างกัน (Sig. = ๐.๑๒๙) ซึ่งนำไปสู่การปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย

๕. ปัจจัยด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ไม่แตกต่างกัน (Sig. = ๐.๑๖๖) ซึ่งนำไปสู่การปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย

๖. ปัจจัยด้านวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ไม่แตกต่างกัน (Sig. = ๐.๖๕๓) ซึ่งนำไปสู่การปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

จากแบบสอบถามพบว่าปัญหาส่วนใหญ่พอสรุปได้ ดังนี้

๑. เจ้าอาวาสบางรูปไม่เปิดใจรับฟังข้อเสนอแนะของพระภิกษุสามเณร และบุคคลต่างๆ ในการบริหารจัดการวัด

๒. เจ้าอาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัด ที่ชัดเจน

๓. เจ้าอาวาสบางรูปใช้คนไม่ถูกกับงาน จึงทำให้งานขาดประสิทธิภาพ

๔. การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสบางส่วนไม่มีการประชุม ปรึกษาวางแผน และกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาวัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา

๕. ไม่ค่อยจัดกิจกรรมที่ให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอน เน้นการสร้างวัดมากกว่าการสร้างคน

๖. ขาดการประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน

๗. ประชาชนไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรมระหว่างวัดและชุมชน

๘. ไม่ค่อยสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และทางโลกแก่พระภิกษุ-สามเณร เท่าที่ควร

จากแบบสอบถามพบว่ามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ควรดูแลรักษาความสะอาดเสนาสนะ และบริเวณสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดอยู่เสมอ เพื่อให้วัดมีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เหมาะสำหรับการบำเพ็ญบุญ บำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน

๒. ควรมีการประชุมพระภิกษุ-สามเณร ภายในวัด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด และ เพื่อความสามัคคีภายในวัด

๓. เจ้าอาวาสควรให้การสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และทางโลก แก่พระภิกษุ-สามเณร อย่างเต็มความสามารถ

๔. ส่งเสริมให้เจ้าอาวาสเปิดรับความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัด มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้ในการพัฒนาวัดมากขึ้น เป็นต้น

๕. ควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชน

๖. ควรดูแลสอดส่องพระภิกษุ-สามเณร ภายในวัดอย่างทั่วถึง

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีประเด็นในการอภิปรายผลจำแนกตามภารกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้านได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ ๕) ด้านการสาธารณูปการ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีประเด็นการอภิปรายดังนี้

๕.๒.๑ ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จะเห็นได้ว่า จะเป็นการปกครองทางด้านใดก็มีความคิดเห็นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา ใต้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง บทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน^๑

๑) ด้านการปกครอง จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ ยกเว้นเรื่อง การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี ซึ่งอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำคัญของ

^๑พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา , “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

ภารกิจแต่ละด้าน^๒ ใจความว่าพระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมอันจะส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการอบรมพัฒนาจิต การเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ศาสนิกชน เช่น ด้านการบริหาร ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากมล โปร่งใจ (ชนดิโร) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในเขตอำเภอป่าซาง มีประสิทธิภาพในการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง พระสงฆ์ในระดับปกครองขาดความสามัคคีและมีการเล่นพรรคเล่นพวกเพื่อผลประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่งสมณศักดิ์ด้วยซึ่งถือได้ว่าเป็นภาวะการเมืองในองค์กรทำให้ได้รับความยุติธรรมไม่เท่ากันในวงการสงฆ์ในปัจจุบัน^๓ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตดา มมตะขบ ได้วิจัยเรื่อง ทศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ พบว่าทศนคติของพระสงฆ์โดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจเห็นว่า โครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม การเมืองของประเทศ เจ้าอาวาสมีอำนาจมากเกินไปควรนำพระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจปัญหา ควรมีการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์ภูมิภาคในทุกชั้นตอนของการบริหารการแต่งตั้ง และถอดถอน รัฐควรเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือสถาบันศาสนามากขึ้นและนอกจากนี้ประชาชนควรเข้ามามีอำนาจในระดับที่เหมาะสม^๔

สรุปภาพโดยรวม เมื่อคณะสงฆ์หรือผู้ปกครองสงฆ์ มีความเข้าใจเรื่องปัญหาต่างๆ แล้วหาแนวทางในการแก้ปัญหาให้ตรงจุดตรงประเด็นแล้ว สามารถรับรู้ปัญหาและวางแผนการดำเนินงาน ให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ปฏิบัติตามอย่างชัดเจนแล้ว ก็จะทำให้แก้ไขปัญหามาให้แก่วิถีสามเณร นั้นด้านนี้ได้อย่างชัดเจนแล้วมีประสิทธิภาพ การทำงานที่จริงจังและมีการแจกงานประสานงานอย่างทั่วกันเข้าใจงานก็จะทำให้งานมีประสิทธิภาพอย่างดี

^๒สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน*, (ม.ป.ป.), (อัสสเน).

^๓พระมหากมล โปร่งใจ (ชนดิโร), “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซางจังหวัดลำพูน”, *รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (การเมืองและการปกครอง), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐.

^๔กฤตดา มมตะขบ, “ทศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, *วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๕.

๒) ด้านการศาสนศึกษา จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สารสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน^๕ ว่าวัดต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีมีการจัดตั้งสถานที่เรียนและส่งเสริมการเรียนการสอนต่อพระภิกษุสามเณรที่สนใจในการเรียนทั้งด้านบาลีและนักธรรม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการศึกษา พบว่า สามารถรักษา รูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่มุ่งมั่งคั่งพระธรรมวินัยและพระพุทธศาสนาโดยตรง^๖ และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จันทนา กล่อมจิต ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการศาสนศึกษา มีการสนับสนุนให้การศึกษาพระปริยัติธรรม สอบนักธรรม และการอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษาตามอริยาศัย ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดไม่ได้จัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชน^๗

สรุปภาพโดยรวม ปัจจุบันทางวัดส่วนใหญ่ ไม่ค่อยได้สนใจในเรื่องของการศึกษาสำหรับเด็กและผู้ที่สนใจในการเรียนรู้ ประกอบกับไม่สามารถจัดหางบประมาณมาใช้ในการดำเนินงานได้ จึงทำให้การดำเนินงานในด้านนี้ ไม่ค่อยได้รับความสนใจ อีกทั้งทรัพยากรด้านบุคคลก็ไม่ค่อยมี จึงจำเป็นต้องริเริ่มโครงการและต้องจัดสรรงานให้เป็นระบบ

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญศรี พานะจิตต์ ว่า การศึกษาสงเคราะห์ถือเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าว คือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษา

^๕สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สารสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน, (ม.ป.ป.), (อัสสโน).

^๖คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี, “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖, (อัสสโน).

^๗จันทนา กล่อมจิต, “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี”, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖, (อัสสโน).

ให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภทคือ ๑.โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒. โรงเรียน การกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๓.โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔.โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๕.โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^๙ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ชองดี) การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือการศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน^๙

สรุปภาพโดยรวม การจัดการอบรมการศึกษาการเผยแผ่ศาสนายังเป็นเรื่องที่ยังต้องมีการพัฒนา และจำเป็นต้องหาทุนการพัฒนาการศึกษาอีกมากเพราะปัจจุบันการศึกษาเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างมาก ดังนั้น การส่งเสริมให้มีการศึกษา เป็นการสงเคราะห์ประชาชน ด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาให้ผู้ที่มีความสนใจได้เข้ามาศึกษาและสามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ คณะสงฆ์จำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างใหญ่เพื่อที่จะทำให้คณะสงฆ์ได้เป็นที่พึ่งทางใจและด้านอื่นๆ แก่ประชาชน

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระยยุทนา รมณียมโม ให้ความหมายว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไปทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้อย่างแท้จริง^{๑๐} สอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของ

^๙บุญศรี พานะจิตต์, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

^๙พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ชองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ฐมฺจินฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, หน้า ๘๐.

^{๑๐}พระยยุทนา รมณียมโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, หน้า ๑๑๕.

พระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล(บัว ญาณสมฺปนฺโน)” จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการไปปฏิบัติมากกว่าการสอนให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๑๑}

สรุปภาพโดยรวม ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอน เข้ามาในวัดเพื่อที่เยาวชนจะได้เข้ามาสัมผัสกับบรรยากาศที่เป็นจริงและจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเป็นประจำเสริมสร้างกิจกรรมที่ทำให้ไม่เบื่อหน่ายจะเป็นดี ส่งเสริมการเรียนรู้ คู่คุณธรรมเป็นขั้นพื้นฐานเพื่อสั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดี นำความรู้ที่ได้รับจากการเผยแผ่ไปปฏิบัติและใช้ในชีวิตประจำวันได้ และทำให้เป็นการสร้างคนดีเข้ามาในสังคม

๕) ด้านการสาธารณูปการ จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติให้แนวคิดที่ว่า สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๘ ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการ มีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ ๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน ๒) กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ๓) กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร ๔) การศาสนสมบัติของวัด^{๑๒} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านสาธารณูปการ เนื่องจากบริเวณวัดไม่กว้างมาก จึงทำให้จัด

^{๑๑}พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม, ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔),

^{๑๒}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน**, (ม.ป.ป.), (อัสสัมชัญ).

ศาสนวัตถุ และเสนาสนะ ตามสภาพบริเวณวัด ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนที่ตั้งของวัดดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยภายในวัด^{๑๓}

สรุปภาพโดยรวม จำเป็นอย่างมากที่ทางคณะสงฆ์ แต่ละวัดต้องมีความสามัคคีกัน ช่วยกันสอดส่องดูแล อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยดูดีเป็นที่น่ามองและช่วยกันซ่อมแซมหากว่าอาคารที่นั้นชำรุดขึ้นมาต้องทำให้มีสภาพที่ เหมือนเดิมดูงามตา เป็นที่น่าศรัทธาของประชาชนที่พบเห็น และดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาในวัดเพื่อพักผ่อนใจ

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากการศึกษา ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ชองดี) สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือ การช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนจนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำคำสอน ความคิดและวัตถุสิ่งของ ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้นการสอนหนังสือก็ถือการแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ที่ดีจัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น^{๑๔} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริธร สุขโขใจ ได้วิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ระดับปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา” พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ส่วนใหญ่ สรุปได้ว่า เกิดจากการขาดงบประมาณบุคลากร แหล่งวิชาการวางแผน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การประสานงานความร่วมมือและการติดตามประเมินผล^{๑๕}

สรุปภาพโดยรวม หากการบริหารที่มีงบประมาณพอเพียงสำหรับการดำเนินงานแล้วการทำงานทุกอย่างก็จะเป็นไปอย่างดีและมีประสิทธิภาพ แล้วต้องประกอบกับผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานอย่างเพียงพอ ต่อความต้องการของคณะสงฆ์ สิ่งสำคัญคือต้องมีจิตใจที่เป็นสาธารณะด้วย จึงจะสามารถดำเนินงานด้านนี้ได้อย่างดี

^{๑๓} คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี, “รายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”, (อัตตานา).

^{๑๔} พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ชองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, หน้า ๘๘.

^{๑๕} ศิริธร สุขโขใจ, “การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ระดับปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๑.

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และ วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑. พระภิกษุสามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวัชชัย จารุขโม (ศรีสุข)^{๑๖} ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอนองแสง จังหวัดสระบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุ ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษา วัดในอำเภอนองแสง จังหวัดสระบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุที่มีสถานภาพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษา วัดในอำเภอนองแสง จังหวัดสระบุรี ในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒. พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร (บำรุงราษฎร์)^{๑๗} ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมี

^{๑๖}พระวัชชัย จารุขโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอนองแสง จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๙๘

^{๑๗}พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร (บำรุงราษฎร์), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

ความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) พระภิกษุสามเณรผู้มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่าการศึกษากับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ในด้านพรรษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า พรรษาที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน เพราะว่าพรรษาของพระภิกษุและสามเณรที่ให้การตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ไม่มีพรรษาดังนั้นพระภิกษุที่ไม่มีพรรษา เป็นพระภิกษุผู้บวชใหม่ที่มีการศึกษาพระธรรมวินัยในทางพระพุทธศาสนามีความรู้ความเข้าใจรวมทั้งประสบการณ์การดำรงอยู่ในสมณเพศ ไม่แตกต่างกัน และการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละวัดคล้ายๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษดา มมตะขบ^{๑๔} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕” ผลการวิจัย พบว่า พระภิกษุที่มีพรรษาต่างกันมีต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔) พระภิกษุสามเณรผู้มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาจุฑุฑ ญาณวีโร (คำพูน)^{๑๕} ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษาของบุคลากรที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน

๕) พระภิกษุสามเณรผู้มีวุฒิศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน

^{๑๔} กฤษดา มมตะขบ, “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, หน้า ๑๒๙.

^{๑๕} พระมหาจุฑุฑ ญาณวีโร (คำพูน), “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒) หน้า ๙๕.

ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวัชชัย จารุขโม (ศรีสุข)^{๒๐} ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุ ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขงจังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน

๖) พระภิกษุสามเณรผู้มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน เพราะว่าวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ของพระภิกษุและสามเณรที่ให้การตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณรเป็นผู้ครองตนอยู่ในสมณะเพศมีศีล ๒๒๗ ข้อ สำหรับพระภิกษุ และศีล ๑๐ ข้อ สำหรับสามเณรเป็นข้อวัตรปฏิบัติ และยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่แล้ว จึงมีพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่เหมือนกัน และมีมุมมองของชีวิตสมณะเพศที่คล้ายๆ กัน ส่วนการเรียนบาลีเป็นการเรียนเพื่อให้ได้รู้และเข้าใจภาษาที่เป็นต้นแบบของพระพุทธศาสนาทั้งยังเป็นการรักษาและคงไว้ซึ่งหลักธรรมคำสั่งสอนให้คงอยู่ในบวรพุทธศาสนาสืบต่อไปอย่างมั่นคงและถาวร ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์)^{๒๑} ได้ศึกษาเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ หนึ่งด้าน ได้แก่ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ หนึ่งด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณูปการ สำหรับด้านอื่นๆ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

^{๒๐} พระวัชชัย จารุขโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๓

^{๒๑} พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความยั่งยืนและการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา การปกครองคณะสงฆ์ ก็ต้องมีการควบคุมการดูแลและมีระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์ เพื่อที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติและการพัฒนาคณะสงฆ์ให้คงงามตามจารีตแห่งสงฆ์

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) **ด้านการปกครอง** คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแล ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของวัดให้เหมาะสม ไม่เคร่งครัดเกินไปหรือหย่อนยานเกินไป การปกครองเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสและภิกษุสามเณร ถ้าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคมในปัจจุบันเป็นบรรทัดฐานเพื่อให้เกิดความสมดุลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสมณะ การให้ความเคารพกันตามลำดับความอาวุโส

๒) **ด้านการศาสนศึกษา** คณะสงฆ์ควรดำเนินงานอบรมความรู้ให้แก่พุทธศาสนิกชน คณะสงฆ์ควรจัดให้มีครูพระเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ได้อย่างต่อเนื่องสำหรับอบรมเยาวชนจะได้ซึมซับรับธรรมเป็นหลักการใช้ชีวิต ควรจัดสถานที่ของวัดเพื่อเป็นที่สำหรับเป็นค่ายพุทธบุตรอบรมเยาวชน และสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

๓) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** คณะสงฆ์ควรให้การสนับสนุนการเป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานที่ศึกษานั้นๆ ทางคณะสงฆ์ควรจัดหาและส่งไปฝึกอบรมเสริมความรู้เพื่อที่จะได้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการสอน ให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสในการแสดงความสามารถตามสติปัญญา ในด้านต่างๆ เช่น อบรมเยาวชนฯ

๔) **ด้านการเผยแผ่** คณะสงฆ์ควรสั่งให้แต่ละวัดหมั่นทำกิจวัตรของสงฆ์ให้ครบถ้วน เช่น การสวดมนต์เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น ส่งเสริมให้มีการออกไปเผยแผ่ธรรมตามสถานที่ต่างๆ สถานศึกษา หรือในสถานที่ราชการ เพื่ออบรมความรู้คุณแก่ทุกคนที่สนใจเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในตัว สำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน

๕) **ด้านการสาธารณูปการ** ผู้ปกครองทุกวัด ควรมีการวางแผนในการซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ และการก่อสร้างเสนาสนะโดยการจัดหากองทุนบำรุงวัด การจัดการทอดกฐิน การทอดผ้าป่า เพื่อการบำรุงวัด คณะสงฆ์ควรมีการประชุมวางแผนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการจัดสรรงบประมาณของตนเองที่มีอยู่ให้เหมาะสมและคุ้มค่าที่สุดในเรื่องการดูแลและการบำรุงรักษาอาคารเสนาสนะของวัดรวมทั้งการก่อสร้างเพิ่มเติมเพื่อให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์น่าอยู่อาศัย

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระภิกษุสงฆ์ควรมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมด้วยการปลูกจิตสำนึก ให้เข้าถึงชุมชน สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน การสื่อสารธรรมเข้าสู่ชุมชน การส่งเสริมศีลธรรม ซึ่งควรจะต้องตั้งเป้าหมายไว้ให้ชุมชนชนปลอดอบายมุขด้วยอุปาย ดำเนินการในการป้องกันยาเสพติดให้โทษ เพื่อเป็นการป้องกันภัยจากอบายมุขทุกอย่างสู่ลูกหลานและคณะสงฆ์ เป็นการป้องกันการเสื่อมเสียชื่อเสียง ของหมู่คณะด้วย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

พระสังฆาธิการพระภิกษุสามเณร ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล พระภิกษุ สามเณร และประชาชนทุกท่านควรที่จะคำนึงถึงหน้าที่ของตนเองเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ และเป็นการสร้างความมั่นคงของคณะ จึงควรมีข้อปฏิบัติดังนี้

๑) ผลการวิจัยพบว่า ยังขาดความร่วมมือกันในการทำงาน ดังนั้น คณะสงฆ์ต้องร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน สรรหาและสอดส่องดูแลสิ่งผิดปรกติ ให้ความเอาใจใส่และดูแลวัดและให้มีการอบรมเน้นเรื่องการปกครองการปฏิบัติตน ของพระภิกษุสามเณรให้เหมาะสมแก่สมณะ การให้ความเคารพกันในหมู่คณะสงฆ์ ตามลำดับพรรษา นั้นเป็นอย่างไร

๒) ผลการวิจัยพบว่า ยังไม่มีการป้องกันปัญหาด้านอบายมุข ดังนั้น คณะสงฆ์ควรสอดส่องดูแลป้องกันเรื่องปัญหาเสพติดให้โทษ และอบายมุขทั้งหลาย ที่จะนำความเสื่อมเสียมาให้แก่คณะสงฆ์ เพราะเหตุใด

๓) ผลการวิจัยพบว่า การจัดการสถานที่ยังไม่มีเท่าที่ควร ดังนั้นคณะสงฆ์ควรจัดการให้ช่วยกันดูแลสถานที่วัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้ที่เข้ามาหาบุญในวัดด้วยวิธีใด

๔) ผลการวิจัยพบว่าแต่ละวัดยังขาดงบประมาณในการก่อสร้างอยู่ ดังนั้น จัดหา มองหางบประมาณมาช่วยในการสร้างและซ่อมแซมสิ่งต่างๆ ในวัด จัดสรรงบประมาณให้เป็นสัดส่วนเพื่อใช้จ่ายในหลายด้าน มีวิธีการเช่นไร

๕) ผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนของคณะสงฆ์เกิดปัญหาต่างๆ ดังนั้น คณะสงฆ์ควรมีการส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ จะเป็นการดีต่อคณะสงฆ์อย่างยิ่ง ทั้งส่งเสริมให้มีการจัดการอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนและผู้สนใจ ด้วยวิธีใด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลวิทยานิพนธ์

(๑) หนังสือ

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือครูจริยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒.

วัดพัฒนา ๔๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. **สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

จีระ หงส์ลดารมภ์. **แนวคิดและหลักการ ขอบข่าย ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๑. กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓.

ชูติระ ระบอบ และคณะ. **ระเบียบวิธีวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิต, ๒๕๕๒.

ชุบ กาญจนประกร. **ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๔๔.

ชูศรี วงศ์รัตน์. **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : เทพ เนรมิต, ๒๕๔๑.

จิตินันท์ สุวรรณศิริ. **การจัดการความรู้ของผู้ตรวจประเมินระบบคุณภาพ สำนักงานรับรอง ระบบคุณภาพ วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์**, ๒๕๕๐.

เด่น ชะเนติยัง. **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร , ๒๕๓๓.

ดิน ปรัชญพฤทธิ. **หลักการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

ทองหล่อ เดชไทย. **หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕.

ธงชัย สันติวงษ์. **องค์การและการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

ธนจรัส พูนสิทธิ. **การจัดการองค์การและการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เณลิมจิระรัตน์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔.

นภาพร ชันธนา. การจัดองค์การและการบริหารธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๔๕.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. มองอนาคต : บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางของสังคมไทย.
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๖.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

บุญศรี พานะจิตต์. ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริก
หวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕.

บุญศรี พานะจิตต์. โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวาน
กราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕.

ประยูร อาษานาม, รศ.ดร. คู่มือวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.

ประยูร ฐมมจิตโต. พุทธวิธีบริหาร พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ปรียาพร วงอนุตรโรจน์. จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม,
๒๕๔๔.

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏ นครปฐม,
๒๕๔๒

พนม พงษ์ไพบูลย์. วัดในฝัน. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวง ศึกษาธิการ,
๒๕๓๘.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระธรรมโกศาจารย์, ศ. (ประยูร ฐมมจิตโต). พุทธวิธีบริหาร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). การพัฒนาพระสงฆ์ฆาธิการ ภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระธรรมวรนายก. ธรรมปริทัศน์ ๔๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช-
วิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมมจิตโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร :
สหธรรมิก, ๒๕๓๙.

พะยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒.

- พิภพ กาญจนะ. **คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.
- วินัย สมมิตร, สมัย รื่นสุข และสุนทร. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : แพร่
วิทยา, ๒๕๒๙.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา
อังกฤษฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย**. กรุงเทพมหานคร : โฟร์เพซ, ๒๕๔๕.
- วิรัช สงวนวงศ์วาน. **ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ**. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๔๔.
- วิโรจน์ สารรัตน์. **การบริหารหลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา**.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒.
- วีระ อำพันสุข. **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เอรวิณ
การพิมพ์, ๒๕๒๖
- ศจี อนันต์นพคุณ. **กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ**. สงขลา : ชลบุตรกราฟฟิก,
๒๕๔๒.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคนอื่นๆ. **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร,
๒๕๔๕.
- สมคิด บางโม. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สมใจ ลักษณะ. **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์
สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒.
- สมชัย ศรีสุทธิยากร. **การบริหารการพัฒนาองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕.
- สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สำราญภูติ, ๒๕๑๔.
- สมยศ นาวิการ. **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
_____. **การบริหารตามสถานการณ์**. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕.
- สมาน รังสิโยภักดิ์. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.
- สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร,
๒๕๔๒.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **วัดพัฒนา ๕๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา. **คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ**.
กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.
- สิรภพ เหล่าลาภะ. **พุทธศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

สุพิน เกษาคุปต์. **การจัดการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

เสนาะ ดิยาวี. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

อรรถวุฒิ ตัญชนาวิทย์. **ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

อุทัย หิรัญโต, อรรถวุฒิ ตัญชนาวิทย์. **ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

(๒) วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย

กฤตดา มมตะขบ. **ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

ชนิษฐ์ศรี ลีอารีย์. **การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๙.

คุณ โทษันท์ และเทพพร มังธานี. **รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖.

จันทร์ แซ่ลี. **การบริหารกลยุทธ์เพื่อความสำเร็จขององค์กร : กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส ซูเปอร์เซ็นเตอร์**. **สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘.

จุฑาทิพย์ หล้าบ้านโพน. **การสร้างบทเรียนโปรแกรม เรื่องบ้านและชีวิตความเป็นอยู่ในบ้านวิชาการงาน อาชีพและเทคโนโลยี สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑**. **การศึกษาค้นคว้าอิสระ**. ห้องสมุดคณะศึกษาศาสตร์และสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.

นันทนา กล่อมจิต. **รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖.

จิตติรัตน์ มีมาก. **การจัดการที่มีประสิทธิผลของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย**. **ดุชนิพนธ์บริหารธุรกิจ** มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘.

ทองอินทร์ มนต์รี. ความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลของ
 สถาบันตำรวจนครบาลจี้กรวรรดิ กรุงเทพมหานคร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์. เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา . บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครุ
 ศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒.

นรินทร์ พูลสวัสดิ์. ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**.
 สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๓.

บุญมี ชิดุด. การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร. **วิทยานิพนธ์
 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๑.

ปกรณ ศรีดอนไผ่. บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร
 โรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหัวหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖. **วิทยานิพนธ์
 การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสาน
 มิตร, ๒๕๒๓.

พนิดา งามขุนทด. ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำและความสามารถในการบริหาร
 จัดการของผู้บริหารสถานศึกษา. **บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการ
 ทั่วไป. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๙.

พรพิมล โกพุมห้อย. การบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (TQM) งานพัฒนาคุณภาพบริการทาง
 การแพทย์ของโรงพยาบาลในเขต ๔. **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการ
 จัดการคุณภาพ. สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๔.

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ทองดี). การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของ
 พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขต
 ปกครองภาค ๒. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปัญญา. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ :
 ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
 มหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

- พระชนดล นาคพิพัฒน์. การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระธวัชชัย จารุขโม (ศรีสุข). ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตันติธโร. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘.
- พระมหากมล โปร่งใจ (ขุฑติธโร). ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต**. การเมืองและการปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.
- พระมหาจตุพร ญาณวีโร (คำพูน). ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาทองดี อภิญาโน (ตรีตระกูล). ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เขตภาษีเจริญ และเขตบางแค กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาบุญมี อธิปัญญา. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน). **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัย : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระมหาประสิทธิ์ สระทอง. บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘.
- พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะศึกษาพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม จิตฺตสิโล). **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาศกดิ์พิชิต ฐานสิทุโธ (ชัยดี), ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาทจารี). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระยุพธนา รมณียธมโม (แก้วกันหา). การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระวันชัย ธนวิโส (กัณหาภาณูฉนะ). การสำรวจทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ไพฑูรย์ ขุนอาสา. ผู้บริหารกับการใช้สัจพหัตถุธรรม : ศึกษากรณีผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒.

มนัส ภาคภูมิ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๐.

มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

เรืองอุไร ช่วยชู. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดปทุมธานี. **ภาคินพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.

วราภรณ์ ถิตยธนาย. เรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์ในอุตสาหกรรมการผลิตชุดเก๋อี้ทำพนักกรณีศึกษา : บริษัทสยามเดนท์ จำกัด. **สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

ศิริธร สุขไขใจ. การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ระดับปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.

สมพิศ สวัสดิ์. พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานปีการศึกษา ๒๕๓๓. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๓.

สมสุข แชมคำ. การศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเทคโนโลยี
อุตสาหกรรม. **สำนักวิทยบริการ**. สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๖.

สาริต แก้วรามข. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหาร
ตำบล : ศึกษากรณีอำเภอเมืองราย จังหวัดเชียงราย. **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพัฒนาศักดิ์. คณะพัฒนาศักดิ์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์, ๒๕๔๖.

อรสา โพธิ์ทอง. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพัฒนาการอำเภอในฐานะเลขานุการ
คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ) : ศึกษากรณีอำเภอในเขตศูนย์ช่วยเหลือทาง
วิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ ๗. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหา
บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.

อาจพล วงศ์บุษราคัม. การบริหารงานของกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิบาล. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

เอกราช มณีกรรณ์. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณี
จังหวัดมุกดาหาร. **ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพัฒนา
สังคม คณะพัฒนาศักดิ์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒.

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

สำนักงานกองเลขาฯ เจ้าคณะอำเภอพุทธมณฑล. **เอกสารสำรวจพระภิกษุสามเณรในอำเภอ
พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ปี ๒๕๕๔**.

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน**, ม.ป.ป., (อัดสำเนา).

(๔) ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต :

จิตินันท์ สุวรรณศิริ. การจัดการความรู้ของผู้ตรวจประเมินระบบคุณภาพ สำนักงาน
รับรองระบบคุณภาพ วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรม
ราชูปถัมภ์๒๕๕๐. เข้าถึงได้จาก : <http://learners.in.th/file/lemonpoo>.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระแก้ว, **การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน**. เข้าถึงได้จาก :
http://budsakaeo.org/bud_admin.htm

๒. ภาษาอังกฤษ :

Herbert, A, Simon. **Administration Behavior**. New York: Macmillan, 1997.

Hurlock, E. **Adolescent Development**. New York: McGraw-Hill Book, 1995.

Nunally, Jum C. **Test and Measurements Assessment and Prediction**. New York : McGraw Hill Book Co., Inc., 1950.

Ouchi, William. **Organization and Management**. Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971.

Gibson, James L. Ivanceyicn. John M. & Donnelly. James H. (1988). **Oraganization.6th ed.** Texas : Business Publications, 1988.

Henri Fayol. **Industrial and General Administration**. New York : Mc-Grew Hill, 1930.

Mondy & Noe. **Human Resources Development**. Lts Technological Dimension, 1986.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

**รายนามผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ๕ ท่าน**

ภาคผนวก ข.
ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ภาคผนวก ค.

**หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล
เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try out)**

ภาคผนวก ง.

ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ.

แบบสอบถาม

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.920	36

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	110.13	336.120	.632	.916
a2	109.90	338.576	.628	.916
a3	110.17	347.661	.338	.919
a4	110.23	343.702	.389	.918
a5	109.93	345.444	.414	.918
a6	109.33	346.368	.315	.919
b1	110.13	337.430	.619	.916
b2	110.13	350.602	.228	.920
b3	110.03	345.482	.434	.918
b4	110.13	335.085	.690	.915
b5	109.97	330.033	.707	.914
b6	109.83	332.351	.537	.917
c1	110.67	335.747	.521	.917
c2	110.13	335.568	.675	.915
c3	111.07	342.961	.419	.918
c4	110.83	335.040	.578	.916
c5	110.27	330.616	.768	.914
c6	110.60	336.041	.530	.917
d1	110.13	345.085	.358	.919
d2	109.87	332.326	.674	.915
d3	110.03	329.344	.718	.914
d4	109.93	328.409	.649	.915
d5	109.87	337.430	.520	.917
d6	110.10	338.162	.448	.918
e1	109.63	340.102	.417	.918
e2	109.57	345.771	.313	.920
e3	109.70	342.217	.378	.919
e4	109.57	354.116	.102	.922
e5	109.63	337.206	.516	.917
e6	109.47	348.671	.253	.920

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
f1	109.80	343.683	.452	.918
f2	109.63	342.378	.487	.917
f3	109.90	338.714	.569	.916
f4	109.73	354.754	.120	.921
f5	110.73	350.616	.190	.921
f6	110.03	343.344	.437	.918

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

เรื่อง : การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๑. ด้านการปกครอง							
๑.๑ การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๒ การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๓ การออกกฎ ระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๔ การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง หรือลงนิคหกรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๕ การออกกฎ ระเบียบข้อบังคับต่างๆ แก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุรกายบริเวณในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๖ การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๒. ด้านการศาสนศึกษา							
๒.๑ การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมสำหรับ บาลีและหรือนักธรรมชั้นภายในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๒ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียน การสอนนักธรรมบาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่าง ทั่วถึง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๓ การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมและ บาลี	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๔ การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณรที่สอบธรรมสอบบาลี	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๕ การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอน ธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียนโดยทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๖ ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรม เปรียญธรรมประโยคต่างๆและครูพระสอน ศีลธรรมให้มีขวัญและกำลังใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์							
๓.๑ การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๒ การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๓ การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๔ การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทธิ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๕ การประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๖ การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา							
๔.๑ การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๒ การเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๓ การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักาศิลปวัฒนธรรมไว้เพียงพอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๔ จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๕ ผูกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๖ การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๕. ด้านการสาธารณูปการ							
๕.๑ การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.๒ การควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.๓ การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนา	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.๔ การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.๕ การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.๖ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์							
๖.๑ จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจร ไปมา	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.๒ การให้การสนับสนุนเงินทุนหรือดำเนินการ สร้างถนน ประปาหมู่บ้าน ชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.๓ การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่ เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.๔ การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.๕ การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.๖ การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และจัดอบรมประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
Efficacy of Sangha Administration in Buddhamonthon District, Nakhonpathom provinc.

พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร)

Phrabaideekasuchin Kittidinno (Saengphet)

นิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม (๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ศึกษาวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณร ในเขตอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๓๐ รูป จากทั้งหมด ๖ วัด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ มาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิด โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๒๐ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่(Frequency) ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างน้อยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. จากการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.07$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าพระภิกษุสามเณร มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมาก ในด้านการสาธารณูปการ ส่วนด้านอื่นพระภิกษุสามเณร มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณร ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า สถานภาพ อายุ พรรษา

วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่างๆ หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การทำงานที่เฉื่อยชา มักทำงานแบบการย้ายอยู่กับที่ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ความเคารพซึ่งกันและกันของผู้เณรที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่นๆ เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์ ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเน้นเรื่องหลักๆ ที่จะพัฒนาคณะสงฆ์ เช่นเรื่องการศึกษาธรรม ศึกษาบาลี ช่อมแซมส่งเสริมสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ หาสิ่งกระตุ้นที่จะทำให้คณะสงฆ์ทำงานได้อย่างว่องไว ชัดเจน จัดการให้เจ้าอาวาสทุกวัดपालูกวัดการสวดมนต์ทุกวันลงปาฏิโมกข์เป็นประจำ ไม่เพียงแค่นั้น พรรษาเท่านั้นหาวิธีแก้ไขข้อขัดแย้งของคณะสงฆ์และบ้าน อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเคารพกัน รู้จักมีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคณะ หาวิธีป้องกันปัญหาเรื่องยาเสพติด ช่วยกันสอดส่องดูแลให้ทั่วถึง

ABSTRACT

The objectives of this research are: 1) to study the efficacy of Sangha Administration in Buddhamonthon district, Nakhonpathom province; and 2) to compare the efficacy of Sangha Administration in Buddhamonthon District, Nakhonpathom Province by personal factors; and 3) to study the problems, obstacles and guidelines about the efficacy of Sangha Administration in Buddhamonthon District, Nakhonpathom Province. The survey research was carried out in this study. A group of sample used in this study were 130 Abbots and Monks, novices in Buddhamonthon District, Nakhonpathom Province from all 6 temple. The tool for data collection in this research was questionnaire comprising check-list, rating scale and opened end questions with reliability value equal to 0.920. The program for social science research was employed for data analysis. The statistics used for it are frequencies, percentage, average means and standard deviation. The analysis was also done through t-test for analysis the hypotheses in order to test the average difference between the two groups and f-test by one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups. And test the difference of the average LSD (Least Significant Difference).

The findings of this research are as follows :-

1. The overall efficiency of Sangha administration in Buddhamonthon District, Nakhonpathom Province, was found at the medium level ($\mu = 3.07$). When having considered into each aspect, it was also noticed at the high levels in the renovation. The other side it was also noticed at the medium levels.

2. To compare the opinions of abbots and monks, novice towards the efficacy of Sangha Administration in Buddhamonthon District, Nakhonpathom Province, it was noted that status, age, years of ordination, levels of general education, levels of Dhamma studies and levels of Pali studies, in performance were found no significant differences. thus, rejecting the hypotheses.

3. Regarding the problems and suggestions, Problems and obstacles: The Sangha had no budget for development in many areas, especially on education matters, lack of chanting and regular basis monastic daily routine, the work is not clear and decisive, communication is not clear, trudge to work often with no development of new things. Conflicts between home and temple, failure to respect each other's, little need to treat adults, problem of drug and other causes of ruins which are major problems of Sangha to be solved urgently.

Suggestions: To allocate the limited budget to be most useful by focusing primarily on the development of Sangha such as Dhamma education, Pali education, reparation and promotion of things beneficial for Sangha. The monthly Buddhist disciplinary code (Pāṇimokkha) had to be observed not only in Buddhist Lent period but also throughout the year by every temple. To resolve the conflict between Sangha and home, training to provide knowledge to respect each other, to developed innovations for the benefits of groups, and find a way to prevent drug abuses, and help monitoring thoroughly.

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้โลกเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นโลกที่ไร้พรมแดนด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์จึงทำให้มีความเติบโตทางด้านวัตถุอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท ท้องถิ่น มีการแข่งขันกันสูงทุกระดับอาชีพ เนื่องจากการพัฒนา ทางด้านวัตถุ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง

สังคมไทยประกอบไปด้วยสถาบันทางสังคมหลายสถาบันแต่สถาบันที่มีความใกล้ชิดกับคนในสังคมมากที่สุด และเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมก็คือสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา โดยเฉพาะสถาบันศาสนานี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยนั้นนับถือพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของคนในชาติ และยังแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และการขัดเกลาทางสังคม ถ้าพิจารณาองค์ประกอบของพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอน มีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรม ให้แก่อุบาสกอุบาสิกา หรือประชาชน ดังนั้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคม และพระภิกษุสงฆ์ กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้^๑ วัดเป็นศูนย์การแห่งการรวมน้ำใจของของบรรดาพุทธศาสนิกชนทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุม หรือกล่าวได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางของศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต และเป็นเอกลักษณ์ของสังคมซึ่งจะพบได้จากแสดงออก ทางศิลปวรรณคดี คติธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรมเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่างๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ สงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบากหรือกระทำการช่วยเหลือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม^๒ วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาซึ่งจะช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างดี

การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุม และส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๔๘๔ อาจกล่าวได้ว่ามหาเถรสมาคมในปัจจุบันมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ประเภท คือ ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่

^๑พระมหาสุศักดิ์ จันทราลักษณ์, “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางบริหารการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม”, รายงานค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาการศึกษานอกระบบ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘), หน้า ๗๓.

^๒พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๔๔.

๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ถ้าตัดข้อ ๓ และข้อ ๖ ออกไป ที่เหลืออีก ๔ ข้อ ก็คืองานในความรับผิดชอบของสังฆมนตรีแห่งองค์การทั้งสี่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ นั้นเอง^๗

จากสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของวัดทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา และหันหลังให้วัดเพิ่มมากขึ้น จากการสำรวจพบว่า วัดบางวัดมีลักษณะ และบทบาทเปลี่ยนไปจากเดิม ๕ ประการ ประการที่หนึ่ง วัด เดิมเคยเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร กลายเป็นที่อยู่ของคฤหัสถ์มากกว่า ประการที่สอง วัด เดิมเคยบวชเรียนของลูกหลานในท้องถิ่น ก็กลายเป็นที่บวชของคนหนุ่มจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งแม้แต่อุปัชฌาย์ก็ยังไม่รู้จักประวัติของผู้บรรพชาอุปสมบทมาก่อน นับเป็นจุดอันตรายจุดหนึ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ประการที่สาม วัด ซึ่งเคยเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน กลายเป็นที่พักพิงของคนเร่ร่อน ประการที่สี่ วัด ซึ่งเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ร่มรื่น เป็นสิ่งดึงดูดใจชาวบ้านให้ไปพักผ่อนหย่อนใจ ก็กลายเป็นวัดที่ขาดระเบียบ สกปรก ขาดความร่มรื่น ทำให้ประชาชนไม่ศรัทธา และไม่ยอมเข้าวัด ประการที่ห้า วัด ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา ก็กลายเป็นแหล่งอบายมุข ถ้าหากพระสงฆ์ในประเทศ ซึ่งมีจำนวนมากมีความรู้ความเข้าใจว่า การพัฒนาที่สำคัญที่สุด คือการพัฒนาคน ก็จะช่วยกันชี้แจงให้ประชาชน และผู้นำประเทศเข้าใจ เพราะพระสงฆ์มีโอกาสพบปะสนทนากับคนทุกระดับ และวัดเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของสังคม ทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้าง ศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา จะมีการบริหารจัดการอย่างไร จึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์ทางศาสนา^๘ จากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นต่างคนต่างอยู่ เป็นสังคมบริโภคนิยม ความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรม มีมากขึ้น และขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนาวิถีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกที เป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ^๙ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทยหลายประการ เช่น ผู้เข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ วัยหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัด อันเนื่องจากสาเหตุ คือพระภิกษุบางส่วนกระทำผิดคำสอนของพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตนไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารเกิน

^๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระแก้ว, การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน. (เข้าถึงวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕) ดูรายละเอียดใน http://budsakaeo.org/bud_admin.htm

^๘ พระมหาสุศักดิ์ จันทราลักษณ์, “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางบริหารการจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม”, หน้า ๗๓.

^๙ ประเวศ วะสี, “พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม”, หลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๔.

ความจำเป็น วัดบางวัดอาศัยกลวิธีในวงการธุรกิจดึงดูดให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ การบริหารจัดการในองค์การใดก็ตาม จุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ที่ต้องการให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอยู่เสมอ ทั้งนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ คน หรือ บุคลากร (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (Management) องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการ มีความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์การก็คือ คน หรือ บุคลากร ในการบริหารจัดการในองค์การทางศาสนาที่เช่นกัน วัดจะเจริญรุ่งเรือง เป็นที่ร่มรื่น เป็นที่ศรัทธา และอำนวยความสะดวกชุมชนมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับคน บรรดาสังก่อสร้าง โบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ ศาลาการเปรียญ วัสดุอุปกรณ์ และการเงิน จะมีความสมบูรณ์เพียงใดก็ไม่ได้มีความหมาย ถ้าบุคคลเหล่านั้นไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๖ การบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้น มีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่าง ๆ นับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะเจ้าอาวาสมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย และบริหารบุคลากรในองค์กรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นจะต้องมีความสามัคคี และทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำและผู้ตาม เจ้าอาวาสนั้นมีภารกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์^๗ เจ้าอาวาสที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมีภาวะผู้นำมีกระบวนการ และมีวิธีปฏิบัติงาน สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมในด้านพระธรรมวินัย จะส่งผลโดยตรงต่อศรัทธาความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยง่าย^๘ เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจ ที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดในทุกๆ ด้าน โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติ

^๖ บุญช่วย จันทร์เหาะ, “พฤติกรรมบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

^๗ ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์, “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, บริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๕๐.

^๘ พระมหาสุริยา หอมวัน, “บุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษาพระภิกษุสามเณรวัดกำแพงใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดศรีสะเกษ”, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารองค์การ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๔). หน้า ๖๗.

อย่างเต็มความสามารถ และเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา กล่าวว่าการบริหารวัด คือการปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนภิกษุสามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี และดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดทุกด้าน โดยให้ภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด แต่ปัญหาที่ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพ ก็คือ เจ้าอาวาส จำนวนมากที่ยังขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัด ไม่มีศักยภาพในการพัฒนาวัด ไม่มีความรู้ในการสั่งสอนประชาชน เจ้าอาวาสจำนวนมากยังปล่อยปละละเลยพระภิกษุสามเณร ในการปกครองให้ประพฤติปฏิบัติไปตามยถากรรม ไม่มีการศึกษาอบรมพระธรรมวินัย จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณรที่สังกัดอยู่ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ทั้งหมด ๖ วัด ซึ่งมีจำนวน ๑๓๐ รูป โดยใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ปริญญาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ นำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูลจากเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณรที่สังกัดอยู่ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ทั้งหมด ๖ วัด จำนวน ๑๓๐ ชุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จะเห็นได้ว่า จะเป็นการปกครองทางด้านใดก็มีความคิดเห็นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรบุญโญ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง บทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน^๕

๑) ด้านการปกครอง จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ ยกเว้นเรื่อง การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี ซึ่งอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตดา มมตะชบ ได้วิจัยเรื่อง ทศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจ การปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ พบว่าทศนคติของพระสงฆ์โดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจเห็นว่าโครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม การเมืองของประเทศ เจ้าอาวาสมีอำนาจมากเกินไปควรนำ พระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจปัญหา ควรมีการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์ภูมิภาคในทุกขั้นตอนของการบริหารการแต่งตั้ง และถอดถอน รัฐควร

^๕ พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรบุญโญ , “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือสถาบันศาสนามากขึ้นและนอกจากนี้ประชาชนควรเข้ามามีอำนาจในระดับที่เหมาะสม^{๑๐}

๒) ด้านการศาสนศึกษา จากการศึกษ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทนา กล่อมจิต ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองฝาง จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการศาสนศึกษา มีการสนับสนุนให้การศึกษาระดับปริยัติธรรม สอบนักธรรม และการอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษาตามอรรถาัย ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดไม่ได้จัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชน^{๑๑}

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญศรี พานะจิตต์ ว่าเป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภทคือ ๑.โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒. โรงเรียน การกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๓.โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔.โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๕.โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^{๑๒} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดอาทิตย์ อตุลเวที (ของดี) การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือการศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน^{๑๓}

^{๑๐} กฤตดา มมตะขบ, “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอาณาจักรปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๕.

^{๑๑} ฉันทนา กล่อมจิต, “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองฝาง จังหวัดอุดรธานี”, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖, (อิตสาเนา).

^{๑๒} บุญศรี พานะจิตต์, *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

^{๑๓} พระครูปลัดอาทิตย์ อตุลเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๘๐.

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล(บัว ญาณสมฺปนฺโน)” จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการไปปฏิบัติมากกว่าการสอนให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๑๔}

๕) ด้านการสาธารณูปการ จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านสาธารณูปการ เนื่องจากบริเวณวัดไม่กว้างมาก จึงทำให้จัด ศาสนวัตถุ และเสนาสนะ ตามสภาพบริเวณวัด ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนที่ตั้งของวัดดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยภายในวัด^{๑๕}

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากการศึกษา ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริธร สุขโขใจ ได้วิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ระดับปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา” พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ส่วนใหญ่ สรุปได้ว่า เกิดจากการขาดงบประมาณบุคลากร แหล่งวิชาการวางแผน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การประสานงานความร่วมมือและการติดตามประเมินผล^{๑๖}

^{๑๔} พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม, ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔),

^{๑๕} คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี, “รายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”, (อัตตนา).

^{๑๖} ศิริธร สุขโขใจ, “การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ระดับปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๑.

ข้อเสนอแนะ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความยั่งยืนและการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา การปกครองคณะสงฆ์ ก็ต้องมีการควบคุมการดูแลและมีระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์ เพื่อที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติและการพัฒนาคณะสงฆ์ให้คงตามจารีตแห่งสงฆ์ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) **ด้านการปกครอง** คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแล ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของวัดให้เหมาะสม ไม่เคร่งครัดเกินไปหรือหย่อนยานเกินไป การปกครองเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสและภิกษุสามเณร ถ้าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคมในปัจจุบันเป็นบรรทัดฐานเพื่อให้เกิดความสมดุลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสมณะ การให้ความเคารพกันตามลำดับความอาวุโส

๒) **ด้านการศาสนศึกษา** คณะสงฆ์ควรดำเนินงานอบรมความรู้ให้แก่พุทธศาสนิกชน คณะสงฆ์ควรจัดให้มีครูพระเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ได้อย่างต่อเนื่องสำหรับอบรมเยาวชนจะได้ซึมซับรับธรรมเป็นหลักการใช้ชีวิต ควรจัดสถานที่ของวัดเพื่อเป็นที่สำหรับเป็นค่ายพุทธบุตรอบรมเยาวชน และสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

๓) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** คณะสงฆ์ควรให้การสนับสนุนการเป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานที่ศึกษานั้นๆ ทางคณะสงฆ์ควรจัดหาและส่งไปฝึกอบรมเสริมความรู้เพื่อที่จะได้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการสอน ให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสในการแสดงความสามารถตามสติปัญญา ในด้านต่างๆ เช่น อบรมเยาวชนฯ

๔) **ด้านการเผยแผ่** คณะสงฆ์ควรสั่งให้แต่ละวัดหมั่นทำกิจวัตรของสงฆ์ให้ครบถ้วน เช่น การสวดมนต์เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น ส่งเสริมให้มีการออกไปเผยแผ่ธรรมตามสถานที่ต่างๆ สถานศึกษา หรือในสถานที่ราชการ เพื่ออบรมความรู้คุณแก่ทุกคนที่สนใจเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในตัว สำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน

๕) **ด้านการสาธารณูปการ** ผู้ปกครองทุกวัด ควรมีการวางแผนในการซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ และการก่อสร้างเสนาสนะโดยการจัดหากองทุนบำรุงวัด การจัดการทอดกฐิน การทอดผ้าป่า เพื่อการบำรุงวัด คณะสงฆ์ควรมีการประชุมวางแผนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการจัดสรรงบประมาณของตนเองที่มีอยู่ให้เหมาะสมและคุ้มค่าที่สุดในเรื่องการดูแลและการบำรุงรักษาอาคารเสนาสนะของวัดรวมทั้งการก่อสร้างเพิ่มเติมเพื่อให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์น่าอยู่อาศัย

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระภิกษุสงฆ์ควรมีบทบาทในการส่งเสริมด้วยการปลูกจิตสำนึก ให้เข้าถึงชุมชน สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน การสื่อสารธรรมเข้าสู่ชุมชน การส่งเสริมศีลธรรม ซึ่งควรจะต้องตั้งเป้าหมายไว้ให้ชุมชนชนปลอดอบายมุขด้วยอุบาย ดำเนินการในการป้องกันยาเสพติดให้โทษ เพื่อเป็นการป้องกันภัยจากอบายมุขทุกอย่างสู่ลูกหลานและคณะสงฆ์ เป็นการป้องกันการเสื่อมเสียชื่อเสียง ของหมู่คณะด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

พระสังฆาธิการพระภิกษุสามเณร ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล พระภิกษุ สามเณร และประชาชนทุกท่านควรที่จะคำนึงถึงหน้าที่ของตนเองเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ และเป็นการสร้างความมั่นคงของคณะ จึงควรมีข้อปฏิบัติดังนี้

๑) คณะสงฆ์ต้องร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน สรรหาและสอดส่องดูแลสิ่งผิดปรกติ ให้ความเอาใจใส่และดูแลวัดและให้มีการอบรมเน้นเรื่องการปกครองการปฏิบัติตนของพระภิกษุสามเณรให้เหมาะสมแก่สมณะ การให้ความเคารพกันในหมู่คณะสงฆ์ ตามลำดับพรรษา นั้นเป็นอย่างไร

๒) คณะสงฆ์ควรสอดส่องดูแลป้องกันเรื่องปัญหาเสพติดให้โทษ และอบายมุขทั้งหลาย ที่จะนำความเสื่อมเสียมาให้แก่คณะสงฆ์ เพราะเหตุใด

๓) สงฆ์ควรจัดการให้ช่วยกันดูแลสถานที่วัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้ที่เข้ามาหาบุญในวัดด้วยวิธีใด

๔) จัดหางบประมาณมาช่วยในการสร้างและซ่อมแซมสิ่งต่างๆ ในวัด จัดสรรงบประมาณให้เป็นสัดส่วนเพื่อใช้จ่ายในหลายด้าน มีวิธีการเช่นไร

๕) คณะสงฆ์ควรมีการส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ จะเป็นการดีต่อคณะสงฆ์อย่างยิ่ง ทั้งส่งเสริมให้มีการจัดการอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนและผู้สนใจ ด้วยวิธีใด

บรรณานุกรม

๑. หนังสือ

- บุญศรี พานะจิตต์, **ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕.
- ประเวศ วะสี, **พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม ,หลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ./ปยุตโต), **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**, พิมพ์ครั้งที่/๒, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.
- พระมหาสุศักดิ์ จันทราลักษณ์, **ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางบริหารการปกครองวัดของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม**, (ม.ป.ป.).

๒. วิทยานิพนธ์

- กฤตดา มมตะขบ, **ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอาคารปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕**, วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.
- ธีรภูมิ ทองโอษฐ์, **การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสร้อยเอ็ด**, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, บริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.
- บุญช่วย จันทร์เข้า, **พฤติกรรมบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร**, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔.
- พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ , **บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี**, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ของดี), **การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒**, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (ม.ป.ป.).

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม, ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรม
วิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน), วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ศิริธร สุขไขใจ, การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ระดับปกครองในจังหวัดฉะเชิงเทรา, วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๑.

๓. รายงานการวิจัย

คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี, รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่
ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง
จังหวัดศรีสะเกษ, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖.

ฉันทนา กล่อมจิต, รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของ
วัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี,
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖.

พระมหาณัฐศักดิ์ จันทราลักษณ์, “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางบริหารการจัดการวัด
ของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม”, รายงานค้นคว้าอิสระ ปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการศึกษานอกระบบ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
๒๕๔๘.

พระมหาสุริยา หอมวัน, บุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษาพระภิกษุสามเณร วัด
กำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพิลัย จังหวัดศรีสะเกษ, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารองค์การ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก,
๒๕๔๔.

๔. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระแก้ว, การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน. ดูละเอียด
ใน http://budsakao.org/bud_admin.htm

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม อันจะเป็นประโยชน์
และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญห
อุปสรรค และการพัฒนาระบบการบริหารต่อไป

ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยโดยภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ
และใช้ประโยชน์เฉพาะในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงาน
ของท่านแต่ประการใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพของพระสงฆ์ในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระภิกษุสามเณร
ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมเป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระใบฎีกาสุนัน กิตฺตฺทินโน (แสงเพชร)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. สถานภาพ

☐ พระภิกษุ☐ สามเณร

๒. อายุ

☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี☐ ๒๐ - ๓๐ ปี☐ ๓๑ - ๔๐ ปี☐ ๔๑ - ๕๐ ปี☐ ๕๑ - ๖๐ ปี☐ ๖๐ ปีขึ้นไป

๓. จำนวนพรรษา

☐ ไม่มีพรรษา☐ ๑ - ๕ พรรษา☐ ๖ - ๑๐ พรรษา☐ ๑๑ - ๑๕ พรรษา☐ ๑๖ - ๒๐ พรรษา☐ ๒๐ พรรษาขึ้นไป

๔. วุฒิการศึกษาสามัญ

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี☐ ปริญญาตรี☐ สูงกว่าปริญญาตรี

๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ ไม่มีวุฒิทางธรรม☐ นักธรรมชั้นตรี☐ นักธรรมชั้นโท☐ นักธรรมชั้นเอก

๖. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

☐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม☐ ประโยค ๑-๒ - ๕☐ เปรียญธรรม ๖ - ๙

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับบทบาทที่ปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ว่าท่านปฏิบัติในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากที่สุด
 ๔ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมาก
 ๓ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง
 ๒ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อย
 ๑ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๑. ด้านการปกครอง					
๑.๑	การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย					
๑.๒	การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย					
๑.๓	การออกกฎ ระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ					
๑.๔	การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง หรือลงนิคหกรรม					
๑.๕	การออกกฎ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ แก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุรารายบริเวณในวัด					
๑.๖	การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี					

ข้อที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๒. ด้านการศาสนศึกษา					
๒.๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมสำหรับบาลีและหรือนักธรรมขึ้นภายในวัด					
๒.๒	การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมบาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง					
๒.๓	การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมและบาลี					
๒.๔	การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบธรรมสอบบาลี					
๒.๕	การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียนโดยทั่วไป					
๒.๖	ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรมเปรียญธรรมประโยคต่างๆ และครูพระสอนศีลธรรมให้มีขวัญและกำลังใจ					
	๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
๓.๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ					
๓.๒	การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ					
๓.๓	การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด					
๓.๔	การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ					
๓.๕	การประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยศึกษา					

ข้อที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๓.๖	การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน					
	๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
๔.๑	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์					
๔.๒	การเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ					
๔.๓	การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักษาศีลฟังธรรมไว้เพียงพอ					
๔.๔	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรม					
๔.๕	ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ					
๔.๖	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน					
	๕. ด้านการสาธารณูปการ					
๕.๑	การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์					
๕.๒	การควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด					
๕.๓	การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนา					
๕.๔	การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ					
๕.๕	การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย					

ข้อที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๕.๖	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย					
	๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์					
๖.๑	จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา					
๖.๒	การให้การสนับสนุนเงินทุนหรือดำเนินการสร้างถนน ประปาหมู่บ้าน ชุมชน					
๖.๓	การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์					
๖.๔	การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย เป็นต้น					
๖.๕	การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น					
๖.๖	การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน					

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๑. ด้านการปกครอง

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๒. ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๕. ด้านการสาธารณูปการ

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

๖. ด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณพระภิกษุสามเณรทุกท่านที่ได้เมตตาตอบแบบสอบถาม

พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร) (ผู้จัดทำแบบสอบถาม)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระใบฎีกาสุนัน กิตฺติทินฺโน (แสงเพชร)
- เกิด : วันจันทร์ที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑
- สถานที่เกิด : บ้านคลองเจ๊ก ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- การศึกษา : ประถมศึกษาปีที่ ๗ โรงเรียนวัดหอมเกร็ด ตำบลหอมเกร็ด
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม นักรธรรมชั้นเอก
พุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- อุปสมบท : ๒๑ มกราคม ๒๕๓๘
- หน้าที่ : เลขานุการเจ้าคณะตำบลห้วยพลู กรรมการศึกษาและเผยแผ่ประจำ
อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดพุทธธรรมรังษี ตำบลลานตากฟ้า อำเภอ นครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๒๐
- : โทร. ๐๓๔-๙๘๗๓๓๔ – ๐๘๙-๙๑๐๑๔๕๕